BIBLIOTECA MUNICIPALĂ
„M. SADOVEANU"
Inventar Nr.______

REVISTĂ FONDATĂ LA 1880 DE Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul IV
Nr. 6
(126)
11-18 febr 1994

Redactor şef MARIN SORESCU

„EXHIBIŢIONIST ŞI SARTRIAN" de Eugen Simion ▲ „SUNT MÂNDRU DE CEI ŞAIZECI DE ANI PETRECUŢI PE PĂMÂNT" interviu cu Nicolae Breban ▲ PUBLICISTICA LUI ION DRUŢĂ de Valeriu Cristea ▲ MAŞINA DE VISE, versuri de Ion Drăgănoiu ▲ MAFIA LITERARĂ de Jean-Edern Hallier ▲ Mai semnează: Constantin Abăluţă, Gheorghe Tomozei, Mircea Popa, Ion Cocora, Costin Tuchilă

Marin SORESCU

O proză care are timp

Prima observaţie pe care o facem despre lumea prozei lui Breban: există, în această lume, foarte mult timp. O proză care are timp, un timp foarte material, desfăşurat, ca o moşie. Fraza lungă, în falduri, iar, la nivel de eroi, o nestăvilită tendinţă de lungire, vreau să spun de analiză. Terminându-i cărţile te întrebi, chiar cu părere de rău, de ce s-au terminat? Romanul mai putea continua. Câteodată: mai putea continua oricât. Un reproş deci: o structurare fragilă, mai precis; nu îndeajuns de puternică osatura obiectivă a acţiunii. Iar ca o mică boală (există şi altele mai mari), caracterul mai degrabă liric decât epic. Ţin minte că după prima sau a doua sa carte, când se vorbea de Breban - mai mult în doi peri - dar încă n-avusesem timp să citesc nimic, i-am deschis această primă sau a doua carte la întâmplare şi-am citit o frază, foarte curios să văd cum sună. Mi-au sărit în ochi două sau trei comparaţii demne de un poet. „Hm!" mi-am zis. Şi cu această judecată de valoare am închis cartea, rezervându-mi dreptul de-a-l lăsa pe autor să se desfăşoare în voie (şi s-a desfăşurat!), propunându-mi să-l citesc atent, când voi avea timp. Ţin minte şi acum acest prim şoc al întâlnirii cu o proză la care, sincer, nu mă aşteptam; o proză aproape lirică. Şi un lirism aproape filosofic. Apoi, personajele sale, având timp, chiar atâta timp, sunt prin forţa lucrurilor, meditative, au idei, sunt ideoloage, se răsucesc într-o plasă de teorii până înţepenesc. Apoi, sunt puţin astenizate, nu prea mult, dar câteodată chiar foarte tare, logodite, „îndelung logodite", cunoscătoare de jocuri, de la jocurile de noroc până la „de-a sticla", de băuturi tari, cu vocaţia dispreţului superior. Breban nu este un misogin, dimpotrivă. Lui îi datorăm unele din cele mai frumoase, dantelate, profund umane, subtile pagini care s-au scris în ultima vreme despre haloul misterios ce înconjoară, zice-se, sufletul femeii. Adevărate poeme în proză. *(1982)* ■

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CALENDAR

Camil Petrescu la Buziaş

BUCUREŞTI. „Festivalul filmelor româneşti": *Hotel de lux* de Dan Piţa (vineri, 11 februarie), *Domnişoara Cristina* de Viorel Sergovici (luni 14 februarie), *Balanţa* de Lucian Pintilie (marţi, 15 februarie), *Patul conjugal* de Mircea Daneliuc (joi, 17 februarie) - Institutul francez. ● „Modern, modernitate, modernism în artele verbale şi nonvizuale" - colocviu - 16 februarie, Biblioteca „Mihail Sadoveanu".

CĂLĂRAŞI. „Oraşul interzis", expoziţie fotodocumentară organizată în colaborare cu ambasada Chinei - vernisaj 15 februarie, Muzeul judeţean.

COVASNA. Sărbătoarea populară „Lăsata secului"- 16 februarie, Sfântu Gheorghe.

DOLJ. „Grigore Alexandrescu - 185 ani de la naştere", expoziţie de carte - vernisaj 12 februarie, Biblioteca judeţeană din Craiova. ● „15 ani de la moartea criticului de artă V. G. Paleolog", comemorare - 12 februarie, Liceul de arte şi meserii din Craiova.

GIURGIU. „Consideraţii asupra traducerilor din clasicii latini", expunere - 17 februarie, Casa de cultură „Ion Vinea".

HARGHITA. „100 de ani de la naşterea poetei Otilia Cazimir", expoziţie de carte - vernisaj 12 februarie, Biblioteca judeţeană din Miercurea Ciuc. ● „300 de ani de la ultima năvălire a tătarilor", expoziţie documentară - vernisaj 15 februarie, Complexul muzeal judeţean din Miercurea Ciuc. ● Carnavalul măştilor „Farsangul", spectacol în faţa Prefecturii - 13 februarie, Miercurea Ciuc.

IALOMIŢA. Colocviu judeţean de teatru - 15 februarie, Ţăndărei.

OLT. „Dovezi al continuităţii pe meleagurile Romanaţilor în secolele X-XII, simpozion - 14 februarie, Muzeul din Caracal.

SIBIU. „Editor, carte, cititor", dezbatere - 16 februarie, Biblioteca „Astra".

TIMIŞ. „Camil Petrescu sau fascinaţia absolutului", medalion literar - 17 februarie, Biblioteca orăşenească din Buziaş.

TULCEA. Lansarea revistei „Analele Tulcei", anul I, nr. 1 - 15 februarie, Măcin, Sulina, Tulcea.

BIBLIOGRAFIE

Vintilă Horia - *Un mormânt în cer* (roman). În româneşte de Mihai Cantuniari şi Tudora Şandru-Olteanu, Editura „Eminescu", Bucureşti, 1993. 304 p., 2200 lei.

Nina Cassian - *Cearta cu haosul.* Versuri şi proză (1945-1991). Antologie, prefaţă şi tabel cronologic de Nina Cassian, Editura „Minerva", Bucureşti, 1994. col. „Biblioteca pentru toţi" (1404), 288 p., 1000 lei.

Ion Chiric - *Purgatoriul iubirii* (roman), editura „Porto-Franco", Galaţi, 1993, 202 p., 1000 lei.

REVISTA REVISTELOR

ARC

A apărut numărul 4 (8) al prestigioasei reviste *ARC*, editată de fundaţia Culturală Română.

Subintitulată „litere, arte", revista se constituie într-un adevărat caiet de lectură, cuprinzând proză, poezie, eseuri, interviuri, note, comentarii, informaţii culturale diverse. Structurată în capitole distincte şi centrată pe un anumit eveniment sau domeniu de interes, *ARC* este o adevărată bibliotecă.

Tema acestui număr o constituie Comunitatea Europeană. Sunt grupate texte reprezentative aparţinând celor douăsprezece ţări componente, orânduite alfabetic după denumirea lor în limba respectivă. Astfel, apar semnăturile lui Beckett, Elytis, Seferis, Saramago, Simenon, Ballesteros, Hugo Claus, Ungaretti etc.

Numărul se deschide cu un amplu interviu luat Giroveanu, fiica lui C. Rădulescu-Motru. Capitolul „litere", rezervat în exclusivitate literaturii române, cuprinde poezii de Ioanid Romanescu, Gheorghe Tomozei, proză de Mircea Horia Simionescu, Ioan Lăcustă, Costache Olăreanu şi Alexandru George.

„Pseudo-kynegheticos" acoperă texte felurite: eseuri, memorialistică, foileton. Se remarcă rubricile, deja cunoscute, „rondul de noapte" de George Bălăiţă, „amintiri deghizate" de Ovid. S. Crohmălniceanu, „atelier" de N. Iliescu. Mihai D. Popescu susţine ecologic un compartiment numit „ecolografii", Dina Balş prezintă „suvenire" despre Carmen Sylva şi despre atmosfera Peleşului de odinioară, Dina Georgescu, într-un stil abrupt şi colorat amintind de regretatul său soţ, Paul Georgescu, descrie aventura rock-ului într-un mod personal, Alex. Leo Şerban îşi continuă la rubrica „snob-cadru" foto-jurnalul său, voit bovaric.

Secţiunea „dosar" este dedicată lui Thomas Mann, „facsimil"-ul este centrat pe corespondenţa Jules Romains-Ion Pillat, rubrica „ieri" se concentrează asupra anilor treizeci, în timp ce Karl Valentin completează satiric un număr deosebit de interesant.

Bogat ilustrată, elegant concepută, *ARC* este o adevărată revistă de colecţie. Drumul ei va însemna mult pentru cultura română.

Toni, nu fi tristă!

În *ROMÂNIA LITERARĂ* (nr.3, 26 ian. - 1 feb.), un mare erudit, Mihai Zamfir, se minunează cum de-a dat juriul din Stockholm tocmai peste Toni Morrison, de i-a pus în braţe pleaşca premiului Nobel. După ce anunţă cu seninătate şi justificată mândrie faptul că nu a citit absolut nimic din ce-a scris respectiva Morrison, ba mai mult, nici nu are de gând s-o facă vreodată, ajunge la o firească şi limpede concluzie, cum că producţiile literare ale scriitoarei nu pot fi decât minore. Mai ales că e „complet necunoscută"! Desigur, faptul că Toni Morrison a mai pus gheara şi pe alte câteva prestigioase premii literare, înainte de Nobel (cum ar fi premiul Asociaţiei Criticilor Literari din SUA pentru cel mai bun roman al anului 1978), n-are nici o importanţă, din moment ce nu e vecină de palier cu domnul Zamfir. Totuşi, dacă s-ar fi nimerit ca faimosului Zamfir să-i pice o carte de-a ei în mână acum vreo zece ani, poate ar fi catadicsit s-o citească, dar „atribuirea invidiatului premiu mi-a îndepărtat-o pe acea romancieră în mod definitiv".

Dragă Toni, asta-i situaţia! Te-ai lăcomit la Nobel şi l-ai pierdut de posibil cititor pe Mihai Zamfir! Acuma, sigur, nu e cazul să te sinucizi, viaţa e încă frumoasă...

DIAC TOMNATIC ŞI ALUMN

TV

Scaunul catodic

Aşadar şi prin urmare, lumea a început să se „branşeze". E şic, pe moment, să porţi sacouri în culori pastelate, cravate lăcrămioare şi mărgăritărele, să te holbezi la „Antena 1" şi să-ţi „tragi", la malul singurătăţii apartamentului propriu şi personal, cablu prin a cărui pâlnie să străvezi un teanc de canale nemţeşti, italieneşti, eurosport nemestecat de Grădinescu şi Stoica, MTV neexasperat de comentarii numificate. (Orice s-ar spune, la alţii nu se mai poartă-n casă expresii ca: „brânché", „câblé", ci „être top, fun, cool, bien, clean, à la rame, dans le coup, on a du câble".)

Cu intermitenţe, cu pliviri de zâmbet, cu priviri ticăite, cu voci întrerupte şi sâsâite, cu greşeli de limbă (folosirea incorectă a lui „a fii, „â" la cuvinte compuse şi derivate, „bineânţeles", „neâncetat" etc.), cu filme soioase şi cu altele sustrase din arhivă. Vineri noaptea a apărut o emisiune „emoţională", un fel de magazine de charme, cu fete tinere pe plaiuri multicolore. Din păcate, nu se poate vorbi despre erotism, întrucât feţele folclorice tutti frutti se şifonează între vulgar şi kitsch, ca-ntr-un night club de provincie (parlons chiffons?).

Şi iarăşi trebuie a vorbi despre imagine şi despre incultură naţională. Dăm prost în cadru, mitocăneşte, la mai toate nivelurile, suntem văduviţi de charismă, oricât ne-am strofoca. La nu'ş ce reportaj ambulant la teatrul din Craiova, în dosul draperiei de vorbe a unuia, Hagidulea, a apărut titlul („Ferma animalelor") şi autorul („James" Orwell)! Merge la televizaurul şi televizorul nostru!

Reţinem două momente „bidon": canularul echipei Caţavencu şi acela al omonimilor venerabili liberalişti. Ambele în cătarea şi în căutarea unor găini zăpăcite. Ce vreţi, ţară mică, drame pe măsură şi după greutate. À propos de libertinismul liberalist politicianist cu sirop: „Antena 1" a aşezat o masă de bucătărie şi a „pasat" (a trece prin sită fructe sau legume, a zdrobi, a mărunţi) problema. Care au fost prezenţi numeroşi ziarişti cu ifose bizantine, adică intempestivi. Care au spart urechile şi minutele degeaba.

Cel mai bun rămâne TV 5 Europe, pentru documentare şi pentru discuţii. Chiar şi pentru un film „ciudos" cu Lee Marvin, Miou-Miou şi Jean Carmet, precum şi pentru o emisiune publicitară a lui Pivot. La o astfel de întâmplare am zărit in „anormalien" coborât din Mioriţa (colţ cu Moşilor), cu plute, care nu a găsit altceva mai bun de spus decât că a devenit franţuz, lăsându-l cu gura căscată până şi pe Pivot, dar nu şi pe un coleg de-al lui, tot elev, care s-a repezit la Georgia (asta din Est, nu... de dincolo). Tot e bine că la emisiunea lui J. Martin am fost hirotonisti şi cu Kremlinul şi cu Ungaria (concurenţii au indicat Bucureştii capitala Ungariei şi posesorul Kremlinului)! Sculaţi, voi somalezi ai muncii!

Nicolae ILIESCU

Literatorul

Săptămânal de literatură şi artă editat de MINISTERUL CULTURII

Anul IV, nr. 6 (126) 1994

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FĂNUŞ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU
GHEORGHE TOMOZEI

Redacţia:
Lucian Chişu
Ion Cocora
Nicolae Iliescu
-redactori şefi adjuncţi
Radu Băieşu
Nicolae Diaconu
Andrei Grigor
Valerian Sava
- redactori
Mihai D. Popescu
- grafică şi secretariat
Vasile Blendea
- fotografie

Adresa redacţiei:
Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, cod 71341, tel. 617.10.23; 617.60.10, int. 2243, 2248, căsuţa poştală 33-20.

Administraţia:
Direcţia Pentru Presă, Publicitate şi Tipărituri, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Bucureşti

Anunţăm cititorii noştri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii

Cititorii din străinătate se pot abona prin RODIPET S.A. – PO BOX 33-57; telex: 11995 sau 11034; telefax: (40)-0-185673 Bucureşti – Piaţa Presei Libere nr. 1, România

Publicaţia este înscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziţia 2046.
ISSN 1120-5583

Tehnoredactare computerizată: Eugen Maţotă

JORDAN

Tiparul executat la PROGRESUL ROMÂNESC SA Bucureşti

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

Exhibiționist și sartrian

Este vorba de jurnalul parizian al lui D. Țepeneag, liderul sau motorul, nu știu cum să-i spun mai bine, al mișcării onirice de la sfârșitul anilor '60. Despre opera lui literară, insuficient cunoscută de publicul românesc, am scris, aici, în mai multe rânduri. Au apărut între timp alte scrieri (narațiunile de început, un *roman de citit în tren* tradus din franțuzește și un volum de documente) care, împreună cu *Un român la Paris*, x) readuc în primul plan al vieții literare românești pe D. Țepeneag, scriitor francez de origine română, reîntors, cum singur zice, la pieptul mamei rătăcite. Mama rătăcită din această parabolă răsucită este, desigur, limba română, iar fiul ei risipitor își propune să recucerească publicul pierdut în deceniile în care a lipsit. Și trebuie să spun că aproape a reușit. Jurnalul de acum îi va aduce,

Alfred Rethel — *Dans macabru*

sunt absolut sigur, mulți cititori își va supăra, sunt sigur, o parte dintre prietenii și colegii săi literați. În ce mă privește, l-am citit cu interes și nu mă supăr deloc când diaristul scrie că „i-am căzut pe cap" dimpreună cu Matei Călinescu și Ovidiu Cotruș într-o seară în studioul lui de la *Cité des Arts* de pe malul drept al Senei. Mă întreb dacă, nu cumva, ne invitase chiar D. Țepeneag. Altminteri nu-mi explic de ce, simultan, trei scriitori români în trecere prin Paris năvălesc în camera prozatorului și-l împiedică să-și scrie romanul pe care îl începuse. Stranie coincidență.

Sunt și alte întâmplări la care am asistat și, trebuie să spun, le văd altfel și le judec în alt chip decât autorul notelor intime din *Un român la Paris.* Fenomen firesc. Jurnalul este un gen subiectiv și regula lui (dacă este o regulă) este că trebuie să fie cât mai subiectiv și mai sincer. D. Țepeneag o aplică în mod consecvent și un prim merit al confesiunii sale este că nu vrea să facă literatură și nu-și modifică opiniile în funcție de împrejurări. Impresia este că naratorul nu vrea să-și taie o figură morală grandioasă și nu cruță, în genere, pe nimeni. Începe jurnalul său din disperare și cu neîncredere și, pe măsură ce-l scrie, se întreabă din când în când dacă merită să-l scrie. Cum mă ocup de multă vreme de acest curios gen literar care practică ficțiunea non-ficțiunii și se bizuie pe o poetică (implicită) a spontaneității, pot să spun că retorica neîncrederii în jurnalul intim intră în regulile jocului. Mai toți diariștii au sentimentul zădărniciei și promit în mai multe rânduri că vor distruge însemnările lor intime. Nu se țin, bineînțeles, de cuvânt și lipsa lor de consecvență este, în acest caz, salutară. D. Țepeneag declară, chiar în prima propoziție a confesiunii sale: „În noaptea asta m-am hotărât să țin din nou jurnal" și explică, mai departe, de ce: pentru că scrie rar literatură propriu-zisă și multe idei se pierd în neant și este păcat; în opera de ficțiune nu face sociologie ci este, iarăși, rău pentru că spiritul său vrea să se manifeste și pe acest plan; promite să nu se tragă singur pe sfoară (adică să spună cu exactitate ceea ce simte și ceea ce i se întâmplă) și nu acceptă ipocrizia răspândită privitoare la destinatarul jurnalului: el se gândește să publice aceste însemnări, lăsând dinadins unele neglijențe stilistice și mai multe banalități... Se ferește să facă, în jurnal, o teorie a jurnalului ca atare și, de data aceasta, își ține promisiunea. Nu vorbește de retorica genului dar, indirect dă câteva sugestii despre instrumentele ei. Chiar din fragmentul rezumat mai sus și din alte notații ulterioare rezultă că: 1/ „e foarte greu să fii sincer"; sinceritatea pe care o reclamă toți diariștii și pe care o cer imperios cititorii de jurnale intime este relativă; 2/ jurnalul respectă principiul calendarității (scriu zilnic sau aproape zilnic sub presiunea evenimentelor!); 3/ face o cronică a stărilor de spirit și a evenimentelor fără istorie; 4/ pune în discuție sistematic utilitatea de a ține un jurnal intim („mă întreb dacă merită osteneala de a-l continua") și, după ce recitește caietele intime, autorul simte că jurnalul său 5/ „tinde să devină un roman autobiografic". Din toate acestea se poate deduce că diaristul face retorică fără să știe. Fapt numai pe jumătate exact în cazul lui D. Țepeneag, un scriitor la curent la începutul anilor '70, cu proza autoreferențială, metaromanul, cu noul roman etc. Citește pe Barthes și se gândește la un moment dat să facă o teză de doctorat (visul românului intelectual la Paris) cu semioticianul de la *'Hautes Études.* Renunță în cele din urmă (și această operație intră în strategia românească) și se pasionează de problemele Estului.

Cu aceasta intrăm, propriu zis, în substanța jurnalului. Începe pe 13/14 dec. 1970 și se încheie pe 9 dec. 1971. Mai sunt câteva „însemnări grăbite" din 1972, ultima fiind din 14 februarie, când scriitorul împlinește 35 de ani. Chiar cu anunțarea acestei vești se încheie confesiunea sa: „azi împlinesc 35 de ani!". Practic, *Un român la Paris* acoperă un an de zile, timp în care D. Țepeneag, în călătorie prelungită de studii în Franța, vrea să-și impună literatura și să intre în contact cu emigrația românească. Notează la început zilnic în caietele sale, apoi cu intermitență. Citește, se vede cu amicii români în Cartierul latin sau la el acasă, frecventează pe filozoful catolic Gabriel Marcel, intră în contact cu cercurile intelectuale de stânga, tatonează pe editorii parizieni, ține legătura cu prietenii din țară etc. Noaptea (cred că *Un român la Paris* este o scriere nocturnă!), dezamăgit, furios de insuccesele de peste zi, înregistrează impresiile sale și se judecă aspru: „Sunt un mic orgolios cretin", „îmi vine să-mi trag palme" etc. Se definește „exhibiționist și sartrian", este ușor iritabil, își pune în cap să creeze *o mafie a intelectualilor* din Est și, în acest sens, vrea să-i scrie lui Sartre, filozoful „angajării"... Diaristul se crede/se simte sartrian și vedem de ce. Dar de ce și „exhibiționist"? Pentru că, explică el în mai multe rânduri, se dă în stambă - vorba românului târgoveț - nu are astâmpăr, vrea să pună conștiințele lenevite în mișcare, să împace pe românii din diaspora, să impună în Franța pe scriitorii dizidenți din Est. Toate acestea arată firea lui de luptător și natura lui eretică. D. Țepeneag nu-i un spirit comod, îi sare ușor țandăra (se vede limpede din jurnal) și când este supărat, nu-și prea alege vorbele. Când un prieten din grupul oniric face, la Viena, o necuviință, D. Țepeneag îi trimite o scrisoare fioroasă în care-l roagă pe amicul în cauză: „Ivă, te implor, lasă-te de găinării"... Ivă, evident, se supără și diaristului îi pare rău de duritatea lui. Dar nu cedează. Pe Cioran, care s-a lepădat de România, îl consideră „artificial, scremut și de o friabilitate evidentă; pentru că Cioran nu *gândește* în franceză". Vrea, în consecință, să-l „pârască" lui Gabriel Marcel și, cum Cioran trebuie să fie prezent la scenă, savurează dinainte încurcătura moralistului român. Renunță în ultimul moment și promite să fie mai serios decât i se pare a fi. Jurnalul începe să devină un loc de auto-tortură. Diaristul se condamnă, nu e mulțumit de sine cum nu este satisfăcut de alții. Nu-l iartă nici pe Beckett („voit rudimentar și bâlbâit") și este îngrijorat că nu poate spune în jurnal (nici măcar în jurnal) integral adevărul: „Nu pot spune adevărul, nu pot spune că grupul oniric a existat prin voința mea dementă, nu prin niște afinități estetice și politice. Nu pot spune nici măcar de ruptura stupidă și care oricum nu se poate explica public cu Dimov. Iar felul cum îl umflu cu pompa pe Virgil Tănase, mai mult dintr-un capriciu și din dorința de a-mi demonstra forța și eficiența, e iarăși un lucru destul de condamnabil. N-am dreptul să fiu ușuratec acum când am ajuns să mă bucur de un prestigiu politic și etic aproape exagerat. Relativismul moral al lui Dimov m-a marcat pe toată viața; nu voi putea scăpa de-a prețui în primul rând valorile negative (cum spune Hugo Friedrich întrebuințând termenul în plan estetic), voi rămâne o paiață și poate din cauza asta mă simt atras de Cioran care mă respinge simțind înrudirea, pericolul de a ne demasca reciproc. Am aerul că bat câmpii, dar asta numai pentru că mi-e lene să analizez treptat și-mi enunț într-o lumină paradoxală, ceea ce iarăși e semnificativ. Aș vrea să fiu serios; serios și grav! Să nu mai fiu exhibiționist și atât de dornic de succes social. Pudoarea pe care o am în scris (oare chiar o am?) s-o am și în viața de toate zilele. Chiar și jurnalul ăsta e un soi de exhibiționism și numai spaima că am spus prostii, banalități, și m-am exprimat încâlcit și greoi, numai asta mă vă determina poate să-l distrug."

Nu distruge, totuși, jurnalul, dovadă că-l citim azi tipărit de o editură românească după mai bine de 20 de ani de când a fost scris. Și el impune, înainte de orice, un personaj sau, poate, un dublu personaj. Unul care se exprimă (naratorul) și altul pe care îl reconstituie cititorul din ceea ce primul spune, dar și din ceea ce spune. Cum cunosc relativ bine pe autor și cum, din întâmplare, am fost martor la unele din faptele relatate de D. Țepeneag, pot să unesc cele două personaje și să fac un portret verosimil. Este limpede că D. Țepeneag este, prin natura lui, un răzvrătit, un dizident un simpatic spirit anarhic. Tânăr intelectual cu vederi de stânga la începutul anilor '70, intră în conflict cu autoritățile românești și cu literatura oficială din România. Este supărat pe prietenul Dimov pentru că acesta acceptă strategia „retragerii în estetic". Este supărat și pe Marin Preda pentru că tace, pe M. R. Paraschivescu pentru că vorbește, pe amicul Ivă pentru că se dă mare și își asumă merite pe care nu le are, pe intelectualii parizieni pentru că etc. D. Țepeneag e un spirit angajat și, om inteligent, își dă seama că onirismul pe care, în bună parte, l-a inventat, practică evaziunea, neangajarea politică. Contradicția este evidentă și D. Țepeneag, sincer cu el, o consemnează. Acceptă în cele din urmă această erezie „ocrotită" de M. R. Paraschivescu, el însuși un eretic acceptat. Nu-l stimează ca poet, apoi, când moare, are despre el gânduri mai bune. Ereticul de la Paris vrea cu orice chip să se întoarcă în România și regretă că n-a trecut prin pușcărie ca să-și verifice forța morală. Occidentul începe să-l enerveze. Trece, evident, printr-o criză morală și se întreabă serios: „Și de ce nu mă sinucid?". Nu se sinucide și continuă să treacă în jurnalul său neliniștile, decepțiile și... otrăvurile sale în sensul lui Sainte-Beuve. „Nicăieri nu e bine", scrie el. Și tot astfel: „mare porcărie pe lumea asta". Vrea să se întoarcă la București cu orice preț, dar, când află că amicii literari bucureșteni i-au făcut nu știu ce mică porcărie, se gândește să se retragă în pădurile Carpaților. Deocamdată Gallimard i-a refuzat cartea și insuccesul îl afectează profund. Spiritul lui sartrian începe să cedeze. Sentimentul ratării nu-l ocolește. Nici frica, nici ideea mediocrității, nici proverbiale, orientala noastră lene: „Aș putea să fac din jurnalul ăsta un loc de auto-tortură, care să satisfacă din plin exhibiționismul meu nevindecat. Dar adevărul e că mi-e lene, o imensă lene și în plus am senzația că efortul de a scrie cu o relativă, desigur, sinceritate despre mine e aproape o dovadă peremptorie (cum îi plăcea lui Dimov să spună!) a ratării. «Neputință, soră veche/ Gândului înfrânt pereche...» (tot Dimov). Cu atât mai mult cu cât, undeva în fundul sufletului (sufletul ăsta e o sticlă?), nu accept că sunt ratat. «Numai rața nu ratează!» spunea Nae Ionescu făcând un splendid calambur. Ei bine, am un suflet de rață! Vreau să spun că lamentațiile mele sunt în fond nesincere, deși o introspecție absolută mai rău te zăpăcește, adică pur și simplu nu știu, nu știu nimic, nu sunt sigur de nimic; dincolo de automatismele vieții cotidiene - dacă n-ar fi astea! - nu e nimic sigur și mi-e o frică stupidă, dacă stau să mă gândesc, dar certă, o frică din ce în ce mai acută de demență. Prefer să rămân cu un zâmbet tâmp la suprafață decât să cobor în aceste tainițe din care nu știu dacă voi izbuti să mai ies. Încă o dovadă de mediocritate! Ei și?"

A doua zi se scoală însă „grozav de bine dispus" și o ia de la capăt. Notele despre scriitorii români sunt acide. Proza lui Eliade, evident, nu-l încântă, nici Marin Preda (literatura lui e „prăfuită"), amicului N. Breban îi face un portret negru: „Greu de suportat și Breban ăsta (...). E grosolan, bădăran aproape, fără simțul umorului" și dă, în continuare, fapte care-l vor irita, nu mă îndoiesc, pe orgoliosul autor al *Franciscăi.* Singura consolare ar fi, în acest caz, că D. Țepeneag este egal în cruzimea sincerității sale cu toată lumea. Pe Ivă, vienezul, îl suspectează de șmecherie și escrocherie și-l imploră în continuare să fie băiat cuminte. Poetul Gh. Pituț își dă arama pe față: patriot, preferă să-și prelungească bursa în Occident. Diaristul se revoltă din nou. Și așa va face mereu este contrariat, nu-i place duplicitatea și are sentimentul dureros că nu poate conta pe Occident în acțiunea lui sartriană. Nici pe exilul românesc. Singura lui reușită este Goma. Din jurnal reiese clar că D. Țepeneag este cel care orchestrează, la Paris, afacerea Goma. Ce a urmat se cunoaște. După 1990, Paul Goma i-a adus acuzații grave protectorului său din 1971-1972 și D. Țepeneag i-a răspuns în articole clare și dure. Ca să se împlinească astfel blestemul românesc care zice că în lumea literară nu există sentimentul prieteniei eterne și nici acela al recunoștinței. O mâncare pe care o consumă alții.

Trec peste alte istorii, portrete (unele foarte reușite) pentru a reveni la portretul lui D. Țepeneag și la jurnalul său. Impresia finală e că *Un român la Paris* este, realmente, un jurnal autentic de scriitor, un document de existență și o fișă de temperatură morală. Unele judecăți sunt, evident, pătimașe și injuste. Nu te supără, totuși, prea mult pentru că nu bănuiești în spatele lor mediocra ură a scriitorului ratat. Jurnalul este opera unui scriitor decis, repet, să se bată pentru himera libertății și să-și impună opera într-o cultură blazată. D. Țepeneag este de-o sinceritate incomodă și, disprețuind teoria autenticității în proză, sfârșește prin a scrie o substanțială proză confesivă bazată, tocmai, pe autenticitate, lipsă de stil literar, cruzime analitică, portrete sumare și „rele", execuții reci și rapide... Pagini ca acelea despre moartea tatălui arată un complex freudian conștientizat și analizat, în jurnal, fără mari remușcări. N-am întâlnit în *Un român la Paris* o singură frază lirică, un acces de duioșie și, în genere, jurnalul evită situațiile delicate de existență. Nu-i un reproș, este o constatare. *Un român la Paris* este documentul unei exasperări care *se privește* fără milă în oglindă.

x) D. ȚEPENEAG: *Un român la Paris*, Ed. Dacia, 1993

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Vremuri tulburi după război

Nicolae Iorga
SCRISORI CĂTRE CATINCA (1900-1939)
Ed. Minerva
Bucureşti, 1991

Şirul scrisorilor lui Iorga, publicate timp de mulţi ani de Barbu Theodorescu, trebuie neapărat completat de excelenta ediţie îngrijită de nepotul marelui istoric, Andrei Pippidi, care ne dă un volum de scrisori de familie, foarte important în literatura noastră, unde genul nu a beneficiat până acum de suficient interes. Scrisorile lui Iorga către viitoarea sa soţie, Catinca Bogdan de la Braşov, sora lui Ioan Bogdan şi G. Bogdan-Duică, încep în 1900, când tânărul istoric, călător prin satele şi mănăstirile Ardealului, face o vizită la Braşov familiei prietenului său Bogdan, în casa căruia descoperă pe „domnişoara Catinca", tânără de tot, de care se îndrăgosteşte fulgerător şi asupra căreia începe un bombardament epistolar insistent, căreia tinerei fete i-a fost greu să reziste. Îi scrie aproape zilnic, – fata plecase la Tr. Severin la un unchi –, alternând epistolele cu răvăşe de dragoste şi mici texte versificate, cerând insistent... „răspuns". Această primă etapă ia sfârşit cu anul 1901, când cei doi se căsătoresc, pentru a urma apoi primii zece ani de încercări, când grijile ştiinţifice alternează cu cele ale casei şi familiei. Mai interesantă e perioada celui dintâi război mondial, când Iorga devine el însuşi un luptător pentru neam şi grijile lui, griji marcate de anii de pribegie din Moldova şi de luptă pentru întregirea ţării. Unele scrisori (memorii) din anii aceştia lipsesc, fiind duse în Rusia odată cu tezaurul, dar cele rămase sunt în măsură să ne ajute să pătrundem în intimitatea vieţii de permanent zbucium a acestui vulcan într-o continuă revărsare. Cele din urmă două capitole *Vremuri tulburi după război* şi *Ne luptăm cu puteri rele* vin să complinească datele deţinute până acum cu detalii dintre cele mai utile pentru cunoaşterea epocii, a oamenilor ei, şi mai ales a protagonistului, fără de care o viitoare monografie ar fi lacunară. Reţin mai ales zbaterea lăuntrică a marelui învăţat, confesiunile din clipe grele, care ne dezvăluie ceva din sufletul său viforos, plin de taină şi lumină.

Mircea POPA

Alfred Rethel — *Dans macabru*

O părere personală

Alexandru Muşina
ANTOLOGIA POEZIEI GENERAŢIEI '80
Editura Vlasie
Piteşti, 1993

Dacă o carte nu mi-a plăcut (obiectiv), am preferat să nu scriu despre ea, cu foarte puţine excepţii, când respectiva apariţie editorială necesita o luare de atitudine, o consemnare. Am scris negativ cu un fel de durere. Orice carte, oricât de proastă ar fi, îmbogăţeşte o literatură. Sunt, din păcate, cărţi care sărăcesc literatura, nedreptăţesc scriitori şi cititori, creează confuzii flagrante în plan axiologic. Am întâlnit câteva astfel de exemple; din fericire nu prea multe. Nu le amintesc aici. În această neferictă categorie se încadrează „Antologia poeziei generaţiei '80" a lui Alexandru Muşina. Îl cunosc pe autor de la Cenaclul de Luni. Ştiu că este mentorul unui grup (generaţie) numită '90. Şi mai ştiu că acest „grup" se căzneşte de vreo zece ani să se afirme, în grup sau individual. După ce au monopolizat cenaclul „Universitas", prin reacţii menite să-i îndepărteze pe toţi cei care nu scriau ca la Braşov (amestec de agresivitate, infantilism, nihilism; numite la un loc post-modernism, oblăduiţi de Mircea Martin, care le acorda credit *fără să investească)*, au început să forţeze uşile (deschise) ale literaturii române. Distinsul Laurenţiu Ulici, mimând un post - modernism bine temperat, le-a acordat spaţiu şi chiar o revistucă, unde se fac şi ei de câţiva ani că fac breşe, difuzând-o personal celor care se prefac, de asemenea, că le acordă o şansă. Cristian Popescu, nebraşovean, este şi el nouăzecist, aşa cum sunt nouăzecişti Simona Popescu, Andrei Bodiu, Caius Dobrescu, Marius Oprea ş.a. Ei au susţinut şi susţin asta. Aşa i-a educat mentorul lor, Alexandru Muşina, dar tot el vine acum şi-i sfătuieşte *să fie optzecişti*, iar ei acceptă aşa cum au acceptat întotdeauna ceea ce le-a convenit. Nu pentru ca i-ar „avantaja" formula '80, ci dacă nu reuşesc să se impună, ca altceva decât optzeciul (pariul lor cu istoria literaturii), măcar să-şi facă loc. Alexandru Muşina ştie atâta istorie literară încât să nu facă o confuzie jenantă. Ca optzecist, ştie care sunt valorile (sau numele) generaţiei sale. Dacă ştie, atunci este caraghios să se preteze la însăilarea unei antologii '80 numai pentru a-şi afirma grupul care nici optzecist nu este şi nici nume nu prea are (ca să nu mai vorbim de valori!). Această *condică* de cenaclu este de-a dreptul obraznică, încercând să demonstreze literaturii deceniului prezenţa sută la sută, la o oră foarte matinală, a grupului braşovean care se declara generaţie cu mult înainte ca vreunul din modestele lor texte să fi ajuns pe masa cuiva. Drumurile noastre s-au intersectat de câteva ori şi, surpriză, mi-au pretins să fiu ca sau cu ei. Mai ales ca. Am trântit uşile Universitasului, fapt recunoscut şi de Mircea Martin într-o cronică la cartea mea. Recunoştea, practic, justeţea gestului meu. Grupul îşi consolida poziţia confuză, delimitându-se de '80. Aici i-am înţeles. Nu puteau fi optzeciste: intoleranţa, agresivitatea, exclusivismul, dorinţa de afirmare „à tout prix", ignorarea sau chiar negarea unei întregi tradiţii estetice.

Literatura generaţiei optzeci reprezenta o mare cotitură făcută cu Nicolae Manolescu la cârmă, iar valorile indiscutabile ale „garniturii" nu puteau fi: Andrei Bodiu, Caius Dobrescu, Marius Oprea; nişte ţuţeri teribilişti în comparaţie cu Eugen Suciu, trecut în *condică* arubruca „întârzieri", „scuze" şi „pardoane". Dacă numai un Eugen Suciu ar lipsi şi „Antologia" aceasta ar fi un imens deserviciu făcut generaţiei '80, literaturii române şi cititorului care a pierdut încă o ocazie de a înţelege distanţa valorică dintre o generaţie şi o haită.

Degeaba îşi pune cenuşă în cap Alexandru Muşina, cerându-şi scuze de la acei poeţi care, la data antologării, aveau de la una la zece cărţi, dacă introduce aici, cu pretenţia de „voci" ale generaţiei '80, fiinţe (nu zic poeţi, că mă crispez) atacând în grup literatura într-o „Pauză de respiraţie" a acesteia.

S-a scris în multe feluri (toate excelând în negativism) despre această *condică*. Nu mă raliez la „revolta" celorlalţi cronicari. Voi spune, în încheiere, că această *pretinsă antologie* ar face, dacă ar exista, un mare rău literaturii române. Dar ea nu există. Este atât de proastă şi rău intenţionată, încât nici nu există. Şi, dacă nu există, nu poate afecta în nici un fel literatura contemporană.

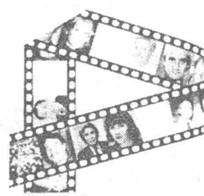
Doina TUDOROVICI

Proza criticilor

Henri Zalis
STRĂLUCIREA CRISTALULUI
Ed. Odeon
Bucureşti, 1993

Unul dintre criticii literari cei mai activi, Henri Zalis, îşi surprinde cititorii publicând un roman. Obiceiul nu e nou, dar rămâne în continuare insolit, fiind greu de răspuns dacă motivaţia criticilor de a se transforma în romancieri vine dinspre „pariul" pe care aceştia şi-l pun lor înşile după lectura atâtor şi atâtor cărţi sau reprezintă pur şi simplu disponibilităţi artistice ale căror filoane nu au fost încă explorate. Cert este, şi faptul a fost de mult consemnat, că proza criticilor e întâmpinată cu parti pris de cititori pe de o parte, şi că, pe de alta, e dominată de o seamă de aspecte şi particularităţi care dau drept de existenţă sintagmei „proza criticilor".

Romanul lui Henri Zalis e dens, cu o scriitură alertă, mai mult discursivă decât analitică (deşi latura aceasta nu e, totuşi, neglijată). Acţiunea se petrece la începutul deceniului al optulea, precizare importantă, care aparţine şi editorului pe ultima copertă, invitând la o lectură codificată. Ea se integrează, de altfel, în unitatea narativă, făcându-se simţită, chiar de la primele pagini, atenţia pe care prozatorul o acordă nuanţelor şi echilibrului simbolico-artistic al cărţii. Romanul se deapănă în câteva acţiuni paralele, între care două prind contur, devin mai importante şi foarte strâns determinante - pe linia semnificaţiilor - între ele. În cea dintâi eroii sunt Claudiu Vişan, pilot maritim, şi Iosif Bârsan, geolog, spitalizaţi într-un centru de recuperare şi sănătate mintală, sub directa supraveghere a echipei de medici formată din Valentin Zahiu (eroul narator), Marcu Antoniade, Alin Cruceanu, Dan Banu, Sârbu, Vidrighin, Baciu şi Fausta Emilian. Viaţa acestora formează celălalt plan. În calitate de specialişti, grupul medicilor studiază toate posibilităţile de recuperare a celor doi. În atenţia lor zilnică intră spaţiul dintre ridicolul unei posturi lipsite de luciditate (Vişan) şi drama prisosului de luciditate (Bârsan). Medicii vor duce spre ameliorare, ba chiar spre un bun sfârşit cele două „cazuri". Operaţiunea scoaterii de sub şoc e însă anevoioasă, prilej pentru prozator de a insista asupra acestei deschideri în întunecimile sufletului omenesc, acolo unde întrebările sunt obiective iar răspunsurile fatalmente subiective, ezitante. Aceşti profesionişti desăvâr[...] se mişcă ei înşişi între lips[...] prisosul de luciditate. Nu e vo[...] de o tară profesiona[...] dereglările care se petrec[...] organismul social, (redus[...] relaţiile dintre oamenii îmbră[...] în halate albe) neavând nic[...] legătură cu amănuntul că[...] sondează adesea prin mijloac[...] cele mai variate, până la mod[...] simulate, lumea monştri[...] sufletului. Concluzia la ca[...] ajung, anume că bolnavii n-[...] nevoie de medicamente, [...] diagnostice sofisticate, ci de [...] suport moral, poate fi extin[...] Medicii sunt prinşi în capcan[...] existenţei şi derular[...] evenimentelor, în care aliena[...] ocupă un loc de frunte, produ[...] o desensibilizare şi [...] comportament apropiate [...] malign. Privirea prozatorul[...] este, în acest sens, obiectivă [...] necruţătoare. Zahiu, ero[...] narator, vede toate defecte[...] ccolegilor săi. Le descrie [...] neutră detaşare, fără a tra[...]

concluzii sau a se lansa î[...] teorii, altfel captivante de câte o[...] apar în paginile cărţii. Consemnează şi atât, cu o ironie conclusivă impecabilă. Despre Alin Cruceanu, tipul medicului pus pe primit plocoane, Zahiu conchide că „slăbiciunea omenească intră în sfera competenţei sale". Fausta, persoană controversată, dominatoare, enigmatică dar şi defensivă, medic excelent însă om greu adaptabil în interiorul micii societăţi, e pionul de care profesorul (Baciu) dispune oricând pentru mişcări neprevăzute. O lume care în preajma sufletelor lovite, a inşilor apucaţi ori a nebunilor sadea, riscă să pătrundă şi ea, într-un labirint plin de pericole. Henri Zalis nu-şi transformă eroii în pozitivi şi negativi, soluţie oarecum simplistă şi mult utilizată în romanele în care se dau lupte pentru scoaterea unui adevăr la lumină. Concluzia la care ajunge e mai interesantă. În disputele din clinică, Zahiu, Vidrighin, Banu, Antoniade şi în cele din urmă Fausta reuşesc să-şi impună autoritatea înlăturându-l pe profesorul Baciu, cel care le îndrumase începutul carierei dar care le luase meritele ştiinţifice (semnând singur un tratat de psihiatrie) şi îi disponibilizase pe la alte clinici. Însă ei descoperă în victorie o reparaţie morală, dar şi sentimentul utilităţii adversarului căruia îi recunosc superioritatea atunci când ea există.

Faptul că e loc pentru toţi, că oamenii ar trebui să gândească unii despre alţii la ceea ce-i uneşte şi nu desparte e mesajul ultim al unei cărţi, care ne determină să-l considerăm pe stimabilul critic Henri Zalis un la fel de stimabil romancier.

Lucian CHIŞU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Ion DRĂGĂNOIU

Maşina de vise

VORBIND CU PAPAGALUL LUI BRANISLAV PETROVICI

*De o lună Brano nu vorbeşte cu nevastă-sa.
Venim năduşiţi de la Sarajevo. Am aflat pe drum că planeta
va sări în aer. Brano îi spune noutatea papagalului.
Papagalul i-o traduce în ungureşte nevestisii. Nevastă-sa mie,
în nemţeşte. Eu papagalului, în româneşte. Ne înţelegem
de minune. Ignorăm cratimele. Oricum Belgradului nu-i pasă
de noi. Nici nouă de el. Blocada măsii.
Ba a mătii, zice papagalul. Urât mai vorbeşti, zice
în ungureşte nevasta lui Brano. Ba tu eşti urâtă,
zice el în sârbo-croată. Bitte? zic eu. Bitter, zice Brano,
şi desface o sticlă. Papagalul o dă pe gât şi ne spune
punctul lui de vedere: Această rostogolire a aerului pe care
voi o numiţi sferă, la stânga, la dreapta, la stânga, la
dreapta,
această nebună rostogolire care îi îngăduie să existe,
la stânga, la dreapta, la stânga, la dreapta, această
dezghiocare
a sinelui până la rotunjime, la stânga, la dreapta,
la stânga, la dreapta...
Care stânga şi care dreapta? strigă atunci un punct al liniei
drepte. Stânga sferei e dreapta sferei şi dreapta sferei
e stânga sferei. Se vede aceasta foarte bine, în rostogolire.
Tu să taci, staticule ! i-a mai spus papagalul lui Brano.
Papagal la cuptor şi blocadă cu maioneză, ONU cu frişcă,
asta
o să mâncaţi azi, ne-a spus nevasta lui Brano, trântind uşa de
la bucătărie. Înapoi la amoebă, i-a răspuns Brano, deschizând
cuşca papagalului. Coada de amoebe de la benzinărie e tot
mai
lungă.
Hai, înapoi la amoebă.*

MAŞINA DE VISE

*Straşnică maşinărie de vise mai are şi Brano ăsta.
Sforăie, se-ntoarce, mă-mpinge-n perete.
Unguroaica de nevastă-sa doarme la margine,
ce-a mai rămas din poliglotul de papagal e-n cuptor.
Brano vorbeşte în somn, dizolvă magneziu în mare,
Brano visează:
Sau marea sau nu mai sunt raci prăjiţi cu grămada...
sau marea sau nu mai sunt stele
Întunericul să-l lumineze... sau marea sau nu mai e
cum a fost la mare.
Aşa cum e jos, aşa e şi sus. Şi nu există nimic altceva
de ştiut. Numai maşinăria de vise ne spune
când vom primi coroana pe frunte. Brano doarme
şi nu ştie asta. El mormăie:
sau marea sau nu mai e sare în casa ta, sau marea
sau nu mai e femeie s-o înşeli la mare, sau marea
sau nu te mai poţi bate cu marinarii, sau marea
sau nu te mai poţi duce în America, mare noi suntem fiii tăi!
Maşina de vise ne spune că în mare e
înţelepciunea strămoşilor noştri,
amphitheatrum
sapientiae
aeternae.*

ÎŢI PORUNCESC!

*Bolboroseală: Îţi poruncesc, o, Muză,
broască ţestoasă fără bolţi străvechi, pasăre
fără aerul viitorului,
adu-mi oameni obosiţi de respiraţie, oameni
obosiţi de fericire, oameni sublunari
fericiţi de oboseală, oameni infratereştri
respirând obosit, toţi oamenii.
Apoi, fă-i să-şi uite istoria.
Apoi adu oameni pe care să-i întreb:
Homer a fost femeie?
Bocitoarele albaneze, bocetele tuşii Rica la moartea tatălui
meu
şi la moartea mamei mele, luminoase bocete homerice
imprimate
pe bandă de magnetofon, hai, Muză, adu-mi toţi oamenii.
Începând de la piatră, în drum umple-mi ciubere cu miere
amară,
puşca, ruşinea lumii, în lumină suplă prefă-o (nu întuneric, o
mare lumină deasupră-ne stă fremătând), hai, Muză grăsană,
adu-mi-o pe Ana.
Ana se satură privind minunate locuri şi se hrăneşte cu mulţi
struguri de neînţeles şi îl sărută pe al podgoreanului cinstit
băiat de după ciorchini şi trece puţin pe la Dubrovnik, fără
pantofi şi fără rochie, pentru că i le-au luat în Bosnia, vara,
nebună din cauza ei şi-a pierdut capul. La Zagreb o vindecă
de durere
de inimă doctorul de acolo, iar seara o înţeapă ţânţarii,
urşii o prigonesc din cauza mierii când îşi spală dimineaţa
mâinile cu săpun. Ana, pictoriţa nebună care cântă cântece de
partizani şi îşi bea laptele când o ajunge ploaia, Ana de la
Smederevo,
când războiul o priveşte ca nu cumva să piară aşa. Hai, Muză
grăsană,
adu-mi oamenii din trenuri şi fă-i să-şi uite istoria, întreabă-
mă
la ce mă gândesc privind peştele ăla, ca să-ţi răspund: La alţi
peşti!*

POEMUL INOCENŢEI

Maiei Morgernstern

*Jucăriile copilăriei, trenul de lemn, pistoalele Mauser şi
Beretta,
papagalul de sticlă, Marea enciclopedie britanică, puşti
belgiene de
calibrul 20 şi 22, săbii Solingen, baionete regale de paradă cu
clonţ
de rubin, colecţiile de timbre şi decoraţii (Hitler şi Mihai
Bravu),
muzicuţa cu schimbător şi căştile radioului cu galenă montate
în pernă,
Dolfi, Paul, Feri, Maia, Miki, Jenica...
Pâine cu untură şi cu zahăr pe marginea piscinei din grădină.
FKK verboten.
Şi saşii uitându-se printre scândurile gardului şi râzând de
Luci şi
de Leni şi de mine. Şi noi ascunzându-ne în trăsura din
şopron, pipăindu-ne.
Mai apoi, eu cu un cuţit mare, de bucătărie, în mâna mea de
zece ani,
încercând să tai gâtul unei raţe şi nereuşind de tot. Şi raţa
fugind
şi ascunzându-se sub coteţul sighişorean al întâmplării şi eu
extrăgând-o
greu de acolo şi terminându-mi treaba cu toporul.
Un inocent.*

20 ianuarie 1994

POEMUL CONTABIL

lui Vasas Francisc

*O cană cu apă proaspătă, îmi spune Domnu' General. Mă duc
şi i-o aduc
în camera pe a cărei uşă scrie „Terapie intensivă". O bea.
Ioana îl mângâie pe fruntea transpirată, îi pune plosca şi
spune:
hai, pişu, pişu, Domnu' General!
Domnu' General e tatăl meu. Are 69 de ani şi n-o mai duce
mult. Poate
până mâine. E zăpadă mare, e mâine deja, m-am întors de la
vânătoare
cu portbagajul plin de fazani şi după ce-l sun pe Stoica să
aibă grijă
de cadavrul generalului plec în oraş să fac de pomană vânatul*

*adus.
Pişu, pişu, Domnu' General îmi zâmbeşte aprobator de
dincolo, din lumea
în care pomana mea trebuie să ajungă.
Umărul lui Paul, care n-a murit încă la Revoluţie, e alături de
mine. Îl
simt sprijinindu-mă. De-abia după un deceniu primesc
BULETIN DE PLATĂ
SALARIAT: DRĂGĂNOIU ION
FUNCŢIE: colaborator COD SALARIAT: 33
CALIFICARE: cod explicaţie bază calcul coef valoare salariu
de bază 16177. 0129. 915 salariu realizat 169 1777. 01 29915
venit brut 29915 impozit 4815 5 fond şomaj colab - 1496
venit net cumulat 115336 rest plată 25000
(C) Ciel - Soneti 1991 x plăţi x ver 4. 9 R
După cum se vede mă mulţumesc cu puţin. O cană de apă şi
un pahar cu vin. Paul şi Domnu' General, prietenii mei de
vânătoare, aşteaptă de Crăciun un fazan.
Tu ce zici, Feri?*

I FEDELI D'AMORE

*Noi suntem broaştele ţestoase ale istoriei.
Decupând zilnic taloane cu amintirile călătoriilor de
odinioară,
rentieri a ceea ce nu mai este, one dima, e pluribus unum,
surâzând la ceea ce va să vină şi hrănindu-l.
Rentieri ai memoriei, bântuiţi de pituita matinală,
I Fedeli d' Amore, chemaţi la curţile melancoliei, călătorind
peste de cele trei ori nouă cercuri, povestind despre
cei care ne locuiesc neştiuţi, ascultându-l pe dunăreanul de
Brano, la Sarajevo, la Smederevo, la Belgrad,
povestindu-ne un duel.
Iată un duel: ştrengarul fără arme împotriva mării.
Jur: marea a căzut la primul sărut.
Priveşte: la genunchii lui Dumnezeu ştrengarul lui Dumnezeu
fără arme.
Tot ce a mâncat şi băut şi respirat marea
se zbate în frumosul joc al morţii.
Deprinderea peştilor cu aerul (reciteşte cruciadele şi
compară).
Strigătul argintiu al scoicilor (risipeşte lumina de dimineaţă
şi compară). Vapoare pe roţi. Marinari pe cai. Mariners.
Rangers.
Aer însângerat în bronhii. Uragan fără compas. Dă viaţă apei
frumoase (noi suntem peşti). Redă-ne locul de joacă, fii bun,
(noi suntem arici pe fundul mării). Redă-le ochilor vechimea
vederii (noi suntem stele de mare).
Ştrengarule, te roagă şi scoicile şi ţestoasele.
Patrie pentru dinţii noştri (noi suntem canibali). Ajută-ne.
Noi suntem broaştele ţestoase din istorie.
Hai, fii prieten. Noi suntem jucătorii de polo din Europa.
Bipedule, noi suntem fetele care te-au născut, noi, broaştele
ţestoase din jurul tău, noi, polipi, averea ta, noi, arici,
teatru de poezie pentru copiii tăi, noi, canibali la ordinul tău.
Iată un duel, mai zice Branislav, şi adoarme
Însângerat.*

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Valeriu CRISTEA

Publicistica lui Ion Druţă

Volumul 4, cu care se încheie ediţia *Ion Druţă. Scrieri,* apărută în 1990 la Chişinău, cuprinde dramaturgie şi publicistică. Deoarece teatrului, realizare de vârf a scriitorului, ne propunem să-i consacrăm un articol special, de mai mari dimensiuni, să spunem acum câteva cuvinte despre publicistica sa. Termenul e folosit aici convenţional, pentru a încadra o parte deloc neglijabilă, cantitativ şi calitativ, a scrisului marelui prozator şi dramaturg. Căci ce are comun cu publicistica acea disperată, tragică *Rugă slavo-latină* consacrată cuvântului, ameninţat de mortale primejdii, *Rugă* cu care se încheie volumul 4 şi ediţia?

Însumând peste o sută de pagini (355-477), „publicistica" ilustrează, mai întâi, prin cele mai ample texte din cuprinsul acestei secţiuni a volumului, *Mozart la sfârşitul verii* (p.p.355-399) şi *La umbra cuvântului* (p.p.427-452) un gen care îi reuşeşte admirabil lui Ion Druţă, autorul nuvelei *Horodişte* : acela al *povestirii autobiografice.* La prima vedere, bucata superb intitulată *Mozart la sfârşitul verii* (1970) n-ar fi decât reportajul unei călătorii de vacanţă în ţările baltice, călătorie încununată de participarea, în Domul din Riga, la un concert Mozart, la care se cântă *Recviemul.* În realitate, e mai mult decât atât, cu mult mai mult, cu totul *altceva* : o meditaţie profundă asupra capacităţii de rezistenţă şi a rosturilor unor naţii de un specific foarte accentuat, poate cele mai enigmatice din Europa, o proză rotundă, armonioasă, puternică, cu memorabile evocări, de locuri (plaja Jurmalei bântuită de acea „tânără fermecătoare, cu aere de mare lupoaică sosită în vacanţă la mare") sau de oameni, de personalităţi culturale marcante (sculptoriţa Daugviliene, resuscitând lumea ţăranilor răsculaţi cu ajutorul unei substanţe anume inventate în acest scop şi al cărei secret l-a dus cu ea în mormânt: „Tehnologia prin care trebuie să treacă coaja de mesteacăn până să ajungă piele tăbăcită de ţăran a plecat împreună cu Daugviliene, sculptoriţa, la cimitir", pictorul Ciurlionis: „Dacă e justă afirmaţia că arta e un mister, apoi arta lituaniană este regina misterelor. Un compozitor cu renume european, Ciurlionis, la un moment dat părăseşte lumea sunetelor pentru a intra în lumea culorilor şi a dimensiunilor", fraţii Klaudzits, apostoli ai răspândirii ştiinţei de carte la sate ş.a.). Extraordinară este figura acelei bătrâne infirme, actriţă amatoare, doamna Gustavson, în a cărei casă spaţioasă şi curată scriitorul nimereşte din întâmplare şi unde, „în odaia cea mare, aşa-zisa sală albă", descoperă, cu uimire, o scenă adevărată, ascunsă după nişte draperii. Ziua, doamna Gustavson (o adevărată doamnă!) lucrase ca orice ţărancă la câmp, cosise iarba, mulsese vacile: „Dar asta ziua - seara la noi era spectacol. Veneau oameni cine ştie de pe unde şi se aşezau aici alături cu un braţ de flori...", îşi aminteşte bătrâna - un fel de zână a locurilor, întruchiparea supremă a geniului unei civilizaţii cu totul originale, unice, capabilă să reziste timpurilor şi sistemelor politice.

La umbra cuvântului (1984) evocă, într-un text dens, compact, de maxim interes pentru cei interesaţi de biografia (artistică şi nu numai) a scriitorului basarabean, debutul în literatură al lui Ion Druţă. A început să scrie mai mult pentru a obţine jinduite permisii, în anii grei ai serviciului militar, satisfăcut în prima perioadă postbelică. A lucrat că redactor la „Ţăranul sovietic" şi a fost ajutat, în chip decisiv, de preşedintele de atunci al Uniunii Scriitorilor, Andrei Lupan, personaj care trebuie să fi plătit un tribut greu dogmatismului epocii dar care avea - depune mărturie Ion Druţă - „o calitate pe care i-o recunosc până şi duşmanii: credinţa şi nesfârşita cultivare a prieteniilor de demult": „Vai, ciudăţeniile celea înflăcărate ale lui Lupan, cum ne mai înfrumuseţau ele viaţa! Demult nu se aude să fi văzut prin Chişinău un scriitor umblând cu manuscrisul altui scriitor şi luptând din răsputeri pentru a-l scoate la lumină."

Scris într-o primă formă în 1959, reluat şi îmbogăţit în 1985, studiul *Lumea lui Cehov* ne pune în contact cu o metodă de investigaţie absolut originală: *comentariul prin completare, prin dezvoltare* ! Aplicată în mod *creator* metoda dă rezultate entuziasmante: pornind de la o frază găsită în carnetele scriitorului rus, numit de Ion Druţă „geniul istorisirilor laconice" (fraza e aceasta: „Peştele i se aducea mai întâi bunelului, şi dacă bunelul scăpa cu zile, mânca peşte întreaga familie") sau de la o proză scurtă (dar scurtă de tot: de numai o pagină) a aceluiaşi Anton Pavlovici intitulată *Condica de reclamaţii,* scriitorul nostru compune, în prelungirea sugestiilor cehoviene şi folosindu-şi din plin fantezia, adevărate proze, adevărate nuvele exemplare: „Această frază (cu peştele şi bunicul - n. n. V. Cr.) conţine în contextul ei o nuvelă cu început, cu sfârşit, cu eroi, cu subiect şi, fireşte, cu un umor al ei. Dar să lăsăm pentru o clipă gluma, oricât de ademenitoare ar fi, şi să încercăm a descifra contextul. În fond, despre ce este vorba?

Peştele i se aducea mai întâi bunelului. Vasăzică, avem un bătrân ajuns a fi o povară pentru alţii, pesemne, un biet bătrân bolnav, care se tot vaietă, aşteptându-şi ceasul. Trăieşte pe lângă fiică ori fecior, pentru că i se mai zice şi bunic. Trăieşte de azi pe mâine, aşteptându-şi sfârşitul care nu mai vine odată, şi până să treacă în împărăţia celor drepţi, mănâncă pâinea celor vii.

Nu mai aduce nici un folos, pentru că, în definitiv, ce folos poate aduce un biet bătrân, dar hai să nu ne grăbim. Să nu ne grăbim, pentru că într-o lume orânduită şi bine organizată, fiece suflare mai poate fi bună de ceva atâta vreme cât mai suflă, mai foieşte. În felul acesta i s-a găsit şi bietului bătrân o pricopseală. Fără să-şi fi dat el însuşi seama, bătrânul a intrat în slujbă. Încerca peştele, şi dacă nu se otrăvea, dacă scăpa cu viaţă, peştele i se lua pentru a fi pus pe masa întregii familii, şi iar rămânea să aştepte altă ocazie, când prospeţimea peştelui va fi pusă la îndoială.(...) După bătrân vine cel de-a avut fericita idee să-i găsească bătrânului un rost - pesemne, o fi fost nora, stăpâna casei (...) Apoi vine rândul celor ocrotiţi - vlăstare tinere şi pricepute ca şi mamă-sa, lume veselă şi zgomotoasă, mâncăcioşi nevoie mare, fiind în stare să înghită orice le-ai fi pus pe masă, pentru care lucru trebuie veşnic să fii cu ochii în patru... În sfârşit, ultimul din cei ce mănâncă, poate chiar eroul frazei, e isteţul cela, singurul care a prins comicul situaţiei şi l-a formulat, că doar fraza ne vine de la persoana întâi. O fi fiind încă prea mic pentru a schimba ceva în lumea care-l înconjoară, dar, mic şi neînsemnat fiind, are şi el o armă proprie a lui. Are simţul umorului.

«Peştele i se aducea mai întâi bunelului, şi dacă bunelul scăpa cu zile, mânca peşte toată familia.»

O familie, o mahala, un orăşel, o lume întreagă a încăput într-o singură frază. Substratul general-uman al acestei fraze denotă posibilităţi nemărginite pentru a căuta originea acestei întâmplări. Putea să se întâmple aşa ceva şi la Taganrog, şi la Moscova, la periferia capitalei engleze ori undeva pe-o insulă japoneză. Putea să se întâmple peste tot unde se află peşti, nurori, bunei şi simţul umorului".

Celălalt „studiu", *Eminescu, poet naţional* (1970), insistă asupra oceanului de suferinţe ale poetului şi a caracterului intraductibil al poeziei: „Ceea ce un mare poet i-a spus poporului său în şoaptă nu poate fi tradus pentru un alt popor în gura mare".

Pământul, apa şi virgulele (1987) e o satiră, aş spune tragică, de factură swiftiană. Când vorbim de Basarabia zicem rapt, deznaţionalizare, dezrădăcinare... A existat însă şi o altă năpastă: a proiectelor gigantice (canalul Dunăre-Nistru-Nipru, barajul de la Dubăsari), a experimentelor nesăbuite, creând un „tămbălău demonic": nebunia livezilor, apoi aceea a cultivării excesive a tutunului, a folosirii bezmetice a pesticidelor; „viscolele chimice" mai ales se dovedesc dezastruoase un numai pentru pământul şi apele ţării dar şi pentru locuitorii ei, pentru cei tineri în special, trimişi toamnă de toamnă la culesul recoltelor şi astfel pur şi simplu otrăviţi; chimicalele le atacă memoria şi însăşi capacitatea de a se exprima, de a vorbi în limba strămoşilor lor. E ceea ce explică de ce virgulele şi-au băgat codiţele în titlul satirei: „Acum, după ce am văzut prin câte au trecut pământurile şi apele noastre şi la ce s-a ajuns în cele din urmă, mai că e vremea să trecem la virgule. Spre cinstea lor, scriitorii au fost primii care au observat că se întâmplă ceva straniu în matca limbii materne. În locul celor vorbe mustoase şi sonore, sfinţite cu har latin, avem o amestecătură de cuvinte moldo-ruse ori ruso-moldoveneşti care, vorba ceea, nici laie, nici bălaie. Ciudata babilonie care a cuprins mai toate satele nu numai că subminează principiile estetice ale limbii, ci pur şi simplu îi pune în mare încurcătură pe vorbitori, dat fiind că nu se pot dumeri ce-a vrut să zică unul, ce i-a răspuns celălalt..." *Ruga* din finalul volumului, scrisă în august 1990, are în vedere tocmai cuvintele, catastrofa cuvintelor: „Azi, Doamne, poporul mioritic,/ Cel care şi-a găsit faţa,/ Şi firea, / Şi neamul,/ Prin cultivarea cuvintelor frumoase,/ Cuvintelor veşnice,/ Nu mai pune preţ pe cuvânt,/ Fiecare aruncând la nimereală/ Ceea ce-i vine pe limbă,/ Şi aceste fărâme,/ De gânduri,/ De viziuni,/ De doruri,/ Ne-au umplut ţara/ De nu mai avem nimic întreg la casa noastră.". Împletind megalomania imperială cu ambiţia şefului localnic, foştii conducători ai fostei republici unionale bântuită de „febra experimentelor" s-au dovedit la „înălţimea" academiei de aberaţii din Lagado. Aberaţii, într-adevăr, dar nu simple aberaţii. Căci scopul l-a reprezentat separarea ţăranului de pământ („Ţăranul şi pământul au ajuns în situaţia celor două vase care aproape că nu mai comunică între ele"), a „poporului de f[...] tradiţionale ale conştiinţei sale na[...] - afirmă Ion Druţă în textul, da[...] 1990, *Zvonurile - o veche slăbi[...] moldovenilor.* „Vechii prieteni, *partinicii* ", după cum ironic scriitorul, cei care l-au p[...] toată viaţa şi care nu-l iartă nic[...] „Vechii mei prieteni, *partinicii*, f[...] cel mai ieftin material de constru[...] Moldova, invidia, au ticluit un[...] legende pe de-a dreptul nemurito[...] cică, m-aş fi tras dintr-un ne[...] chiaburi. Că am participat la depo[...] mi-am defăimat poporul prin S[...] mele. Că n-am venit la baştină [...] înmormântez părinţii. Că am tre[...] pierduţi prin lume. Acum iată că ap[...] nouă - Druţă pleacă în străinătate. [...] de Canada, alţii au auzit de Israel, [...] vorbeşte şi de Tobago.

Ştiind cam cât ţine o nou[...] Moldova, mi-am zis, Dumne[...] dânşii. Să-şi mai scoată şi ei pâr[...] destul cât mi-au tot bătut din palm[...] festivalul teatral, şi la celelalte ser[...] însă că timpul trece, iar vâlva stâr[...] se mai potoleşte. Dimpotrivă, ia pr[...] Începe să răzbată până şi pe p[...] ziarelor. Sărmanii mei cititori, c[...] mi-au mai rămas credincioşi, mă c[...] disperare. Scrisori, telegrame, [...] telefonice. Ce faci, bade, un' te[...] Apoi, vorba, cântecului, pe noi [...] laşi?"

Textul *Cine a stins lumina în R[...]* îl citim astăzi cu un fel de nostalgie [...] ascultat la radio „Europa liberă", în [...] Revoluţiei din decembrie, când [...] nespus de greu dar când şi speran[...] erau uriaşe. Aflăm acum că textul [...] scris la Roma, în 30 noiembrie 19[...] preajma revoluţiei, cum s-ar s[...] Remarcabil în *Cine a stins lum[...] România* mi se pare faptul că aut[...] ezită să tragă la răspundere şi vict[...] vinovate de a fi abuzat de compro[...] de a le fi prelungit primejdios de [...] până în pragul somnului celui de m[...] „În decursul istoriei, cele trei prin[...] au trecut prin atâtea, încât compro[...] le-a devenit o necesitate, un fel de [...] Dacă vreţi, o trăsătură a caracte[...] naţional. Atunci când noua orându[...] făcut poporului român cu oc[...] oferindu-i un mic compromis, rom[...] ha! - a râs pe sub mustaţă: hai, tov[...] că ce alta am tot făcut neam de ne[...] nostru! Zici să mergem la deal? P[...] Zici să o luăm la vale? Cu cea mai [...] plăcere! Zici să ne facem a urca la [...] coborând în fond la vale? Sau [...] coborâm la vale, vorbind numai de [...] dealului ? O facem şi pe asta! Nu [...] gândit, sărmanii, că pe vre[...] compromisurile au fost limitate de ti[...] de împrejurări. Atunci [...] compromisurile durează decenii la [...] acoperind, înăbuşind cu totul fel[...] viaţă zis normal, atunci în[...] degradarea, degenerarea. Atunci se s[...] făclia conştiinţei naţionale şi în[...] somnul cel de moarte!"

Alfred Rethel — *Dans macabru*

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Nicolae Breban la 60 de ani

O cupă de cerneală

Nicolae Breban nu e produsul unei fericite conjuncţii astrale sau sociale, n-a fost impus de vreun mentor celebru ori de un cenaclu; e şi nu e actor al generaţiei Nichita.

El e ştampilat cu sigiliul Nicolae Breban.

E copilul teribil al generaţiei Nicolae Breban.

Şi singurul, de altfel.

Foarte rar li se întâmplă junilor candidaţi la gloria scrisului să afirme răspicat că vor să fie, încă de la debut, mari scriitori şi chiar să li se împlinească zicerea. Lui i s-a întâmplat chiar aşa.

N-a fost nici o secundă „mlădiţă" unduitoare, învăţând măiestria artistică în văzul lumii, n-a fost - Doamne apără! - modest sau timid. Nu spunea: încerc... îmi propun... visul meu este să...

N-a zis. A scris. De la „Francisca" până la noul lui roman anunţat (de 1000 de file în cap) a scris ca un scriitor format. N-a avut, practic, o evoluţie. N-a câştigat şi n-a pierdut haruri. Nu şi-a „perfecţionat" lesnicios, sculele. N-a fost robit modei. Modelelor, da. Şi ele au fost cu ostentaţie ilustre, copleşitoare.

Maestrul (tânărul maestru) contestă ce nu-i e pe suflet „elegant" fără patimă şi îşi apropie formulele convenabile ca un războinic ce anexează continente. Poate povesti pe rebreneşte, dând naraţiunii o vicleană cursivitate (populată fiind aceasta cu personagii trecute prin varul de groapă comună al bolgiilor dostoievskiene, atinse de albul selenic al fantomelor lui Proust ori balcanizate brutal când iau ceva din tiparul crailor Mateiului), poate parodia, în treacăt, tehnicile prozei poliţiste. Descripţiile sunt leneşe, încete, frazate cu calm nordic. Dialogurile pot calchia vorbiri preţioase, filozoficeşti dar nu de puţine ori sunt traduse, pe lătinie. Construcţiile epice, labirintice, pline de capcane sunt invariabil creatoare de mister. Pasta coloristică e densă, vâscoasă: Rembrant în copiile executate de Dali. Paginile au foşnet aspru, vibrare orchestrată, calm stăpânit. Edictele acestor pagini sunt îndeobşte nete, nimicitoare. Partitura autorului se execută după un ritual previzibil: la început, capacul pianului (forte) sare singur din copci, apoi teribile sonuri sunt rostogolite de claviatura fragilă (fildeş atins cu gheara) până ce întreaga ei alcătuire se fărâmă fastuos; apoi monstrul lucios (Bechstein) e dizlocat mădular cu mădular de nu mai rămâne din el decât muzica.

Cam astfel îşi execută partiturile prietenul nostru Nicolae Breban. Acum când împlineşte şase zeci de ani ca şi în neîndepărtata-i tinereţe.

Etern învingător (lipsit de râs şi surâs dar totdeauna tandru şi colocvial), deprins să-şi propună planuri ideatice michelangioleşti şi învăţat să le realizeze, Nicolae Breban e - ce-a mai fost - un mare scriitor român contemporan cu secolul XXI) dublat de un mare suflet.

Biografia lui? Se poate umple cu ea doar o filă de caiet liniat: născut la... din... strungar... şofer... Freud, Nietzsche.... succese în amor... nereuşite în amor... grandios eşec în politică... călătorii... Nichita Stănescu... romane... opere... director de foaie... muiere la Paris... alte romane...

Şi aşa mai departe.

Drept care, suit pe-un raft de bibliotecă, mă înalţ să-i sărut tâmpla. Albită...

Gheorghe TOMOZEI

La o aniversare

A scrie, la o aniversare, despre un creator pas comme les autres. A încerca măcar o tăcere punctuală în faţa filonului epopeic al miilor de pagini, în faţa galeriei de eroi intemeietori chiar şi atunci când afişează semnul grobeinic al golului. Adresarea multiplă, holografică, a textului brebanian (proză ori teatru, eseu ori editorial şi, last but not the least, poem) este, paradoxal, o consecinţă a interiorităţii bântuite care se dispensează de orice auditoriu, care îşi ajunge sieşi; de aceea întregul, acolada subtilă a părţilor componente, are coerenţa lirismului dramatic; de aceea miezul lăuntric se sparge în aşchii de personaje şi personajele poartă cu ele, mai mult sau mai puţin conştiente, teribila învestitură.

Pândă şi seducţie este poate sintagma care exprimă cel mai bine demersul faustic al operei, care evidenţiază cu cea mai mare probabilitate articulaţiile ei infra şi meta-fizice.

Creatorul îndepărtându-se de propriile-i cuvinte pentru a se contopi iar cu singurătatea funciară care le-a născut. Aniversarea ca memorie a *necuvintelor*, ca stare a Logosului pur.

Nicolae Breban, cu privirile aţintite pe orologiul gotic cu figuri alcătuite din personajele operelor sale: oglindire pe care o vom ţine minte pentru că ceasul n-are moarte şi pentru că figurile sunt arhetipale. Nicolae Breban, tăcut şi firesc, ori vorbind şi, la fel de firesc, necomplexat printre cele câteva idei europene pe care le-a impus în marasmul ultimilor ani, dar şi Nicolae Breban, stimul de prietenie discretă, calmă, lipsită de efuziuni şi balcanice bătăi pe burtă şi prin asta cu adevărat regeneratoare.

A scrie, la o aniversare, despre un om pas comme les autres.

Constantin ABĂLUŢĂ

B&B

Bach şi Breban ... Spre indignarea domnului Tudor Ţopa, remarcabil prozator al Şcolii de la Târgovişte, alături de Costache Olăreanu, Mircea Horia Simionescu şi Radu Petrescu, am provocat Întâmplarea cu această comparaţie ce poate părea riscată unora: Bach şi Breban. Faptul că Nicolae Breban a împlinit 60 de ani şi orga prozastică a Domniei Sale încă îl mai ascultă n-ar fi un motiv. Un simplu „La mulţi ani!" ar fi suficient. Comparaţia o făceam însă cu mulţi ani în urmă la postul de radio Bucureşti, atunci când apărea cartea, care a rămas una dintre cele mai bune semnate Nicolae Breban, *În absenţa stăpânilor*. Era epoca desciderii de după 1964 ...

De ce Bach? Pentru că o artă a fugii ideilor şi sentimentelor găsim la amândoi aceşti observatori şi compozitori ai unor epoci de tranziţie.

Epoca de tranziţie a lui Bach spune azi puţin celor care n-au timp de istoria muzicii în special şi de istorie în general. Domnului Iosif Sava îi spune însă multe, probabil. Epoca de tranziţie a lui Breban - produs al generaţiei '60, generaţia care înseamnă Matei Călinescu, Mircea Ivănescu, Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, Cezar Baltag - ne poate spune încă multe. Să nu uităm cu uşurinţă că Breban a fost - alături de autorul unor romane construite cu o remarcabilă artă a contrapunctului - un membru marcant al PCR, un om avid de o putere pe care n-o putea stăpâni, un eminent redactor şef al „României literare" în cea mai bună epocă a acestei publicaţii.

Bach şi Breban ... Puneţi-vă pe platanul patefonului „Arta fugii" şi luaţi în mână volumul intitulat *În absenţa stăpânilor*. Poate comparaţia mea nu vi se va mai părea exagerată. Nu, domnule Ţopa?

Ion DRĂGĂNOIU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Nicolae Breban: „Sunt mândru de cei 60 de ani petrecuţi pe pământ"

Nicolae Breban este astăzi unul dintre puţinii mari prozatori români în viaţă. La şaizeci de ani, el poartă aura unei opere de anvergură, de o autenticitate şi o originalitate recunoscute de toţi criticii notorii, de la Nicolae Manolescu la Eugen Simion, a unei biografii spectaculoase, a unui mod de a exista şi a fi artist unic. În plus, nu a fost, nu este şi nu va fi un scriitor comod. Înzestrat cu un extraordinar simţ al analizei, mai toţi exegeţii săi apropiindu-l de Dostoievski, autorul *Bunei- vestiri* e şi un gânditor de profunzime, deci şi un interlocutor care acaparează, dialogul cu el, odată pornit, nu e numai spovedanie, ci şi ardere, ci şi o nevoie de confruntare cu sine. Pentru ca „fluviul" să se reverse nu trebuie decât stârnit. La şaizeci de ani, Nicolae Breban e aşa cum trebuie să fie un om realizat: sigur pe el, demn, orgolios, potrivnic mistificărilor, lucid, cu patimă şi iubire de adevăr. De acel adevăr care e deopotrivă faţa văzută şi nevăzută a fiinţei lui. De aceea, la sărbătoarea zilei sale de naştere, m-am rugat precum m-am rugat ieri, precum mă voi ruga mâine, să-i dea Dumnezeu sănătate pentru a ne dărui noi cărţi nepereche.

O DUBLĂ SPAIMĂ: CONJUNCTURALĂ ŞI ABISALĂ

– În ce măsură vârsta pe care ai împlinit-o în urmă cu câteva zile, teribil de semnificativă pentru un scriitor, te sensibilizează, te face să te situezi în trecut, prezent şi viitor? Cum îl vede, la şaizeci de ani, Nicolae Breban pe Nicolae Breban?

– Cu sentimente amestecate, evident! E omul, e scriitorul, e cetăţeanul, fugarul, exilatul (falsul exilat, adevăratul exilat, exilatul intern, exilatul extern). E provincialul venit la Bucureşti, care a învins şi nu a învins la Bucureşti, e fostul membru al unei generaţii, al unui grup literar format din cinci persoane: Matei Călinescu, Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, Cezar Baltag şi eu. E omul fără noroc în viaţa privată, cu excepţia ultimilor ani când Dumnezeu i-a trimis un înger care se cheamă Cristina. Deci, iată, sunt mulţi Nicolae Breban. Nu-mi place însă să vorbesc despre categorii. Îmi place să vorbesc despre evrei, români, francezi, despre prietenii şi duşmanii mei. Când vorbesc despre Nicolae Breban o fac cu reticenţă, fiind şi el o categorie, dar şi un individ. Individul, deşi duce în spate o legendă, o legendă ale cărei variante uneori mă stupefiază şi pe mine, chiar dacă nu le mai neg, probabil pentru că îmbătrânesc, nici pe cele mai false. Dimpotrivă, îmi închipui, cu un pic de placiditate sau de fatalism, că o legendă comportă şi falsităţi. În general trebuie să spun că sunt mândru de cei şaizeci de ani petrecuţi pe pământ. Petrecuţi în literatura română. Aproape trezeci petrecuţi în literatura română. Căci am debutat târziu, la peste treizeci de ani. Pentru mine, pe toate planurile viaţa e o valoare, e un dat pozitiv. Nu pot să o reneg, aşadar, tocmai acum când mi-a dăruit şase decenii.

– Asta în ceea ce priveşte omul, dar în ceea ce priveşte scriitorul, opera lui?

– Există şi aici un dat pozitiv, deşi am trăit într-o dublă spaimă: una conjuncturală şi una abisală. Cea conjuncturală venea din faptul că nu voi putea să public sub comunişti. Tinereţea mea s-a petrecut sub tăvălugul stalinismului. Recomand tinerilor, de aceea, să se mai uite în colecţiile revistelor anilor '50, să vadă oroarea care domnea în cultura română atunci. Ce marasm era în cultura română! Erau negate valorile mari, clasicii, era negat spiritul românesc şi european. Îmi era o teamă cumplită că nu mă voi putea forma, dezvolta şi afirma din cauza regimului. Dacă aş fi putut să fug din ţară, probabil că aş fi fugit. Însă până în '65-'66 frontierele au fost închise. Ideea plecării era o imposibilitate. Simultan am trăit şi o altă spaimă, mult mai profundă: spaima că nu mă voi putea exprima ca scriitor. Mai ales că eu, spre deosebire de unii dintre colegii mei de generaţie, de mulţi scriitori români, nu am fost un precoce. Am debutat târziu nu pentru că am întâmpinat rezistenţe sociale, au fost şi astea, ci pentru că m-am dezvoltat târziu. Prima mea frază, o frază cu adevărat bună, pe care o folosesc şi astăzi, prima mea frază de scriitor, a apărut pe la douăzeci şi opt de ani. La douăzeci şi doi - douăzeci şi trei de ani, când atâţia colegi de generaţie, ca Fănuş Neagu, D.R. Popescu, Ştefan Bănulescu, Sorin Titel, scriau şi publicau splendid, briliant, eu eram extrem de intrigat pentru că, deşi vroiam să ajung un scriitor nu mai rău decât ei, scriam slab, dezlânat, prost. Până la urmă Dumnezeu m-a ajutat. Viaţa mea privată, fatalitatea, destinul meu m-au ajutat să ajung la acea frază de care am amintit, la limanul ei. În fond, dacă îmi permiţi o comparaţie orgolioasă, Arghezi a ajuns târziu la *Cuvinte potrivite*. Toţi *Psalmii* lui arată că a luptat nu numai cu Dumnezeu, dar şi cu acel diacon care e însăşi lipsa de geniu. Am avut ghinionul, dar şi norocul, să nu fiu precoce. În acest fel Dumnezeu, Dumnezeul literelor, încercându-mă în tinereţe, mi-a dăruit şi îmi dăruieşte, poate, longevitate literară.

VISUL ESTETIC ŞI ORGOLIUL

– Din perspectiva timpului care a trecut, cum te găseşti astăzi, cum îţi priveşti opera? O consideri tributară prin ceva momentului în care a fost elaborată?

– Da, dar nu mai mult decât e firesc ca orice operă să fie tributară timpului în care s-a născut. Şi în această privinţă eu am avut un noroc: acela de-a scrie cu sentimentul demnităţii. Grupul nostru, adică Hagiu, Nichita, Cezar Baltag, Matei Călinescu şi eu, am avut de fapt un vis estetic. Am şi fost atacaţi ca estetizanţi, ca evazionişti. Noi am visat, pe vremea aceea, la o mare literatură şi nu am făcut concesii. Nu numai cu moda timpului stalinist sau poststalinist, dar nici măcar cu moda românească a literaturii. Am vrut de la început, ca scop, ca ideal, ca ambiţie, să plonjăm în marea literatură europeană. În urma acestei utopii, au apărut o parte din legendele care l-au etichetat pe Nicolae Breban drept un orgolios. Fără îndoială, atributul acesta de orgolios mi se trage de atunci când visam pentru mine şi literatura română o mare creaţie.

– Într-adevăr, multă lume e de părere că eşti un scriitor orgolios. Spune-mi dacă orgoliul tău, pe care eu l-aş numi conştiinţă de mare scriitor, ţi-a influenţat în vreun fel biografia şi opera, ţi-a influenţat relaţiile, prieteniile? Cât bine şi cât rău ţi-a făcut?

– Orgoliul mi-a fost prieten şi duşman. Orgoliul m-a împiedicat să mă apropii de mulţi oameni care mă simpatizau, care mă simpatizează, de mulţi oameni de care vroiam să mă apropii. O anumită rigiditate a fiinţei mele şi a destinului meu m-a ţinut izolat de posibili prieteni. În acelaşi timp orgoliul m-a ajutat din prima clipă să-mi pot păstra o anumită rigoare a gândului, a creaţiei, o curăţenie a psihologiei şi persoanei. Orgoliul mă ajută şi astăzi să trec cu privirea peste conjunctura imediată şi să aspir în continuare la idealul literaturii române şi europene. Orgoliul îmi dă puterea să trăiesc la Paris, ceea ce nu e defel uşor, să public la Paris, să mă angajez şi să rezist într-o competiţie enormă cu tot globul. Şi asta din dorinţa de a afirma acolo ideile şi spiritul romanului românesc.

– Ce momente au fost decisive pentru destinul tău literar, pentru opera ta? Mă gândesc atât la anii debutului cât şi la ceea ce s-a întâmplat mai târziu. Se ştie că ai dat cu piciorul la înalte funcţii deţinute în regimul comunist, fără a face neapărat caz de disidenţă, deşi ea a fost reală. Se mai ştie, de asemenea, că ai refuzat un exil definitiv pentru şansa unor reveniri în ţară. Cum îţi explici aceste acte din biografia ta? Fac parte din fondul intim al existenţei tale, nu?

– Fac parte din greşelile şi falsele greşeli ale unei vieţi. Ar fi trebuit, poate, să nu accept să devin membru supleant în C.C. Sau ar fi trebuit, după ce mi-am dat demisia la Paris, să rămân în capitala Franţei. Eu am făcut câteva acte care par contradictorii, neconsecvente. Ar fi trebuit, după ce am scris trei romane bune, să nu intru în moara politică. Nu aveam nevoie de asta. Eram deja un scriitor cunoscut, un lider al tinerilor scriitori. Nu avem nimic de câştigat de la politică. Din contră, nu am avut decât de pierdut atât din partea puterii, cât şi a colegilor. Adevărul e că eu îmi pun astfel de probleme, uneori, în nopţi de insomnie, de nevroză, de dubiu asuora propriilor opere, în nopţi pe care le avem cu toţii. Într-adevăr, de demisia mea s-a făcut caz, a fost spectaculoasă. În nici o ţară din Est un membru al C. C., un scriitor cu poziţia mea nu şi-a dat demisia, într-un mare centru european, în semn de protest împotriva unei dictaturi care începea. Împreună cu Dumitru Ţepeneag, de exemplu, şi cartea lui, *Un român la Paris*, apărută de curând la Editura „Dacia", confirmă spusele mele, am fost lucid că în vara lui '71 se pregăteşte un lucru grav pentru România. Din păcate, mulţi dintre cei care ne ironizează astăzi, au dovedit, aici, în ţară, mai puţin lucizi şi curajoşi.

—Demisia ta a fost expresia unui act spontan sau premeditat?

—Am cântărit luni de zile acea decizie. Mi-a fost greu să mă rup de *România literară*. Aveam visuri mari şi abia pusesem în mişcare o echipă care mergea foarte bine. Era o revistă de înalt nivel, care concentra toate forţele literare de valoare, chiar dacă acum dl. Nicolae Manolescu calomniază seria de sub conducerea mea. Nu ştiu cui serveşte o asemenea calomnie.

AU FOST DOI CEAUŞESCU, CEL PUŢIN

—Să înţeleg că astăzi nu ai mai repeta astfel de greşeli? Să fie aceasta explicaţia că după '89 te-ai menţinut departe de politică?

—Scriitorii nu ar trebui să-şi angajeze biografia în politică. Uneori regret sincer amestecul meu în politică. Era mai bine să duc o viaţă liniştită, mai plată, mai anonimă ca scriitor. Poate critica ar fi fost, atunci, în consonanţă cu opera mea. Poate că nu mi s-ar mai fi reproşat că am pus piedici exegezei operei mele. Adevărul este pur şi simplu că eu am fost atras de Nicolae Ceauşescu din acei ani. Pentru mine au fost doi Ceauşescu, cel puţin! Cel de până în '71 şi cel de după. De cel de până în '71 am fost atras, cum a fost atrasă multă lume. Cum a fost atras Willi Brandt, De Gaulle. Cum a fost atras Paul Goma, nu? Am fost atras fiindcă am sperat că România va ieşi din marasmul unui totalitarism tembel, de tip sovietic, şi va face ceea ce au făcut ungurii cu Kadar, va intra pe o linie, chia[r] numai formal, independentă, deşi dominaţia sovie[tică] era clară, în care valorile româneşti şi energ[iile] româneşti vor putea, în sfârşit, fi folosite şi pus[e în] evidenţă. N-am bănuit că în 1 acel om va înnebuni. A[m] sperat, la douăzeci-douăzeci şi cinci de ani de [la] terminarea războiului, că se va intra cât de cât [în] normal. M-am înşelat. Însă, spre deosebire de alţii, [eu] am făcut publică decepţia, am acceptat riscul. Dl. I[on] Iliescu mi-a spus, în 1977 la Iaşi, când i-am făcu[t o] vizită pentru a-i da Buna vestire apărută la Edi[tura] Junimea: „Te admir pentru că ai făcut acel lucr[u la] Paris, pentru că ţi-ai dat demisia!" Iar apoi m-a între[bat:] „De ce nu ţi-ai dat-o în ţară?" Simplu, nu mi-am d[at-o] în ţară fiindcă aşa ceva nu se putea. Cum ar fi f[ost] posibil să-ţi exprimi opoziţia faţă de o dictatură la c[are] foarte mulţi intelectuali de vârf reacţionau [cu] inconştienţă ori se prefăceau că nu o văd. Forţa [lui] Ceauşescu nu stătea numai în forţa lui poliţienească [şi] în demonismul lui, forţa lui s-a construit în tim[p,] monopolul ei impunându-se datorită lipsei noastre [de] simţ şi de curaj civic. Ceauşescu nu ar fi fost posibil [în] Polonia şi poate nici în Ungaria. Imediat după dem[isia] mea, securitatea a lansat zvonul că nu mă mai întorc [în] ţară. Or, după '72, eu m-am întors tocmai ca să anu[lez] un astfel de zvon, ca să dau greutate actului me[u]. Urmarea a fost că m-am trezit deodată singur, că lum[ea] fugea de mine. În cel mai bun caz, prietenii, dintre c[are] unii erau şi vârfurile dictaturii române, mă băteau [pe] umăr zicându-mi că nu e nimic, au mai făcut şi a[lţii] câte o gafă şi până la urmă s-au aranjat cu puterea. Şi [eu] le răspundeam: „Nu vreau să mă aranjez cu putere[a şi] nici voi nu o să mă aranjaţi cu ea". Era ceva firesc. L[a] noi, mulţi scriitori, mulţi oameni ai ştiinţei, [ai] economiei au crezut că se vor aranja cu puterea. D[e] câteva secole tendinţa elitei româneşti e de a se ara[nja] cu voievodul, cu puterea. Din păcate, ne-am trezit [în] faţă cu un şef de stat care înnebunea de la o zi la alta [şi] care nu voia nici un aranjament. E adevărat c[ă] înnebunea având şi un puternic suport din afară: dinsp[re] China şi dinspre Orient, dinspre America şi RF[G,] dinspre lumea a treia. Cum a fost posibilă dictatur[a?] Cum a fost posibilă pasivitatea românilor şi cum a fo[st] posibilă pasivitatea elitei? Sunt lucruri despre care s[-ar] putea vorbi într-o bună zi. De curând am citit într-[o] mare revistă occidentală că cineva a întrebat pe u[n] scriitor rus: „De ce Stalin a dat atâta importan[ţă] scritoriilor? De ce a omorât şi a închis atâţia scriito[ri] ruşi importanţi?" Şi respectivul a dat următorul răspu[ns:] „Pentru că în Rusia, neexistând o viaţă parlamentară, [o] democraţie solidă, scriitorii erau aceia care exercitau u[n] soi de opoziţie la putere. De aceea, Stalin era foar[te] intrigat de scriitori, foarte atent la ceea ce fac ei". A[şa] au stat lucrurile şi în România. Pentru că democraţ[ia] parlamentară la noi e recentă, de-a lungul unui sec[ol] întrerupându-se de câteva ori, scriitorul a funcţionat c[a] un tip de opoziţie. Nu acelaşi lucru s-a întâmplat, di[n] nefericire, şi sub dictatură. În comparaţie cu ungurii ş[i] polonezii, eu consider că scriitorii români nu au fost l[a] înălţime.

—Am înţeles că atitudinile pe care le-ai luat, ca o[m] şi scriitor, nu au fost totdeauna expresia unor reac[ţii] spontane.

—Da, e adevărat, asta datorez sângelui meu germa[n]. Eu sunt un amestec de flegmatic şi sangvin. Sun[t] sangvin ca latinii şi flegmatic ca nemţii. Norocul meu [e] că atunci când îmi scriu cărţile sunt flegmatic. În via[ţa] privată, în viaţa cetăţenească, în schimb, sunt sangvi[n]. De aceea, prietenilor le arăt o faţă puţin aprinsă d[e] sangvin, şi profit de această ocazie să le cer iertar[e] pentru multe din pornirile mele nechibzuite din discuţ[ii].

UN RĂU AL CULTURII ROMÂNE: POLITIZAREA

—Conflictul tău cu scriitorii din exil, îndeosebi c[u] cei din Paris, nu mai e o noutate pentru nimeni. A[i] avut, de altfel, câteva intervenţii polemice substanţia[le] pe această temă. Ce precizări noi simţi nevoia să faci?

—Nu sunt de acord cu formularea conflictul meu c[u] scriitorii din exil. Nu cu toţi scriitorii din exil sunt î[n] conflict. Sunt în conflict numai, şi asta pentru că a[u] vrut-o ei, cu grupul Monica Lovinescu-Paul Goma. C[u] foarte mulţi scriitori din exil sunt prieten. Probabil c[ă] Monica Lovinescu-Paul Goma s-au supărat pe mine în anii cât am locuit la Paris, pentru faptul că n[u] făceam exact jocul lor de grup. Grupul lor e constru[it] după legile cele mai tiranice, dar şi cele mai simple ş[i] provinciale, ale unui grup politico-literar. Lucru ca[re] nu ar fi un defect dacă nu s-ar fi constituit ca un gru[p] de comandă. Ca şi un grup care pretinde monopol[ul] literaturii române. Singurul monopol al literatur[ii] române şi al bunei ei orientări. După decembrie '89 mai ales, ei doresc să păstreze cu orice preţ monopol[ul] culturii. Poate chiar şi al politicii române. Am citit d[e] curând un editorial al lui Pleşu în care se revolta, p[e] bună dreptate, împotriva directivelor politice ş[i] culturale ce vin de la Paris. Faţă de proiectul meu şi a[l] lui Ţepeneag, de pildă acela de a face, în 1988, [o] Asociaţie a Scriitorilor Români Liberi la Paris, au sări[t] ca arşi, ajutând ideea să eşueze numai pentru faptul c[ă] nu venea de la ei, ci de la doi inşi care nu făceau par[te]

... alături de Fănuş Neagu

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

din grupul lor. Grupul Monica Lovinescu-Paul Goma. în loc să unifice toate forțele scriitoricești din exil. în ultimii ani ai dictaturii lui Ceaușescu. când nu numai cultura, ci România întreagă era un dezastru. nu a făcut altceva decât să dezbine și continuă să dezbine și astăzi. înregimentând cultura politicului. Eu nu pot să le reproșez că sunt monarhiști. A lega soarta culturii române însă de monarhie sau republică. de omul care conduce țara. nu mai constituie un punct de vedere scuzabil. care apără coeziunea și dezideratele unui grup. ci o mașinațiune extrem de nocivă și reacționară când e vorba de cultura națională. Este clar că la Paris cultura română e necunoscută. Aici se duc lupte acerbe între vechile culturi europene, între mari platforme culturale ca America de Nord și America de Sud. Japonia și Rusia. Într-o zonă atât de strâmtă și de tensionată, în loc să existe o minimă solidaritate a intelectualității române, există un grup care divide. Pe mine mă uimește insolența cu care acest grup, fără nici o personalitate de prim ordin, nici în critică, nici în proză, nici în poezie, încearcă să comande destinele culturii românești. Nu spun că Monica Lovinescu nu a făcut servicii literaturii române. Dar a umfla și a absolutiza aceste servicii, afirmând că fără Monica Lovinescu nu ar fi fost posibilă literatura română în ultimele decenii, este o exagerare care nu-i face onoare nici chiar cunoscutei autoare a cronicilor de radio. Apreciez sincer și rolul pozitiv avut de *Europa liberă*. Ani în șir acest post de radio a spart embargoul informațiilor politice, culturale, economice etc. Pe mine mă uimește lipsa de modestie a unor oameni și cu osebire aroganța cu care doresc să creeze o critică de direcție politică și culturală când nici unul dintre ei nu se cheamă Titu Maiorescu sau Eugen Lovinescu.

—*Apropo de scriitorii din exil. Într-un interviu publicat recent în* ***România literară***, *dl. Bujor Nedelcovici își exprimă, între altele, mâhnirea în legătură cu faptul că „puterea de decizie a Ministerului Culturii condus de dl. Andrei Pleșu" nu a avut aceeași atitudine și față de scriitorii români din Occident pe care a avut-o față de regizori. Pe regizori i-a chemat în țară. pe scriitori nu. Oare dacă i-ar fi chemat ar fi venit? Ar fi fost ei acum alături de noi să se tânguie pe ruinele Uniunii Scriitorilor?*

—Cred că problema nu e pusă corect. Când aparții unei culturii, când ți-ai zidit trupul ideilor și adeseori trupul fizic într-o literatură, când țara ta își recapătă, după o jumătate de secol de traversare a deșertului, de închisoare socială, libertatea, o libertate care nu e decât o formă goală dacă nu se umple cu alte idealuri, cu alte trupuri, cu alte credințe și munci, e aproape ridicol, dacă nu și grotesc, să aștepți o invitație. Pe mine nimeni nu m-a invitat să mă întorc în țară. Goma și alții au așteptat însă invitația. Dacă aș fi condus eu Uniunea Scriitorilor i-aș fi invitat pe toți și le-aș fi oferit condiții pentru ca fiecare să arate ceea ce poate. Mi se pare o greșeală că lui Ion Negoițescu, Dumnezeu să-l ierte, nu i s-a propus să conducă o revistă din multele înființate după revoluție.

—*Greșeală de care tu ai fost scutit.*

—Da, așa e! Mie Andrei Pleșu mi-a oferit șansa de a conduce *Contemporanul*. Și încă într-un moment controversat pentru această revistă, când ea era obiectul

... alături de Nichita Stănescu

unui litigiu, la nici o lună după ce lui Nicolae Manolescu, numit redactor șef, nu i s-a permis să intre în redacție.

—*Înseamnă că supărarea unor scriitori din exil e fără temei?*

—Colegii noștri răspândiți în Europa și America, puțini dintre ei de înaltă ținută intelectuală și reală valoare literară, greșesc așteptând, chiar dacă vor să se întoarcă în țară, invitații speciale și posturi. Ranchiuna lor, de altfel, pentru cei care s-au întors, în număr foarte mic, e drept, ori publică în mod constant, este falsă, fiind din nou o încercare de politizare a culturii, adică un mare rău al culturii românești, un rău comunist, în primul rând, o boală moștenită de la sistemul defunct pe care continuăm să o răspândim și întreținem. Dacă te consideri scriitor român, nu te oprește nimeni să vii în țară, să trăiești modest printre ai tăi și să-ți publici cărțile. Sunt și scriitori, și nu dintre cei mici, care fac analize catastrofice ale situației politice românești. Am un bun prieten în Occident care a cerut chiar dictatură militară pentru România. Iată până unde merge neintegrarea în literatura română devenită liberă și până unde merg pretențiile unor scriitori care pe vremea lui Ceaușescu s-au arătat a fi foarte modești și, de ce să nu o spunem?, adeseori lași. E mai mult decât indecent să decizi de la mii de kilometri ce trebuie să facă poporul român și să afirmi că e prost pentru că nu a ales pe cutare și cutare. Și asemenea opinii nu se rostesc numai în exil. În 1990, după primele alegeri, însuși dl. Liiceanu a decretat, în ziarul *Le Monde*, că poporul român, alegând echipa care a ales-o, este imatur. De fapt, dl. Liiceanu, dar și alții ca el, oameni de incontestabil nivel intelectual, literar și moral, nu cunosc regula simplă a democrației: poporul este suveran total al vieții politice într-o țară și dacă vrem să învățăm și să respectăm democrația trebuie să ne expunem lui. E ușor să condamni un popor, asta fac și dictatorii, e mult mai greu să te amesteci în acel popor, să-l servești.

—*Vezi „căderea liberă" a Uniunii Scriitorilor ca pe un fenomen natural (instituția în discuție fiind incompatibilă cu societatea spre care ne îndreptăm) sau ca pe o urmare a unor deficiențe organizatorice ?*

— Și una și alta. Uniunea Scriitorilor este o fosilă a sistemului sovietic. În mod paradoxal, noi în anii '60, la sfârșitul anilor 60, am făcut din această fosilă aproape un sindicat. În 1968, la singura conferință liberă în timp de șaizeci de ani, la care au participat toți membrii, am dat la o parte pe mulți dintre impostorii care o conduceau și am instalat prin vot liber, secret, o conducere formată, în mare, din valori de primă importanță, capabile să sprijine literatura autentică și breasla scriitoricească. Această instituție e moștenită totuși de la Uniunea Sovietică și în esența ei e falsă. Are o structură eterogenă, adună laolaltă oameni de diverse categorii și concepții, mulți fără talent. În țările din Estul Europei, căci trebuie tot timpul să ne comparăm cu ce se întâmplă la vecinii noștri, întrucât aparținem aceleiași zone geografice și istorice, uniunile de acest tip s-au dizolvat. Probabil că se va dizolva și la noi. În același timp, nu exclud posibilitatea că Uniunea Scriitorilor ar fi putut să aibă o altă soartă, un alt prestigiu, o altă eficiență, dacă nu s-ar fi făcut greșeli grave din partea conducerii. Acum e moda să se arunce cu piatra în Mircea Dinescu, uitându-se că în urmă cu patru ani el era obiectul unei adulații excesive. Nu Mircea Dinescu e vinovat de falimentul Uniunii, ci întreg Comitetul Director. Nu s-a știut să se administreze fondurile, să se susțină revistele literare. Este penibil că prima revistă literară a țării, pe care eu am sacrificat-o în 1971, dar în lupta contra dictaturii, să aparțină la două grupări politice. Nimeni nu poate să creadă că *România literară* poate să fie obiectivă față de Partidul Național Țărănesc și față de partidul Alianței Civice. Dacă vrea să-și păstreze prestigiul, *România literară* ar trebui să fie peste clanuri, peste prejudecăți politice, religioase și de alt tip. Nu e moral să uităm că sub dictatură revistele literare au susținut, timp de zece-cincisprezece ani, nu numai cultura adevărată, dar și ființa națională. E jalnic că Uniunea nu mai reușește să le păstreze, că nu luptă să împiedice dispariția lor.

O LIPSĂ DE SOLIDARITATE MARCANTĂ

— *Nicolae Breban. nu-ți este teamă că vei fi acuzat că ai „urcat" pe baricada puterii?*

— Nu! Eu nu apăr regimul lui Iliescu și nici un altfel de regim. Pe mine m-a interesat și mă interesează în profunzime cultura română, destinul ei. Dar nu pot să nu fiu cuprins de amărăciune când văd că o parte a emigrației românești boicotează cultura română la Paris. Că boicotează Centrul Cultural Român în momentul când scriitori de frunte francezi vin acolo. Că boicotează aparițiile românești la Paris și incită pe unii scriitori și jurnaliști francezi să scrie împotriva unor scriitori români numai pentru că nu fac parte dintr-un anumit grup. Că pune personalități ale vieții pariziene să dea telefoane la edituri ca să contracareze tipărirea unor cărți, tot pentru că autorii lor nu le convin. Nu pot să nu fiu cuprins de amărăciune, de indignare, când văd că în țară încă o dată cultura trebuie să spele rufele murdare ale politicii. E adevărat că scriitorii români arată ceea ce au arătat totdeauna: o

... alături de Nichita Stănescu, Valeriu Bucuroiu, Marin Preda, Eugen Simion și Nicolae Ciobanu

lipsă de solidaritate marcantă. Mai ales vârfurile scriitorilor români. Dintre care nu puțini sunt antrenați în lupte politice. Apar puncte de vedere în critică, o demonstrează însuși Nicolae Manolescu, care depind direct de amiciția sau inamiciția cu propriul grup politic. Ceea ce e o pierdere nu numai pentru Nicolae Manolescu, de pildă, ci pentru întreaga critică și literatură română. Publicul constată din nou că suntem mult sub sarcina ce ar trebui să ne revină în constituirea unei Românii noi, democrate, libere.

— *Există sau nu astăzi un fenomen al restaurației?*

— Parțial cred că da! După o perioadă de ataraxie, după o perioadă de inactivitate și spaimă, vechii nomenclaturiști, cei care aveau înainte privilegii, care au condus și ruinat țara, revin la atac. Ceea ce mi se pare firesc. Ar fi o naivitate să se creadă că, după decembrie '89, trăim într-un paradis în care lichelele vor merge acasă și oamenii buni vor fi numiți în posturi de conducere. Cu atât mai gravă este incapacitatea noastră de a ne solidariza, de a crea o poziție veridică, responsabilă, un program etc. Eu am fost toată viața adeptul grupurilor literare, adeptul generației, al ideii de generație, adeptul prestigiului pe care trebuie să-l aibă cultura și literatura în România. Astăzi nu-ți ascund însă că sunt extrem de sceptic. În primul rând când mă gândesc la vârfurile literaturii române. Lumea e dispersată, antagonică, antrenată în false probleme, în falsă luptă. Sunt oameni care au părăsit literatura. Dar defectul cel mare nu-l văd atât în criza culturii, cât în criza criticii literare. Critica literară este într-un mare impas.

— *Nu ai impresia că nu e vorba numai de restaurație, ci și de o ofensivă a nonvalorilor?*

— Da, evident, cum spuneam și adineaori, dacă vârfurile culturale și științifice se ceartă între ele, dacă nu suntem conștienți de gravitatea momentului, va câștiga mediocritatea, vechii oportuniști.

O LITERATURĂ FĂRĂ IDOLI

— *În* ***Contemporanul*** *– ideea europeană, revista pe care o conduci, au fost puși la colț o serie de scriitori de primă importanță. Îmi vin în minte Arghezi, Marin Preda, Nichita Stănescu dintre cei care nu mai sunt în viață, iar dintre cei din imediata noastră apropiere: Sorescu, Eugen Simion, D. R. Popescu, Adrian Păunescu... Cât de vinovat se consideră de articolele despre acești scriitori directorul Nicolae Breban?*

– Nu pot să fiu vinovat că am dat libertate de expresie unui critic român de astăzi. Am oferit o rubrică lui Grigurcu, el e autorul articolelor la care te referi, așa cum am oferit și altora, așa cum am oferit și acum douăzeci de ani în *România literară* unor critici și scriitori. Am avut totdeauna deontologia să dau totală libertate celui căruia i-am încredințat o rubrică. Grigurcu este unul dintre puținii critici care fac critică la zi, care se exprimă la un înalt nivel și are judecăți de valoare pertinente. Desigur, nu cu toate judecățile lui de valoare sunt de acord. El nu-l consideră pe Nichita Stănescu un mare poet, ci pe Mugur. El are alte opinii și în legătură cu alți autori. Totuși, atacurile lui critice sunt diferențiate. Niciodată nu a negat valoarea operelor lui Marin Preda, ci a vorbit doar de moralitatea omului Preda. O temă pe care eu însumi am fost, pe drept sau pe nedrept, atacat douăzeci de ani de foarte mulți critici, fără ca forța operei mele să scadă. Critica și publicistica la noi încă arată, de altfel, formele de provincialitate pe care le constata chiar Maiorescu: o blocare a unei valori, iar după ce valoarea aceea s-a afirmat, administrativarea ei, adică crearea dintr-un scriitor bun a unui idol. Or, idolii nu au ce să caute în lumea noastră literară. Căci atâta timp cât vom avea idoli, indiferent de valoarea lor ca scriitori, cultura română va rămâne provincială. Dar, oricum, eu regret unele atacuri excesive la adresa lui Simion și Preda. De altfel, Grigurcu nu face parte din grupul meu literar. Dimpotrivă face parte din grupul inamicilor mei de ultimă oră. Cei care mi-au făcut greutăți la Paris, am să o spun odată în detaliu, și prin mine și romanului românesc, atât cât îl reprezint eu. Grupul a pus în mișcare oameni ca Mircea Iorgulescu, Bujor Nedelcovici, Dorin Tudoran etc. În ceea ce-l privește pe Grigurcu, fără să intervin în opțiunile sale, în critica sa, când am constatat, la un moment dat, că atacurile la adresa lui Simion, Preda, Sorescu pierd măsura, transformându-se într-o campanie dezonorantă pentru întreg câmpul scriitoricesc, i-am propus să-și schimbe caracterul rubricii, să publice eseu sau eventual o istorie a literaturii române contemporane.

– *De acord. Să presupunem că Grigurcu, de exemplu, ar fi scris un articol defăimător despre prozatorul Nicolae Breban, nu pornind de la valoarea operei, ci de la politica pe care o face, de la morala lui. Ai fi publicat acest articol în* ***Contemporanul – ideea europeană****?*

– Întrebarea este improprie. Nu cred că există un critic literar atât de nesocotit încât să propună directorului un articol în care să-l înjure. Vreau să-ți spun că am publicat totuși în *Contemporanul* – ideea europeană o înjurătură amplă și grosolană, fără probe, care atât de ordinară a fost încât nici măcar înjurătură nu mai era, a lui Paul Goma.

– *Cum apreciezi momentul literar actual?*

– Ca pe un moment fericit și ingrat în același timp. E fericit pentru că am ajuns la libertate. A dispărut cenzura, nimeni nu-și mai bagă nasul în șpalturile noastre, în sumar, nici la reviste, nici la edituri, putem publica ce vrem. E ingrat pentru că ne confruntă cu nepăsarea unor parlamentari, a puterii, cu o conspirație care vine din străinătate, de la anumite grupuri. Dar lucrul cel mai grav e că noi înșine, așa-zișii corifei în viață ai culturii, culturii vii, nu suntem lucizi de șansa pe care o avem, nu suntem lucizi de faptul că publicul nostru larg, care de bine de rău ne-a susținut decenii la rând, așteaptă de la noi să ne exprimăm la un înalt nivel, la nivelul prestigiului culturii românești de dinainte de război. Toată lumea, și în țară, și în străinătate, atât scriitorii cât și nescriitorii, intelectualii, așteaptă o valorizare, o revalorizare a culturii românești. Toată lumea e curioasă să știe dacă valorile noastre din cultură, din literatură, din muzică, din pictură, mai sunt actuale astăzi, în libertate, sau nu? Eu sunt convins că în câțiva ani apele chiar și în politică se vor liniști.

Ion COCORA

Fotografii realizate de

Vasile BLENDEA

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Dim. PĂCURARIU

Motivul insulei sau nostalgia paradisului (II)

Cu excepţia unei scene de la început, pe o insulă e plasată şi acţiunea piesei *Furtuna* de Shakespeare. Aici se întâlnesc cei doi tineri, Miranda şi fiul regelui Alonso, Ferdinand, care sunt cuprinşi de o mare dragoste unul pentru celălalt, uimiţi de frumuseţea lor:

„Îmi pare
Un chip divin, lucrare-a firii mâ
Ca el n-am cunoscut",
spune fata privindu-l pe tânăr.
„E, negreşit, zeiţa
Slăvită-n aste cânturi! Fie-ţi milă
Şi spune-mi: locuieşti pe-acest-
ostrov? (...)
Minune eşti tu, fată?"[16]

întreabă tânărul. Iubirea lor transfigurează peisajul, îi fac pe îndrăgostiţi să se creadă în paradis. Ferdinand îi spune lui Prospero care consimţise la dragostea şi căsătoria lor:

„E bine-aici -
Înţelepciunea şi puterea ta
Adus-au raiul pe pământ."[17]

Tinerii îşi vor continua fericirea la Neapole, unde se întorc împreună cu părinţii salvaţi de la naufragiu şi unde urmează să se căsătorească.

Asemănător, până la un punct, cu *Dafnis şi Hloe* e romanul *Paul şi Virginia* de Bernardin de Saint-Pierre. În amândouă romanele este vorba de iubirea a doi adolescenţi – romane ale ingenuităţii şi iniţierii erotice –, într-un cadru natural superb, propriu literaturii pastorale. Bernardin de Saint-Pierre îşi considera el însuşi scrierea o pastorală. Jean Fabre, distins istoric şi profesor la Sorbona, scria cu trei decenii în urmă, un studiu intitulat, semnificativ, *Paul şi Virginia, pastorală* [18]. De altfel, *Paul şi Virginia* apare (1787) într-un moment de vogă a pastoralei nu doar în literatura franceză, ci, pe un plan mai larg, european. Să amintim doar că un Gessner, un Florian, de pildă, se aflau în plină activitate, şi că, în chiar anul apariţiei romanului lui Bernardin de Saint-Pierre, Florian publica, odată cu romanul său *Galateia*, *Eseul despre pastorală,* scriere teoretică menită a aduce clarificări, cu unele puncte de vedere noi, privind specia discutată.

Paul şi Virginia însă, spre deosebire de alte creaţii consacrate ale speciei, este o pastorală tragică, cu deschideri evidente către romantism, ceea ce explică preţuirea de care ea s-a bucurat în epoca romantică, în prima etapă a acesteia mai ales. Acţiunea romanului se desfăşoară în Île de France, azi Mauritius, în Oceanul Indian, la est de insula Madagascar. Locuinţa săracă a celor două familii – Paul şi Virginia, cu mamele lor şi doi sclavi – se află în afara oraşului Saint-Louis, în vecinătatea pădurii tropicale. În jurul micilor gospodării erau sădiţi arbori cu fructe gustoase şi flori de o frumuseţe rară: lămâi şi portocali, tamarini „cu coamă rotundă şi de

tamarini „cu coamă rotundă şi de un verde atât de frumos", anoni, „al căror fruct are miezul dulce ca o cremă şi mireasma florii de portocal", agatisul, „de crengile căruia atârnă jur împrejur lungi ciorchini de flori albe ca ţurţuri albi de cristal şi ai unui candelabru", liliacul de Persia, papaierul, „al cărui trunchi fără ramuri, ca o coloană încărcată cu lubeniţe, e încununat cu un capitel de frunze mari, asemănătoare cu ale smochinului"; la care se adaugă diferite specii *de aloe*, tufe de

Ernst Ludwig Kirchner — *Nud*

acestea erau orânduite în aşa fel încât te puteai bucura de priveliştea lor dintr-o singură privire. Sădise în mijlocul văii ierburi pitice, apoi copăcei, pe urmă arbori de mărime mijlocie şi în cele din urmă copaci înalţi care mărgineau ocolul, astfel că tot vastul cuprins părea, privit din centrul lui, un amfiteatru de verdeaţă, de fructe şi de flori, în care se aflau straturi de zarzavat, fâşii de livezi şi lanuri de orez şi de grâu [...]. Apele care coboară pe culmile acestea pietroase formau, în fundul văii, ici izvoare, colo largi oglinzi ce răsfrângeau în mijlocul noianului de verdeaţă imaginea pomilor în floare, a stâncilor şi a cerului de azur (...) Seara cele două familii se strângeau laolaltă pe stânci, pentru a se bucura în tăcere de prospeţimea aerului, de mireasma florilor, de murmurul şipotelor şi de ultimele îngemănări armonioase ale luminii cu umbra." [20] O natură, nu sălbatică, ci „aranjată", sporită în frumuseţe, ca şi, mai târziu, în insula lui Euthanasius, de mâna omului. Mai mult decât atât: din loc în loc, inscripţii, cu citate în limba latină din Horaţiu şi Virgiliu, puse de un vecin al lor de singurătate.

În acest decor, departe de aurul şi bogăţia lumii, de larma şi tentaţiile civilizaţiei, trăiau cele două familii, sărace, dar fericite; decor cu adevărat paradisiac, pentru Paul şi Virginia îndeosebi, crescuţi împreună şi legaţi printr-o

decorul adevărat paradisiac, pentru Paul şi Virginia îndeosebi, crescuţi împreună şi legaţi printr-o dragoste fraternă, transformată, pe măsură ce intrau şi înaintau în adolescenţă, într-o mare iubire, totul „amintind" scriitorului de prima pereche în paradis: „Aşa creşteau aceşti doi copii ai naturii. Nici un necaz nu le încreţise fruntea, nici o necumpătare nu le înveninase sângele, nici o patimă nefericită nu le întinase inima, iubirea, nevinovăţia, credinţa făceau ca frumuseţea sufletului lor să înflorească mereu, în cele mai naive gingăşii, ce se oglindeau pe chipurile lor, în felul de a fi şi în faptele amândorura. În zorii vieţii, aveau toată prospeţimea unui revărsat de zi: aşa cum vor fi fost primii noştri strămoşi în grădina raiului, când, după ce-au fost plămădiţi de Dumnezeu, s-au văzut, s-au apropiat şi şi-au asemeni lui Adam, clădit ca un bărbat, dar neştiutor ca un copil".[21]

★

Tot pe o insulă se desfăşoară cel mai frumos şi mai patetic episod erotic, din marele poem byronian, *Don Juan.* Eroul poemului naufragiază pe ţărmul unei insule din Marea Egee şi e descoperit, pe plajă, fără cunoştinţă, de Haydée, frumoasa fiică a unui pirat grec. Insula, „o învălmăşire de păduri şi stei", nu e chiar un paradis terestru.

Dragostea furtunoasă care se naşte între cei doi tineri şi care se desfăşoară într-o peşteră, pe plaja pustie, ferită de ochii lumii şi în afara timpului, parcă, dragoste sfârşită tragic, transfigurează însă peisajul. Ea trezeşte iarăşi nostalgia paradisului şi a primilor îndrăgostiţi.

„În dulcea inimilor companie
Haydée şi dragul ei au fost rămas;
Chiar crudul Timp cu coasa lui să vie
N-ar vrea în al iubirii dulce ceas
Să le răpească marea bucurie
De-a fi un trup, un suflet şi un glas.
Ei nu puteau îmbătrâni (...)
Erau iar singuri – iar în al lor rai,
Neplictisindu-se decât o clipă,
Când se mai despărţeau (...)
Vai de Haydée! Vai de Juan! Pereche
Ca ei, de la Adam şi Eva, zău,
N-a fost în lumea nouă sau cea veche..."[22]

Şi, tot pe o insulă, din Mările Sudului, trăiesc cei doi îndrăgostiţi din poemul lui Byron *Insula*, Torquil şi Neuha: El, un răzvrătit, venit tocmai din insulele Hebride, în nordul Scoţiei, şi oprit aici de o mare iubire, să trăiască printre localnici necontaminaţi de binefacerile civilizaţiei; ea,

Insula , Terquil şi Neuha. El un răzvrătit, venit tocmai din insulele Hebride, în nordul Scoţiei, şi oprit aici de o mare iubire, să trăiască printre localnici necontaminaţi de binefacerile civilizaţiei; ea,

„Copilă-a unei lumi - copile, pură,
Firesc suavă, dulce, prematură (...)
Cu ochii - viu limbaj şi vrajă lină,
O Afrodită-n platoşa-i marină..." [23]

Viaţa lor e o permanentă încântare şi fericire paradisiacă:

„Iubiţii - şi nu-i straniu acest caz,
Trăiesc nu pe pământ, ci în extaz.
Luni, zile trec... El e-n extaz.
stingher,
Cu sufletul cât n-a murit în cer.
Putere are al iubirii vis
Cât Dumnezeu: ne suie-n paradis.
Legată, pe pământ, aici, de rai e..."
[24]

Când insula e tulburată de „albii" veniţi să-i ucidă ori să-i robească, Neuha izbuteşte să-şi ducă iubitul rănit într-o insulă vecină, o stâncă pustie, unde sălăşluiau doar păsări, transformată de cei doi într-un cuib al iubirii lor. Apoi, când năvălitorii pleacă ei se întorc „acasă" în insula părăsită. Şi marea lor iubire continuă, sub suspiciile aceleiaşi ingenuităţi fericite de început de lume:

„Urmară nopţii fericite zile
Sortite numai unei lumi-copile".[25]

Într-o insulă, de astă dată în Marea Neagră, nu departe de gurile Dunării (Insula Şerpilor), îşi împlinesc destinul şi eroii romanului lui Macedonski, *Thalassa*, roman de „revelaţie şi iniţiere inocentă în dragoste, în prelungirea lui *Daphis şi Chloe*"[26] de un sensualism însă

nopţi de dragoste frenetică, până la tragicul lor sfârşit. Insula, deşi nu are vegetaţia luxuriantă a insulei lui Euthanasius, nu este însă mai puţin fermecătoare. Văzută de departe, „ea părea un stei de topaz încoronat cu o orbitoare grămădire de castel prismatic, pe care râurau lumini şi culori. Scăldat de ele, feldspatul descojit pâlpâia ca diamantul. Ici-colo fluturau scânteieri de chrisocol"[27]. Iar pentru Thalassa şi Caliope, prinşi tot mai mult în mrejele de foc ale dragostei, insula îşi dezvăluia frumuseţi uimitoare: „Zilele ce se scurseră de atunci se deşirară pentru amândoi printre florile de măceşi ale dimineţilor şi se păstrară, mult timp, primăvăratice şi vesele.

Fragedă încă - aşa cum este totdeauna verdeaţa în aprilie şi mai -, iarba, ce crescuse înaltă, înecase pe Thalassa până la umeri şi trecuse de capul Caliopei. Pitite în albăstria ei umbră, flori nenumărate - cuişoare şi tămâioase, garofiţe pempe, portocaliul lapte al cucului - îşi sporeau miresmele, împrăştiindu-le de la una la alta, îşi spuneau, cu ajutorul nevăzutelor unde, cuvinte pe care oamenii nu le aud, dar ce sunt însuşi graiul florilor".[28]

Şi, peste toate, limpezimea cerului albastru, în care pluteau „nori albi şi azurii", şi „o adiere împrăştia peste tot un fel fericire", ca „o proslăvire a vieţii". Curând însă, „norii de la răsărit, cât şi cei de la apus ajunseră de se împreunară, şi întreaga întindere a cerului nu mai fu (...) decât o trandafirie fulguială de petale de

fulguială de petale de flor piersici. Thalassa deschise o în mijlocul acestei frumuseţ Decor paradisiac, pe dragostea lui Thalassa ş Caliopei. Nostalgie a paradis biblic, a idilei primei pere Fără îndoială, ca şi, de altfel Eminescu, în *Cezara*, deosebire că acolo, cei îndrăgostiţi rămân în raiul insu împlinindu-şi, sub atari ausp iubirea lor, în timp ce drago eroilor macedonskieni, dom de un sensualism deborda obsesiv, lipsită de suportul legături mai adânci, duce scurt timp, la înstrăinare, la cr şi sinucidere.

★

În nuvela *Şarpele* de Mi Eliade, sub evidenta influen *Cezarei* lui Eminescu, cei tineri îndrăgostiţi, Androni Dorina, se întâlnesc, în fin nuvelei, tot într-o ins fermecător de frumoasă („N aşa că n-are pereche de frum ce e?"[30], o întreabă Andronic fată), aflată însă nu în z mediteraneană, precum insula Eutahanasius, ci în ca autohton: în plin Bărăgan, mijlocul unui lac înconjurat pădure. Timpul întâlnirii în ins diferă de asemenea: pen Ieronim şi Cezara, el e începutul nopţii, sub vr stelelor şi a lunii (Stele mar albe tremurau pe cer şi argin lunei trecea, sfâşiind valur transparente de nouri"[31]), pen eroii lui Mircea Eliade : ivi zorilor şi luxurianta unui răsă de soare care sporeşte frumuse miraculoasă a peisajului, sta de uimire şi de fericire edenic celor doi îndrăgostiţi:... „Ch întunericul acela care sta dispară în fiece clipă, înghiţit pământ şi de ape, i se păr miraculos; parcă o taină n atunci neînţeleasă aducea undeva lumina, şi schimba aceasta a lumii întregi i se păr acum înmărmuritoare (...) Dor îşi muşcă buzele, hotărâtă, deschise ochii. I se păru că totu a schimbat în jurul ei. Arborii e trandafirii, ierburile sclipe lacul era ca o oglindă de aur Ochiul de sânge al soarelui deschidea foarte aproape de ea, deasupra câmpiei. Dorina îl pri buimăcită, ca şi când acum a văzut pentru întâia oară răsări soarelui. I se lumină deodată înţeles adânc, simplu, pe car purtase atâta vreme fără s cerceteze. I se păru că se treze într-o altă viaţă, şi bucuria era de mare, încât ochii i împăienjeniră şi pleoapele căz grele de somn."[32]

Note:

16. William Shakespeare, *Cybel Poveste de iarnă, Furtuna, Henric al V lea,* Bucureşti, 1963, p. 366 (Trad. L Leviţchi).
17. *Ibid.*, p. 425.
18. În Jean Fabre, *Lumière romantisme,* Paris (1963), pp. 167-201.
19. Bernardin de Saint-Pierre, *Pa Virginia* [...], în româneşte de Vict Ursu [...], Bucureşti, 1967, pp. 36-45.
20. *Ibid.*, p. 38-39.
21. *Ibid.*, p. 55.
22. Byron, *Opere III, Don Juan,* ed îngrijită de Dan Grigorescu şi Lia-M Pop, trad. Aurel Covaci, postfaţă de D Grigorescu, Bucureşti, 1987, pp. 122, 1
23. *Idem, Opere II* (trad. Aurel Cova Bucureşti, 1986, p. 390
24. *Ibid.*, p.396.
25. *Ibid.*, p. 417.
26. Adrian Marino, *Opera lui Alex Macedonski,* Bucureşti, 1967, p. 256.
27. Al. Macedonski, *Opere, V,* Pr ediţie de Adrian Marino, Bucureşti, 19 p. 135
28. *Ibid.*, p. 182.
29. *Ibid.*, p. 145.
30. Mircea Eliade, *La ţigănci şi povestiri* (...), Bucureşti, 1969, p. 242.
31. M. Eminescu, *op.cit.*, p. 114.
32. Mircea Eliade , *op. cit.*, pp. 242-2

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ISTORIE LITERARĂ

Petre Țuțea – publicistul de tinerețe

L-am cunoscut pe Petre Țuțea la Casa Scriitorilor, într-unul din popasurile mele mai lungi la București când lucram în depozitul Bibliotecii Academiei (prin bunăvoința tacită a conducerii), răscolind presa veche de până la 1900 în căutarea romanelor publicate în foileton. Cred că mi l-a prezentat Bucur Țincu, bunul și generosul meu prieten mai vârstnic, îndrăgostit de ardeleni și de tot ce-i amintea de studenția sa din orașul de pe Someș. Atunci am aflat că și Țuțea învățase la Cluj și că purta nostalgic amintirea vie a acelor ani: „ – Cum, vii de la Cluj? Acolo mi-am petrecut și eu tinerețea. Ah, ce oraș și ce viață studențească! Eram într-o continuă mișcare și fierbere. Clujului îi port și astăzi cel mai mare respect pentru viața lui culturală!“ Îl ascultam cu atenție și puțin contrariat. Bucur Țincu îmi șoptise ca un fel de Socrate român, o mare somitate intelectuală, dar despre care eu nu auzisem nimic și nici nu citisem ceva, neîntâlnindu-l în revistele și ziarele numeroase pe care le răsfoisem.

„–Dar ce-a scris? De ce nu știu nimic despre el?“ îl întrebasem eu pe Bucur Țincu.

„– E mai mult un fel de geniu oral, căci a stat mulți ani închis și n-a mai apucat să publice ceva. Manuscrisele i-au fost confiscate, iar acum îl vezi, trăiește greu, uneori de pe o zi pe alta, dar e o adevărată grădină ambulantă, o grădină de om cu care e o desfătare să stai de vorbă, să discuți filosofie sau să-l lași să evoce figuri și întâmplări din viața spirituală interbelică.“

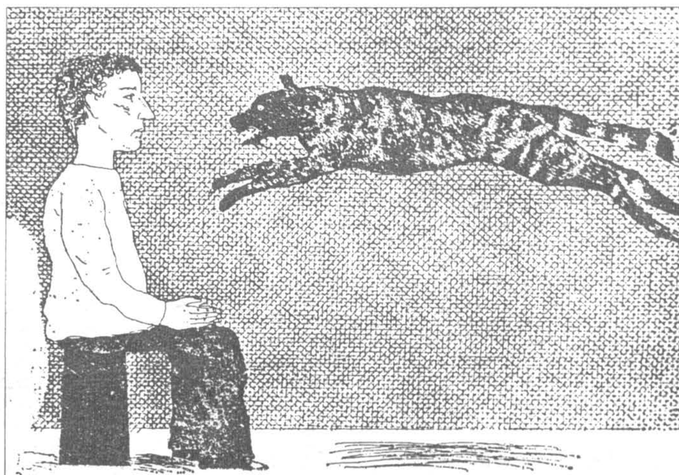
Așa am și făcut, lăsându-l să vorbească și mai mult tăcând și ascultând. Avea o cozerie simpatică, plăcută, cu ambalări periodice, când se ridica și gesticula cu degetul ridicat în aer, accentuând și despărțind cuvintele pentru a le da un înțeles special. Avea un cap impresionant, dominat de un nas mare și borcănat, gura știrbă, privirea pătrunzătoare. Un rictus amar îi stăruia mereu în colțul gurii, accentuând parcă, încăpățânarea ..a tipică de bătrân. Dacă interveneai și-l contraziceai cu ceva, se pornea într-o cascadă de argumente, greu de urmărit și de oprit. Sprâncenele se încruntau, ochii se însuflețeau și căpătau reflexe ciudate, de patimă caldă. Toată figura lui devenea dintr-o dată simpatică prin suflul emoțional și pasional pe care-l punea în discuție.

L-am văzut tot mai rar, iar apoi deloc. Se stinsese și Bucur Țincu, care-mi vorbise de asemenea ore întregi de Cioran, de care îl lega o prietenie de tinerețe, amândoi fiind din același Rășinari ai Sibiului și pasionați până la nebunie de viața spirituală franceză. Apoi s-a dus dintre noi și Petre Țuțea, fără a mai apuca să-și vadă tipărite cărțile, să vadă de ce prețuire postumă se bucură. În ce mă privește, am citit tot ce s-a scris despre el, dar tot publicistica de tinerețe o consider drept cea mai de seamă creație a sa. E vorba de articolele publicate între 1928-1930 la ziarele clujene *Chemarea* și *Patria* și, arareori, și la Cuvântul lui Nae Ionescu, articole pe care intenționăm să le adunăm în volum, căci din ele respiră o ideatică de bună calitate, străbătută de un fior de „naționalism“ autentic, așa cum o și declara el în volumul *Între Dumnezeu și neamul meu* (1992), când spunea: „Studenți practicau un naționalism binefăcător. Mai ales la Universitatea din Cluj, unde am studiat eu, studenții erau de un naționalism extraordinar“. De pe această bază va porni în anii aceștia o adevărată mișcare a tineretului țărănist în paginile ziarului *Chemarea*, mișcare ce a fost apreciată ca atare de toate revistele vremii, pentru suflul ei de înnoire. Un moment important în lupta dusă de tineretul clujean l-a constituit campania împotriva partidului averescan al lui Averescu – Goga din anul 1930, când „chemăriștii“ au dezavuat politica mareșalului Averescu din domeniul agrar, obligându-l să compară într-un proces public la Cluj, declanșat de articolul *Între modestie și tupeu* al poetului Bazil Gruia, proces ce a stârnit vâlvă în toată țara și a fost pierdut de mareșal, Țuțea adresând cu acest prilej mareșalului o provocare fără drept de replică în următorii termeni: „Te invităm, Mareșale, aci în metropola Ardealului, pe care ai ales-o ca teatru de luptă, să ne răfuim!“

După procesul care a avut loc în octombrie la Cluj, Petre Țuțea a scris articolul *Dansul Mareșalului.O polemică cu morții*, în care, în numele celor 11.000 de țărani morți, îl chema pe Mareșal la judecata istoriei, „fiecare desprinzând din cadrul nemulțumirilor aspru pedepsite, nedreptatea revoltătoare făcută la 1907“, actul de represiune de atunci, interzicându-i acestuia să se intituleze pompos drept „prieten al țărănimii“.

În schimb, Țuțea tratează cu toată seriozitatea problema țărănească în mai multe articole, situația grea a muncitorilor agricoli făcându-l să susțină necesitatea unor măsuri cooperatiste: „Statul să intervină direct impunând forma de organizare a producției agricole pe baze cooperatiste, să organizeze creditul agricol în vederea producției, să construiască un plan pe întreaga țară care să țină socoteală de particularitățile economice ale fiecărei regiuni, să creeze centre de educație cooperatistă (școale cum am zice), îndrumate în așa fel ca în sfera lor de influență să li se resimtă efectiv rostul și menirea, cu un cuvânt, tot ceea ce comportă o mișcare în acest sens să purceadă de la stat, ale cărei funcțiuni nu se reduc numai în a înfinge sergenții în colțuri de stradă și-n carcere de posturi de jandarmi, care urmăresc 9 luni un furt de găini și escortează, o dată pe an, vreo pereche de martori recalcitranți la judecătoria de ocol“ *(Observații asupra cooperației pentru cei ce iubesc această meserie*, nr. 1/1931).

Ideea centrală, în jurul căreia se concentrează mai toate izbucnirile polemice sau publicistice ale lui Petre

David Hockney – Gravură

Țuțea din această vreme, este aceea a *statului democratic*, presupunând o reformă radicală a instituțiilor burgheze, rspectarea drepturilor cetățeanului, slujirea intereselor generale, domnia legilor și înlăturarea arbitrariului, deoarece: „Ultragierea sistematică a moralei, sfidarea legii și-a bunului simț, sunt suficiente argumente pentru a extirpa răul de la rădăcină. Dreptatea manifestă, așa cum se proiectează din conștiința de drept a unei societăți în plină prefacere refuză categoric discuțiile dialectice și pur formale ale dreptului. Măturoiul cel mare și parul, dacă se poate, pentru acești mici tâlhari, oficiali care trebuiau să plece pe urma conducătorilor lor politici. De mult s-au scos ei înșiși de sub protecțiunea legii, rămânându-le formula arbitrariului care singură ar fi în stare să dea satisfacție conștiinței lezate (...) Începând de jos în sus să se curețe administrațiile publice de micii satrapi, pentru a începe era nouă, era autorității cu adevărat prestigiu.“ (*Micii satrapi*, nr. 9/ 1929). Aceste măsuri, considerate absolut obligatorii, sunt cerute și pe baza efortului moral și material depus de poporul român de-a lungul timpului, a tributului plătit în contul europenizării: „Toate întâmplările mari din istoria modernă a României au fost fructul copt al unor uriașe eforturi morale ale acestui neam, care au depășit figurile ridicole ale negustorilor politici ce-au reușit pentru o clipă să transforme în glorii trecătoare și-n calcule de tabără eforturile generoase ale mulțimilor anonime“ *(Politic și economic*, nr. 11/1929).

În alte articole, precum *Parlamentarii* (nr. 16/1929), atacă politicianismul îngust, lipsa unei politici școlare adecvate, proletarizarea intelectualului *(Proletariatul intelectual*, nr. 47/1930), cerând „a se crea școli în toate văgăunile, școli reale pentru oameni întregi“, căci analfabetismul acoperă ca o cangrenă o bună parte din țară. „Și de unde astăzi fac eforturi uriașe trei generații de opincari ca să isprăvească de citit *Genoveva din Brabant sau triumful inocenței*, s-ar putea găsi mijloace ca un singur nat să citească doi-trei scriitori români“. Înapoierea în care e ținut poporul i se pare o consecință a politicianismului iresponsabil care a guvernat țara, făcându-ne prizonieri ai unui agrarianism retrograd: „În veacul tehnicii și științei moderne, când natura se supune docilă dominației voinței omenești, în domeniul științelor economice ne plimbăm în caleașca începuturilor mercantilismului.“ Statul trebuie revitalizat și reorganizat din temelii pe baze moderne (*Ideea de stat și criza actuală)*, prin înlăturarea excrescențelor birocratice și sporirea valențelor lui democratice *(Democrație și birocrație)*, doctrina economică și juridică slujită de scriitori aparținând în mod limpede „noului reformism“ al epocii. La baza schimbărilor pune o concepție valorizatoare integristă, care să țină cont de toate sectoarele vieții sociale, de relațiile intime dintre ele.

Organicitatea structurilor duce la organicitatea de viziune, la efortul colectivist general, elogiat de publicist într-o pagină cu vădite inflexiuni lirice: „Valorile își au rădăcinile în adâncuri. Nu le aruncă vreun creator meșter peste creștetele noastre. Destinele noastre se torc pe ogoarele mănoase pline de soare, prin păduri sălbatice, pe vârful munților pleșuvi sărutați de fulgere și trăznete, în văile unduioase și liniștite care adăpostesc ciobani vânjoși, în lumea incertă și pestriță a orașelor clădite prin sudoarea celor mulți, în uzinele care înalță în fiecare dimineață imnuri de slavă muncii, oriunde se află un pâlc de viață omenească care se sbate în ghiarele naturii vitrege. Am groază de acei oameni, dacă îi putem numi astfel, a căror viață se deapănă monotonă din reflexe mecanice. Aceștia niciodată nu vor înțelege rosturile sbuciumului colectiv și mistica creatoare a maselor. Mereu de veghe, fabricând curse iluminațiilor, care se apropie de sufletul neastâmpărat al maselor, proferează la răspântii grav și solemn anateme și-aruncă sulițe de neputincioasă ură în svăpăiatul insurgent. De aceea, totdeauna, în concertul anonimilor se condensează rosturile vieții, care răbufnesc în fâșii mari de lumină dogorâtoare. Și, așa, mereu, la nesfârșit, lumina purcede din haosul mulțimilor fără glas și numai acei ce le înțeleg și pătrund devin marii înfăptuitori ai visurilor lor.“ *(Lumina care purcede din haos)*. Același limbaj (pătruns de „mistica creatoare“ a veacului) se constată și într-un alt articol intitulat *Tinerețe*, articol care denotă apropierea de cercul gândirist al tinerilor insurgenți semnatari ai *Manifestului Crinului Alb* (în special de Petre Pandrea, cu care Țuțea declară că ar fi scos mai târziu revista de stânga, *Stânga)*, dovedind apartenența sa la cercul formativ al *Gândirii* și *Cuvîntului*, chiar dacă la prima nu a colaborat.

Mircea POPA

Palma Essa Zigmund

Cuget și descopăr verdele pe care–l
frământ
Și alte culori dispersate
Un spectru de cancer fluid
Și verde din roșu, albastru desigur
Tu știi demonicul caz
Te strecoară, te zbate
O lume în șansă, atavic extaz
Dintr-o vreme din spațiu,
Nelănțuit lanț,
Cu surprize sălbatice de mai avid
Și iată că în visul de-a apune și de a naște
Nimic nu este stupid
Și desigur sunt forme: a fi și a nu fi
Piedici de verde
La care viața își aruncă mănușa
Și cerne, și cerne
Undele de ultimă oră în lupta cu focul
Și focul, și focul
Se adună cu totul magul de veghe
Pe o lume de palmă
Într-un lanț epidermic,
Te strecoară, te zbate
Orbul, ochiul.

Dorin CRIȘAN

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TEATRU

Trei teme de reflecţie la Chişinău

Ambiguităţi de ultimă oră

În ziua de naştere a lui Eminescu, la Chişinău s-a inaugurat Teatrul Naţional. La acest eveniment, în orice caz, am fost convins că urmează să particip când am plecat din Bucureşti. De îndată ce am ajuns însă aveam să aflu, fără să prea înţeleg ce se întâmplă, că nu Teatrul Naţional „Mihai Eminescu" se inaugurează, ci clădirea lui proaspăt renovată. Ceva nu-i în regulă, mi-am zis, nuanţele îmi scapă. Parcă timpul ar fi făcut paşi înapoi, întorcându-se la vremurile când se practicau ambiguităţile pentru a nu se produce supărări. Să nu se producă supărări, cui? Reţinem, totuşi, ceea ce trebuia să se reţină şi era în sine important: după câţiva ani de muncă asiduă, de „ajustări" de fond, Chişinăul are un nou spaţiu teatral, modern, frumos, gândit şi destinat totodată, în ciuda jocului de ultimă oră, de-a uite baba, nu e baba, pentru Teatrul Naţional. Realitatea e realitate: clădirea renovată care cândva a adăpostit Teatrul Puşkin, acum adăposteşte Teatrul Naţional „Mihai Eminescu" În rest, rămâne hotărât: particip la inaugurarea clădirii Teatrului Naţional şi nu a Teatrului Naţional. Probabil, o să mi se spună, fiindcă între cele două razboaie a existat Teatru Naţional. Oricum, oricât de solemn ar fi, evenimentul la care iau parte nu mi se mai pare a fi acela pentru care mă pregătisem iniţial. Inaugurarea unui Teatru Naţional presupunea un moment de exaltare a sentimentului naţional, de sensibilizare a conştiinţei naţionale. Dar cineva în Republica Moldova nu are nevoie de aşa ceva. Nimic de zis, evenimentul, chiar cu semnificaţia mistificată, a avut grandoare: sala era arhiplină, am remarcat mulţi invitaţi din România, dar mai ales un protocol de gradul zero: preşedintele Snegur, premierul Sangheli etc. De asemenea, s-au ţinut o mulţime de discursuri amestecate: sărbătoreşti, tovărăşeşti, riscante. Ministrul culturii Ion Ungureanu s-a dovedit din nou un bărbat curajos, lucid, cu bun simţ, un român. Actorul Victor Ciutac, artist cu toate onorurile în dreptul numelui, director general al Teatrului Naţional „Mihai Eminescu", a fost îndelung ovaţionat când a spus: „Nu mai sunt locuri în această sală, dar eu cred că tot s-ar mai fi găsit vreo cinci locuri pentru Ilaşcu şi ai săi". Poetul Dumitru Matcovschi, acela care a văzut moartea cu ochii, nu s-a cuminţit, dimpotrivă, limba lui parcă e şi mai ascuţită, taie în carne vie, nu iartă pe nimeni de la vlădică la opincă. Când ovaţiile nu mai sfârşeau pentru Matcovschi am tras cu ochiul spre lojele cu pricina. Am văzut feţe roşind, ochi lăsaţi în jos. De ruşine, am crezut. De unde să fi ştiut ce coace preşedintele Snegur. Nu a trecut nici o lună de la inaugurarea clădirii Teatrului „Mihai Eminescu" din Chişinău şi iată că acum ştiu: fraţii de dincolo de Prut, oricât ne-ar fi de fraţi, nu sunt români, ci moldoveni, nu vorbesc limba română, ci limba moldovenească. Nu am bănuit, mărturisesc, ce teoretician se ascunde în dl. Mircea Snegur. Unul la fel de celebru în materie ca şi predecesorul său, Iosif Vissarionovici. Când mă gândesc că am fost tentat să pun, în seara de 15 ianuarie, ostilitatea spectatorilor la rostirea numelor demnitarilor de vârf pe seama unor patimi politice, aşa cum se mai manifestă şi pe la noi. Nu, ostilitatea cu care a fost întâmpinat dl. Mircea Snegur, cum şi premierul Sangheli, nu a fost o reacţie politică, ci de apărare a fiinţei şi a limbii naţionale. Înaltele feţe nu au roşit de ruşine, ci de mânie. Nu a trebuit să se aştepte prea mult pentru a veni confirmarea.

Cuvânt şi imagine

Regizorul tânăr Sandu Vasilache a fost revelaţia anului teatral 1993. A fost suficient să realizeze un singur spectacol, *Legături primejdioase*, pentru a se impune ca un artist talentat şi original, surprinzând pe toată lumea printr-un discurs scenic inteligent, de o subtilă fantezie, neostentativ ironic, ingenios, dar mai ales muzical în structură, caligrafiat cu armonie şi transparenţă, fără excese. Acest spectacol, jucat şi la Bucureşti şi încă în câteva mari oraşe, i-a adus, în ţară, două premii pentru debut: unul la Festivalul „I.L.Caragiale" din noiembrie anul trecut şi altul din partea criticii teatrale, iar la Chişinău postul de prim regizor al Teatrului Naţional „Mihai Eminescu". După *Legături primejdioase*, nu ascund, m-am aflat în imposibilitatea de a anticipa nu numai evoluţia tânărului regizor, dar şi imaginea viitorului său spectacol. Riscul de a fi continuat o *scriitură* împinsă la limita formalismului, calofilă, nu mi s-a părut defel de neglijat. Vedeam o alternativă, mai degrabă, nu în continuarea experienţei din *Legături primejdioase*, ci în renunţarea la ea, în puterea de a o considera un exerciţiu de stil şi atât. Iată însă că spectacolul *Amadeus*, mai mult fără text decât cu text, deşi se revendică de la doi autori, Peter Schaffer şi David Veis, evident, cu precizarea „compoziţie de Constantin Cheianu şi Sandu Vasilache", radicalizează formula montării de debut, reducând componenta verbală la minimum. În locul acesteia din urmă, se experimentează in extremis un limbaj nonverbal, supralicitându-se, în aparenţă cel puţin, mişcarea. Senzaţia e că trupa de actori îndeplineşte atribuţiile unei trupe de balerini, mulţi fiind tentaţi să vadă în *Amadeus* un spectacol de balet.

Dar Sandu Vasilache arată şi aici, în primul rând, gândire teatrală. Mijloacele sale de expresie, indiferent de genul de artă la care trimit, sunt proprii teatrului. Imaginaţia, tensiunea, starea, de asemenea. Într-o anume măsură, *Amadeus* mi s-a relevat foarte aproape de forma de spectacol adoptată de Purcărete în *Phaedra*. În fapt, Sandu Vasilache demonstrează că aspiră, nu fără orgoliu, la un program teatral, la un stil. Actorii cred în el. Îi răspund cu conştiinţa că sunt angajaţi într-o aventură, în căutarea unui limbaj de spectacol total. Nu discut neîmplinirile: anumite gratuităţi, poticniri de ritm etc. Important cu adevărat este că regizorul şi trupa conlucrează ca un tot, în deplină cunoştinţă de cauză, în spaţiul unei poetici spectacologice viabile, afirmându-şi cu har şi spirit individualitatea.

O scenă naţională

Teatrele româneşti nu se prea întrec în a aduce pe scenă dramaturgia originală. Lipsesc din repertoriu în special textele scrise până în decembrie 1989. Amnezie generală şi pace! Argumentul cu care se justifică o astfel de situaţie e de bandă dogită: nu avem piese de valoare! Hai să fim serioşi! Câte din piesele autohtone, dar şi din dramaturgia străină, aşa-zise noi, pentru montarea cărora s-a investit enorm, au constituit în ultimii patru ani nişte revelaţii? Este adevărat, unele au fost meritorii, interesante, dar niciuna nu a făcut spectatorul să pice de pe scaun. Nu e, se pare, vremea capodoperelor. Ori nu acolo de unde ar conveni unora să răsară. Se iniţiază tot felul de programe pompoase, pe cât posibil internaţionale că, de, cine e prost să se dea înapoi de la voiajuri pe mapamond, mai ales atunci când banii vin de la Ministerul Culturii, dar ne prefacem că nu vedem ce iese: textuleţe oarecare pe care le-ar fi scris mai bine până şi cel mai amărât autoraş de piese ocazionale de odinioară de la noi. Eu cred că nimic din ceea ce s-a jucat după '89 în materie de dramaturgie contemporană la noi, originală sau tradusă de pe aiurea, nu se ridică la nivelul celor mai bune piese scrise de Marin Sorescu, D. R. Popescu, Fănuş Neagu, Dumitru Solomon etc. Dacă s-ar umbla pe parabolele lui Guga sau la satirele absurde ale lui Mazilu, de exemplu, s-ar constata că nu sunt cu nimic mai prejos celor ce ni se propun ca noutăţi, ba parcă motivaţia lor iniţială nu e nici astăzi de neluat în seamă. Într-o atare stare de lucruri, fireşte, Teatrul Naţional „Vasile Alecsandri" din Bălţi poate fi decretat, nu-mi place cuvântul dar nu am încotro şi-l folosesc, prima scenă a ţării. Aici s-au jucat, în circa un an, un an şi jumătate, trei dramaturgi români: Dumitru Solomon, D.R. Popescu şi Marin Sorescu. Primul, cu *Transfer de personalitate*. O piesă care la cea de a cincea versiune scenică, fără să fie şi cea mai reprezentativă a autorului, a produs un spectacol de comedie savuros, într-o cheie originală, pe care nu am bănuit că-l poate conţine. Al doilea, cu *Muntele*. Iarăşi un titlu de referinţă pentru autor dar în spectacol o piesă remarcabilă, derulată la o apreciabilă încărcătură emoţională, găsind prin personaj şi replică o puternică rezonanţă actuală în spectatori. În fine, *Desfacerea gunoaielor* de Marin Sorescu e textul inedit, revelaţia autentică, o parabolă existenţială şi politică tragică, structurată într-o acţiune amplă, sortită, dacă va fi cunoscută, unei cariere internaţionale. Dar va fi greu, probabil, să o descopere, până atunci, directorii de teatre, secretarii literari şi regizorii noştri. Încă nu a fost inventată nici o „drăcovenie" care să le ofere texte gata citite. Spectacolul de excepţie de la Bălţi, asupra căruia vom reveni, dă totuşi un licăr de speranţă că *Desfacerea gunoaielor* va fi mai norocoasă decât *Vărul Shakespeare* .

Ion COCORA

MUZICĂ

Parfum de epocă

Problemele pe care le ridică interpretarea muzicii vechi nu sunt deloc puţine, începând cu cele care ţin strict de latura stilistică şi terminând cu ambianţa. Este, aceasta, latura cea mai dificilă a interpretării muzicale, căci la chestiunile legate de perspectiva culturală, incluzând aspectele de detaliu, se adaugă cele tehnice. Instrumentele de astăzi sunt, în parte, diferite de cele din epoca barocului, de exemplu. Dacă unele (mai ales de suflat) au evoluat, altele au dispărut pur şi simplu sau sunt destul de rare. Iată, de pildă, în familia oboaielor: vechiul oboe da caccia (oboi „de vânătoare", cu registrul de alto), mult folosit de Bach, nu mai există şi se înlocuieşte cu cornul englez. Trompetele în re, fa, si bemol acut, la nu mai sunt nici ele frecvente. Violele da gamba, înlocuite în timp cu violoncelul, solicită o tehnică specială. Pe lângă acestea, rămâne deschisă problema raporturilor sonore în cazul interpretării orchestrale. În epoca barocului, a clasicismului, sălile erau mult mai mici, orchestrele mai puţin numeroase. Dacă, să zicem, compoziţia instrumentală poate fi respectată prin ceea ce numim astăzi „orchestră de cameră", rămâne în discuţie raportul originar dintre aceasta şi sala de concert, adesea greu de respectat. Nu numai chestiunea ambianţei se pune în discuţie, ci îndeosebi soluţiile acustice pe care dirijorul este obligat să le găsească. Lucrul e valabil şi pentru teatrul liric - orchestrele teatrelor de operă fiind mai restrânse chiar şi în secolul al XIX-lea, decât cele de astăzi. Îmi amintesc de o versiune a uverturii la *Nunta lui Figaro* de Mozart la sala Radio, în care orchestra număra nu mai puţin de opt contrabaşi! O asemenea formulă este cu totul neadecvată, cu toate că s-ar putea aduce în discuţie mărimea sălii. Dar efectul era nepotrivit - îngroşarea peste măsură a sunetului într-o piesă alertă, plină de transparenţă.

Despre aceste proporţii se poate discuta mult - iar unele inadvertenţe trebuie, finalmente, acceptate prin natura lucrurilor. Dacă e greu să reconstituim cadrul specific de performare a muzicii vechi, aspectele stilistice, care presupun uneori un efort susţinut pot fi refăcute integral. Tehnica de interpretare este o componentă principală a orizontului stilistic. Partituri în aparenţă simple ridică numeroase probleme la un studiu atent, îndeosebi atunci când sunt folosite instrumentele de epocă şi nu se recurge la modernizări timbrale.

Studioul de muzică veche din Bucureşti, ce reuneşte patru muzicieni care cântă de multă vreme împreună, denumirea fiind adoptată în 1989, este o formaţie de excepţie, unică nu numai prin caracterul constant şi frecvenţa în viaţa concertistică. Membrii formaţiei, d-na Georgeta Stoleriu, specialist în muzica veche, o voce de rară distincţie, cu timbru catifelat şi o ştiinţă a cântului remarcabilă, d-na Anca Iarosevici (viola da gamba discant şi tenor şi lăută) şi d-na Verona Maier (clavecin), au ajuns la o coeziune admirabilă. Repertoriul este foarte bogat, întinzându-se de la literatura muzicală medievală până la lucrări de compozitori români contemporani (Felicia Donceanu, Doru Popovici, Vasile Botez), care prelucrează sau se inspiră din vechi manuscrise descoperite recent în arhivele mânăstirilor. Cercetarea de arhivă este de altfel o preocupare de bază a membrilor formaţiei, specializaţi în a reconstitui cu fidelitate principalele structuri muzicale ale Renaşterii şi barocului. *Studioul de muzică veche* este expert în valorificarea acestei muzici programând cantate, arii din opere, triosonate, sonate cântate cu parfumul de epocă, în studii de nuanţă de mare rafinament. Evoluţia vocală şi instrumentală excelează prin autenticitate, mult discutatul principiu al „practicii istorice" găsindu-şi o materializare lipsită de rigiditate. Pe lângă piese de compozitori binecunoscuţi ai barocului, Vivaldi, Corelli, Bach, Telemann (ultimul mai puţin cântat astăzi), *Studioul de muzică veche* interpretează şi lucrări ale unor autori aproape uitaţi, ale căror nume se întâlnesc în dicţionare: Johann Joachim Quantz (1697 - 1773), autor a vreo 300 de concerte pentru flaut, Carl Friederich Abel (1723 - 1787), Johann Adolf Hasse (1699 - 1783) care era, pe la 1750, unul dintre principalii reprezentanţi ai operei seria italiene, Veracini etc. Dl. Robert Dumitrescu este autorul unui aranjament pentru două viole da gamba şi clavecin după *Arta fugii* de Bach şi al unor prelucrări după mazica veche românească (Johannes Honterus, Ion Căianu), foarte apreciaţe inclusiv ţin numeroasele turnee în străinătate (în Germania, Italia, Spania, Maroc, SUA). Instrumentele sunt proprietatea membrilor formaţiei, violele da gamba tenor fiind construite la Mittenwald, iar clavecinul la Hamburg. Viola da gamba discant şi lauta sunt creaţia unui lutier român, dl. Constantin Dumitriu din Focşani. Chiar dacă nu sunt instrumente vechi, ca vârstă, ele asigură sonoritatea specifică, dimensiunea aparte a acestei muzici.

Costin TUCHILĂ

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

FILM

Repertoriu american şi à l'américaine

A fi sau a nu fi la cinema

★★★★ a fi neapărat
★★★ ar fi de dorit să fiţi
★★ dacă vă roagă cineva
★ dacă vă obligă cineva
■ am fost noi pentru dvs

Transcendenţă cuminţită

★★★ *Scara lui Iacob (Jacob's Ladder).* Producţie SUA, 1990. Distribuitor Guild Film România. Regia Adrian Lyne. Interpreţi Timm Robbins, Elizabeth Pena, Danny Aiello.

„Let's test the cliché" zice la un moment dat frumosul diavol „Aramani dressed" din *Indecent Proposal* . Întrucâtva, asta face în ultimul timp însuşi regizorul filmului, britanicul Adrian Lyne, mizând pe interesul spectatorului pentru povestea „cu substrat"- mai mult sau mai puţin consistent, e-adevărat. Cel care ne-a prezentat recent, din categoria „mai puţin", sus-pomenitul film - un fel de pact faustian altoit cu „home by the sea", în opinia presei britanice - a reuşit în 1990 o performanţă mai detaşată de legea maximului impact la public: *Jacob's Ladder (Scara lui Iacob).* Într-un discurs despre teroare şi dezechilibru, despre frica primordială dezlănţuită, europeanul apelează la un mit made in USA: coşmarul Vietnam. Tentaţie sporită de împrejurarea că scenaristul său, Joel Rubin, are experienţa succesului de casă al transfigurării unei iubiri călduţe prin-tr-o transcendenţă sănătoasă tip *Ghost*, cunoscând, deci, cantitatea maximă admisibilă de supranatural într-un scenariu. Aşa cum Terry Gilliam, britanic de asemenea translat peste Ocean, încearcă în *Regele pescar* o apropiere de mit, urmărind parcursul orgoliu-căinţă, în căutarea Sfântului Graal, Adrian Lyne intenţionează o parabolă fantasmatică a Iluminării ca şansă individuală într-un coşmar contagios. Dacă înclinaţia spre povestea cu mai multe nivele poate fi expresia unei anume „European touch", punerea ei în practică demonstrează mai degrabă „americanizarea" celor doi regizori britanici: Gilliam lipeşte filmului său un happy-end facil, aşa, „ca să vină poporul la club, să tragă concluzia", iar Lyne recurge la o motivaţie clişeistică devenită kitsch prin îndelungă rodare în filme de toate calibrele: drogul halucinogen administrat unor soldaţi în Vietnam, pentru sporirea agresivităţii.

Dincolo de concesiile amintite, la care se adaugă o prea vădită tendinţă de explicitare la nivelul dialogurilor şi un Macaulay Culkin uşor contrariant în postură de îngeraş, filmul dezvoltă o geometrie vizuală acaparatoare, la un voltaj tensional cum numai şcoala şi tehnica americană pot oferi: un fluid imagistic ţinând, probabil, tot de originea europeană a autorului şi amintind de filmele-metaforă a universului concentraţionar - spitalul de nebuni, anomalia fizică, staţia de metrou pustie. Cu diferenţa că, în cazul de faţă, spaţiul agresiunii este unul mental.

Chiar cuminţită şi politizată, miza filmului o depăşeşte pe cea a producţiilor tipice post-Vietnam: *Plutonul, Apocalipsul, acum, Vânătorul de cerbi, Născut pe 4 iulie.*

Comedie „crazy" în sufragerie franţuzească

★★ *Spionaj în familie (La totale),* Producţie Franţa, 1991. Distribuitor Guild Film România. Regia Claude Zidi. Interpreţi Thierry Lhermitte, Miou-Miou, Eddy Mitchell, Michel Boujenah.

Nu ştiu francezii cum sunt, dar noi, ca români, având în vedere „c-am mai citit câte ceva"... ziare, bineînţeles, nu ne putem lăsa impresionaţi cu una, cu două, de povestea unui funcţionar de la Telefoane care se ocupă, de fapt, cu acţiuni de filaj şi ascultare. Nostimă poate fi, în schimb, povestea care începe - cam lent - în momentul în care eroul află, din întâmplare, că fiul său s-a lăsat de şcoală, iar nevastă-sa e pe punctul de a începe o aventură cu un cobotin ce se dă agent secret.

Declanşată în plin *pattern* american (aniversare, surpriză, lumânărele pentru tort), comedia lui Claude Zidi se apropie intermitent de calitatea umorului francez: citatul cultural e frecvent, se compun felicitări colegiale în stil Villon, se cântă Racine şi Corneille în ritm de rap, asistăm la veritabile demonstraţii de subtilitate a replicii, cu simţul parodiei lingvistice complezente („Dacă n-o faci pentru mine, fă-o pentru democraţie!"). Hélène cea Bovarică („Tu nu simţi nevoia unei schimbări, de ce nu te privatizezi?!"), variantă franţuzească de „ochi alunecoşi, inimă zburdalnică", aminteşte pe alocuri, cu bluziţele ei albe, încheiate la ultimul nasture, de o altă soţie cuminte ce-şi compensa neîmplinirile într-un Cairo de celuloid. Dar comedia se vrea „crazy", aşa că registrele se multiplică şi se interferează: se filmează à la Kubrick, vizionăm secvenţe de amor în mişcare accelerată, se poartă haine de Superman, chiar dacă jocul actoricesc e mai apropiat de Louis de Funès. Brodând cu sârg pe tema nevoii Femeii Franceze de senzaţional („N-au, dragă, şi ele o *Crimă şi viol,* ceva?!"), revenim invariabil la contextul - prea specific - al mesei familiale din sufrageria franceză. Concluzie:un mixtum compositum agreabil expediat finalmente într-o rezolvare facilă: scenariu ieşit de sub control, precum arma scăpată din mână de soţia reciclată gangster.

Variaţiuni indecente pe temă Altman

★★ *Propunere indecentă (Indecent Proposal).* Producţie SUA, 1993, Distribuitor U. I. P. - Media-pro. Regia Adrian Lyne. Interpreţi Robert Redford, Demi Moore, Woody Harrelson.

„... aş vrea să fie ceva în genul *Pretty Woman* combinat cu *Love Story*... nu, nu moare nimeni, vorbeam de dragostea nebună de la început... şi tristeţea aia sfâşietoare a lui - singurătate, disperare pe străzi... da, da, à propos de străzi, vreau filmări de amploare, clădiri, interioare somptuoase, exterioare o nebunie... Las Vegas noaptea - lumini, reclame, ceva între *Wall Street* şi *Gheaţa verde* ... iar Ea, da, ea să fie în stilul Juliei - nu, nu neapărat Julia, să mai schimbăm... numai că trebuie să fie un nume... şi să aibă picioare frumoase ca Julia... ştiţi, o să fie scena aia fantastică în care Ea, în pantaloni scurţi şi cu rucsacul în spate, năvăleşte în salonul milionarilor ... le răstoarnă masa... trebuie să arate *great* atunci, altfel n-am făcut nimic... da, da, El poate să fie mai anost, în schimb celălalt - Bossul... nu, nu, Richard e ocupat şi e mult prea tânăr, oricum, nu... e clar, trebuie să fie Robert - e mai bine, e şi mai ridat... o să fie perfect în scena de final - apus, umbre, tristeţe, renunţarea lui - trei fiinţe prăbuşite, fiecare cu singurătatea ei... a, vreţi să continuăm... facem şi întoarcerea Ei la El... El singur acasă, mizerie, sărăcie - apare Ea... îi sare-n braţe... aha, vreţi ceva mai sensibil... da, e clar... spunem că şi-au început iubirea în adolescenţă, undeva pe un ponton părăsit... la sfârşit... fiecare se întoarce acolo... amintirea purităţii, reculegerea după experienţa pe care au traversat-o... Ea, într-o rochie albă, vaporoasă, merge sfârşită spre ponton... plouă torenţial... tocmai s-a despărţit de Boss... i s-a redat libertatea... dintr-o dată îşi dă seama că El e dincolo de spătarul aceleiaşi bănci... viaţa reîncepe să freamăte..."

Paramount Production prezintă pe Robert Redford şi Demi Moore în „Propunere indecentă"...

„Asistând cu un tânăr la un film de dragoste i-am îngăduit să mă sărute" (Nuţi, 19 ani, coafeză)

★★ *Sommersby.* Coproducţie SUA-Franţa, 1993. Distribuitor Guild Film România. Regia Jon Amiel. Interpreţi Richard Gere, Jodie Foster, Bill Pullman, James Earl Jones.

„Ca şi morality play, melodrama e o formă populară cu maximum de receptivitate la public" scrie Pauline Kael. Structural, e o „morality play cu predicile omise şi cu un model al opoziţiilor desfăşurându-se ca acţiune senzaţională". Având ca destinatar *everyman*-ul contemporan sastisit de lectura titrajelor, *Sommersby* , realizat de Jon Amiel după filmul franţuzesc *Întoarcerea lui Martin Guerre* (1982, regie Daniel Vigue, scenariu Jean-Claude Carrière, cu Nathalie Baye şi Gérard Depardieu), vădeşte încă o dată plăcerea americană a transpunerii pe fond propriu a unor subiecte preluate din producţia europeană de succes: ţăranul din secolul XVI din filmul original devine soldat al armatei sudiste în Războiul de Secesiune. „Saga atemporală" include „elemente ale tuturor marilor poveşti de dragoste", de care vorbeşte producătorul Armon Milchan. Dar motivaţia ei - cel puţin în transpunere - puerilă: convieţuirea în aceeaşi celulă a doi bărbaţi care seamănă ca două picături de apă; de unde criza de identitate ulterioară - creează mai degrabă senzaţia de episod de serial *Dallas* (n+1), cu beneficiul puterii de impresionare a marelui ecran.

Când americanul nu-şi poate permite o masă la un restaurant de lux, se duce la McDonald's. Hrana va fi arătoasă, bonetele fetelor - proaspăt apretate, iar viaţa ceva mai roz. Remake-ul american cu succes de casă şi staruri jucând în relâche marchează pătrunderea McDonald's-ului în cinematografie. O poveste bine garnisită şi frumos mirositoare îi aşteaptă în special pe cei care au compătimit vinerea cu părintele Ralph. La ieşire se poate achiziţiona un nou roman Sandra Brown.

„He never went to school/ But everybody knows/ The man is cool."

★ *Un comando în deşert (Young Commandos).* Producţie SUA, 1991. Distribuitor QCB - România-film. Regia Sam Firstenberg. Interpreţi Nick Cassavetes, Eric Douglas, Mike Norris, Mathew Penn.

★ *Sechestraţi în larg (Under siege).* Producţie SUA, 1992, Distribuitor Guild Film România. Regia Andrew Davis. Interpreţi Steven Seagal, Tommy Lee Jones, Gary Busey.

Părinţii ne-au învăţat de mici că „cine se-aseamănă se-adună". Asta e valabil, se pare, şi peste Ocean, din moment ce, dacă tipul din reclamă e mai dur, musai se va întâlni la un moment dat cu alţi duri şi vor alcătui împreună un comando. Persoanele care fac parte dintr-un comando pot fi de aceeaşi naţionalitate sau de provenienţe diferite. Dacă suntem în situaţia 1. şi comando-ul american are altă destinaţie decât îngheţata Rusie, din pământ din iarbă verde răsare comando-ul rus prieten care se alătură celui deja constituit, în lupta contra inamicului comun. Or, în condiţiile date, adică de când scenaristul american are experienţa conflictului din Golf, duşmanul nu poate fi decât teroristul arab. Altminteri, dincolo de senzaţia de *déjà connu, Un comando în deşert* se prezintă ca un film „ad usum delphini" - variantă SUA, ţinând cont că în rolurile principale sunt distribuiţi fiii a patru staruri. Dăm numele taţilor: Kirk Douglas, Chuk Norris, Arthur Penn, John Cassavetes.

Bomba nucleară rămasă nefolosită după *Un comando în deşert* , plus multe altele mai Tomahawk, intră în recuzita unui alt film ce propune o realitate la fel de violentă - *Sechestraţi în larg.* Relaţiile ruso-americane sunt lăsate deoparte - buni şi răi fumează American Blend - asta în timp ce omenirea care abia şi-a revenit din şocul produs de ameninţarea bombei nucleare din filmul precedent se pregăteşte din nou să-şi ţină răsuflarea. Rachetele ameninţă Honolulu, doi sceleraţi au comanda navei Missouri şi numai un singur personaj mai poate interveni, din postul de bucătar. Spectatorul îşi întinde mai bine picioarele pe scaunul din faţă, striveşte un popcorn între dinţi şi aşteaptă cu încredere urmarea.

P. S. Au fost omise din relatare două (una bucată per film) personaje feminine dornice de protecţie şi seducătoare: una vine din Rusia şi vorbeşte arăbeşte, cealaltă iese din tort şi face strip-tease. Crescut la şcoala lui „... într-o nouă prezentare", Eroul American trece dintr-un film în altul şi le protejează pe rând.

„Ăştia tineri vrea din alea cu cuncfu" (53 ani, patron butic casete video)

■ *În cuşca tigrului (Tiger Cage).* Producţie Hong Kong nedatată. Distribuitor Bros-România-film. Regia Yuen Wo Ping. Interpreţi Simon Yam, Dodo Cheng, Kacky Cheung, Donnie Yen.

Am văzut de curând un film în care anumite persoane „de bine", în scopul de a înspăimânta o femeie, îi tăiau zilnic bucăţi din blana de vulpe ce o avea acasă, pe jos, în faţa dulapului. Stilistic vorbind, situaţia mi s-a părut interesantă, fără să fi gândit vreodată c-aş putea-o trăi pe pielea mea. Şi iată-mă acum în aceeaşi postură, e adevărat, cu mici diferenţe: 1. blana nu e de vulpe; 2. nu se află pe jos, ci pe mine; 3. eu nu mă aflu în faţa dulapului, ci în plin cinema „Festival", vizionând, în măsura în care spaima îmi mai permite, filmul *În cuşca tigrului*. Lămurindu-mă într-un târziu că există şi diferenţa nr. 4 - resorturile gestului cu lama sunt altele: nici urmă de ameninţare, ba dimpotrivă, exces de simpatie faţă de persoana mea singuratică - mă las în voia soartei cufundându-mă în acţiune. Care nu prea există deocamdată. În schimb, văd o mulţime de persoane în cadru, agitându-se încoace şi încolo. Ştiu şi cu ce se ocupă: caută cu disperare naturaleţea jocului american. Indivizii îşi fac cu ochiul la tot pasul, se gâdilă cu frenezie şi, când nu se bat, se mânjesc unii pe alţii cu ketchup pe faţă. Nu m-ar mira să-l văd apărând de după colţ pe Bugs Bunny pentru că exact ca în clasicele „cartoons", personajele îşi explică cu glas tare acţiunile prezente şi viitoare, în genul „O să vezi tu, am să te distrug!", asta bineînţeles în scopul menajării creierelor din sală care momentan mestecă seminţe. Totul se termină cu bine: traficanţii de droguri sunt prinşi, mireasa aleargă au ralenti prin hăţişul de flash-back-uri, banda video e recuperată, poliţiştii sunt corupţi. Happy-end. N-aţi înţeles nimic ? Încercaţi să vă lămuriţi singuri.

P. S. Lăsaţi blana acasă.

Adina BRĂDEANU
studentă
Academia de Teatru şi Film

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Premiul „Literatorul“ la festivalul „Marin Preda“

Noaptea de la noapte

...Nouăsprezece, douăzeci, douăzeci și una, douăzeci și două. De ce-mi ieșiseră aseară douăzeci și patru? Am greșit, dar când? M-am obișnuit să le văd pe toate, doar le număr de atâtea nopți, le știu la fiecare locul; atât cât pot să mă orientez prin dreptunghiul acesta ce-l am în față și știu că două dintre ele luminează mai intens, dar oare să fi greșit? Ia să vedem, să mai încerc, oricum n-am ce pierde. Deci: trei în dreapta și cu două mai jos puțin, cinci și cu șase în stânga unsprezece și cu... Of, iar a început copila asta să tușească. Au adus-o de câteva zile și nu tușea, iar acum... Și dacă n-ar bate atât de tare vântul! Mișcă mult creanga din fața ferestrei și acoperă tot, mă încurcă și uite, iar trebuie s-o iau de la capăt. De ce am văzut ieri douăzeci și patru? Da, deci așa: trei și cu patru șapte și cu două, uite acolo, puțin mai jos, nouă, și cu...

„Hai, întoarce-te puțin, așa, da, stai așa că n-o să te mai doară“...

Iar a venit speriata asta și-mi tulbură numărătoarea! Și doar i-am spus că mi-am terminat antibioticele, pe ce lume o fi trăind?

Nu mai fac de trei zile febră, dar se pare că i-a rămas întipărit numărul patului meu și-n miez de noapte îmi tulbură mie gândurile. Bine că a stins lumina și-a plecat! Da, deci șaptesprezece colo-n dreapta, și cu...

De ce a spus că-mi mai recoltează mâine puțin sânge?

De ce m-oi fi gândind eu la asta! Acum se luminează și nu știu, n-am aflat dacă am greșit cu adevărat și când? Uite că a mai stat puțin vântul și nu mai mișcă atât de mult creanga din fața ferestrei. Numai de n-ar apărea vreun nor, ca atunci... trebuie s-aștept să vină noaptea de la noapte! Nu, nu mă plictisesc noaptea, uite număr și nu mă plictisesc, dar nu pot, tot nu pot să dorm. Oare ce copac o fi aici? Nu-mi dau seama după frunzele astea puține care abia se țin, cu disperare se țin de creangă. Nu se lasă, sau n-o lasă? Întinzi o mână unei lumi și ea ți-o prinde sau refuză să ți-o atingă. Ramura asta are un braț... Imens braț are! Oare prinde frunza și dacă o prinde, cât poate s-o țină așa? Tot cade până la urmă, de ce s-o mai chinuie în bătaia vântului? Este ea viața? Și unde este viața în camera asta în care mă aflu de... Oare de câte zile mă aflu aici? Nu știu cine și când m-a adus aici. Of, dacă m-aș putea întoarce puțin! Parcă nu-i piciorul meu, iar mâna, mâna asta inertă este atât de grea!

Mă simt ca un miceliu...

De ce am văzut ieri douăzeci și patru, iar azi douăzeci și două? Am numărat de trei, patru ori, am fost ieri mai obosită sau azi nu sunt în apele mele? Și de ce să nu fiu? Doar mi-a spus că peste câteva zile mă pot lua acasă, de ce să nu fiu? M-am obișnuit, uite că m-am obișnuit să-mi treacă nopțile și zilele în acest pat în care mă aflu de... Nu, nu știu de când sunt aici și nimeni nu-mi spune nimic; mi-au spus însă că pot să mănânc singură acum și mi-au scos sonda, dar nimeni nu-mi spune de când sunt aici. Și de ce vine Mihai în fiecare zi? Mă fac uneori că nu-l văd, se agită în jurul meu, îmi ridică perna, îmi șterge ochii, fruntea, îmi spală mâinile; ieri s-a apucat să mă pieptene.

„Așa îl purtați parcă, nu? Așa-l țin eu minte.“

Da, minte de copil, ce să-i mai spun? Îmi ridicase ușurel părul și-ncercase să mi-l prindă așa cum îl purtam acum... Ia să văd: oare ce serie o fi fost Mihai de mă ține el minte cu pieptănătura asta? Da, de mult nu m-am mai pieptănat așa! I-aș fi cerut o oglindă, de când nu m-am privit într-o oglindă, dar ce să văd?

„Tot, tot, nu așa!“ Mă forțează să mănânc, se supără, se face că pleacă, apoi se întoarce, îmi așează perna și-mi prinde mâinile între ale sale.

„De ce nu vreți să-mi vorbiți? Doar un cuvânt din multele pe care mi le-ați spus de atâtea ori. Am fost și sunt cuminte, de ce mă pedepsiți cu această îndelungată tăcere?“

Da' nu-nțelege nimic băiatul ăsta? Doar am auzit într-una din zile când doctorul Streza îi spusese: „Răbdare, trebuie să aveți multă răbdare.“

„Puțin ceai, mai vreți puțin ceai? Îl privesc și mă sperii, tresar când văd lingurița îndreptată spre mine, metalul ei rece atingându-mi buzele. Refuz. Întorc în partea opusă capul și închid ochii. Să prelungesc ce? Și de ce? Cât poate rezista o jumătate de om fără grai? Mă sperie cu sonda, crede că dacă aud de ea renunț să mă mai opun. Ieri a încercat să-mi dea puțină supă, carnea o tocase mărunt. Am gustat de câteva ori, era bună, cred că i-o făcuse nevastă-sa, dar n-am mai vrut să mănânc.

Oricum, poimâine ar trebui să mă aflu acasă, dar ce mă așteaptă oare de acum înainte? Aproape că mă obișnuisem aici, nu știu când m-am trezit și-am înțeles unde sunt, dar știu că-n clipa aceea perfuzia era instalată iar Mira îmi ținea mâna.

„Aveți grijă să nu meargă paravenos, iar dacă observați ceva, îmi spuneți. Fixați-i mâna cu o fașă ca să fie mai ușor“.

Și despletita aceea brunetă pe care aveam s-o văd de-atunci în fiecare zi părăsise salonul. Da, uite că de data asta îmi amintesc că nu știu când am fost adusă aici și nimeni nu-mi spune nimic. Mira îmi ținea mâna într-a ei și toată după-amiaza nu se mișcase de lângă mine. Seara venise Eugen și rămăsese cu mine peste noapte; dar nici el nu-mi spusese nimic.

Cu Mira, însă, este altfel, ea-mi vorbește, vorbește, doamne cât mai vorbește fata asta! În copilărie era tăcută. Se înroșea până în vârful urechilor când o întrebam ceva și cu greu îmi răspundea. Acum însă... Credea că dorm și îl întrebase într-o zi pe doctorul Streza: „Ea ne aude? Ne înțelege?“

„Ce a fost mai rău a trecut. Veniți zilnic, stați de vorbă cu ea. Acum de ea va depinde totul.“

Închid ochii. Mă crede adormită și abia atunci pleacă de lângă mine. Of, cred că am stat prea mult pe piciorul ăsta, iar dacă mă întorc, nu le mai văd și eu vreau să le număr. Așa am ocupație, nu mi se mai pare noaptea lungă. Da, numai un pic să mă odihnesc și le voi număra din nou. Dar îmi place să mă gândesc la Mira, încerc s-o trimit acolo în banca a... da... parcă în banca a patra stătea.

Timida asta cu ochii mai verzi ca iarba, rar și-i ridica spre mine! Rar îmi răspundea la ore, iar Mihai îi sufla întruna. Eu știu însă că timiditatea o monopoliza și îi făcea vocea inexistentă. Da, a fost o perioadă lungă și neagră în copilăria ei. Aș fi luat-o la mine, cât de mult aș fi vrut s-o am mai aproape, dar mătușa sa a insistat prea mult; oricum era din familia ei. Oare câți ani or fi stat părinții ei în secta aceea? Uite că n-am mai avut timp s-o întreb, dar îmi amintesc precis că vuise tot orașul în perioada aceea, avusese loc chiar și un proces public. Câți ani o fi având Mira acum?

„Încercați să mestecați, nu mai stați pe gânduri“, îmi spune zâmbind Mira când mă surprinde că uit să înghit. Îmi dă cana în mâna sănătoasă și mă lasă să beau singură laptele. Pleacă să spele farfurioara și lingurița, iar eu îi urmăresc mișcările sigure, trupul zvelt și tânăr. Mă liniștește atât de mult ființa aceasta, prezența ei aici, ochii aceștia expresivi și blânzi, cu o privire rotundă, da, verdele acestora parcă mă cuprinde din toate părțile. Și-mi face atât de bine.

S-a dezvoltat frumos Mira; cine ar fi crezut că din fetița cu codițe subțiri și trupul rahitic să iasă ființa care nu stă o clipă? Păru-i castaniu îi este lăsat liber, îi place să-l poarte pe umeri, desfăcut, iar întreg chipul, numai zâmbet.

. Uite că mă tot gândesc, nu pot să dorm noaptea, nu dorm și mă gândesc la copiii aceștia care nu mă lasă o clipă singură. Doctorul Streza a spus să nu mă mai gândesc la nimic, să am în față prezentul, realul, orice emoție să fie înlăturată, spune că tot din pricina unei emoții sunt așa. Da, așa i-a spus lui Mihai într-o zi, dar eu nu-mi amintesc nimic. Știu doar că veniseră la mine, îmi umpluseră casa, casa mea pustie devenită dintr-o dată neîncăpătoare, nici nu mai știu câți erau: zece, cincisprezece? Mihai își dezbrăcase haina încercând să mă ajute.

„Iau eu paharele, adu tu, Andrei, sticlele.“

„Nu-i acesta albumul nostru, mama Boroteanu?“

„Scuzați-l pe **Țeastă** că n-a venit, dar este într-un turneu în America Latină, azi-mâine apare.“

„Nu, nu, școala Ikenobo nu are acest specific.“

„Dă-mi și mie să gust, Lia.“

„Știți cine lucrează la noi în Institut, mama Boroteanu? Este Marcu cel din B.“

„Nu-i adevărat, tu nu vezi că este o combinare aici? Sunt trei specii. Este indiscutabil școala Sogestu, vezi? Uite, aici este deja un aranjament Moribana, irișii sunt fixați într-un suport. Urmărește puțin linia aceasta. Nu, nu acolo, Sergiu, urmărește mâna mea. Vezi? Este tulpina principală numită Shin, întâlnită în triunghiul cer-om-pământ. Așa-i, mama Boroteanu? Ea simbolizează cerul în acest aranjament ikebana, nu? Din câte știu eu, tradiția japoneză folosește la sărbătoarea băieților această ikebana din flori de iris, tocmai pentru culoarea albastră a acestei flori.“

Urmăresc și eu mâna Mirei, chipul lui Sergiu se depărtează tot mai mult, mâna Mirei crește, degetele i-au ajuns deja pe celălalt perete al camerei și ochii ei sunt tot mai mici. De ce dă așa tare din cap Sergiu? Și dintr-o dată mâna începe să-mi tremure, să nu mă mai asculte, strâng cu putere ibricul cu cafea, simt brațul lui Eugen cuprinzându-mi spatele, iar mâna Claudiei încercând să mă sprijine. M-au dus spre pat parcă.

Ah! Iar nu pot să-mi întorc piciorul. Da, Mihai se pare că a avut dreptate, oricând roata se-nvârtește, se-nvârtește... Cine ar fi crezut că peste ani voi veți fi cei care... Dar zău, de ce s-or mai fi chinuind cu mine? Au și ei familie, problemele lor, cum pot sta mereu cu mine? Andrei se încăpățânase într-o zi: „Ba nu, poate, trebuie să poată, auzi? Așa mi-a spus, că de acum se poate începe. Un medic știe ce vorbește.“

Strigase la Mihai și amândoi încercaseră să mă ridice din pat.

„Acum, așa, încet: stângul întâi, apoi dreptul. Ușor Mihai, stai în față și ține-o de mâini.“

El îmi cuprinsese spatele și-mi împingea ușor câte un picior; Mihai, cu mâinile, prinzându-mi-le, mă trăgea încet spre el. Da, făcusem în ziua aceea câțiva pași, iar distanța mi se păruse enormă! Mă uitam îngrozită la patul rămas în urmă și mă simțeam incapabilă să mai ajung la el. Încet, m-au întors și drumul a continuat. Primii pași sprijinită de Andrei, primii pași ținându-mă de mâinile lui Mihai, mâinile lui Mihai pe care, da, furioasă atunci i le lovisem. Ce s-o fi petrecut în ziua aceea în mintea lui de copil nu știu, dar din cutia aceea frumoasă pe care mândru o așezase pe bancă își făceau încet apariția cărăbuși. Ora n-a mai fost oră, strigăte de la unul la altul, vacarmul cuprinzându-i pe toți. Of, copii, copii!

Uite că parcă m-am mai liniștit puțin, ia să văd, pot încerca acum? Le voi lua așa, câte două, câte trei ... deci, două și cu două patru și cu trei puțin mai jos, acolo în stânga, șapte și cu două în ...

—Cât i-ai cerut?

Da, asta după voce este Elena, dar cu cine o fi intrat? Precis iar a venit să vândă ceva pe aici, se zice că din asta trăiește și infirmierele o mai ajută, îi înlesnesc intrarea în spital, iar ea, prin saloane, nici nu deschizi bine ochii dimineața, că te îmbie: «Vrei un pachet de țigări? Uite am și săpun „Amo“, sau vrei un „Lux“? Am și din ăla. Pixuri cu cinci mine nu vrei, sau gumă de mestecat? O, da matale ce-ți mai trebuie gumă de mestecat?!»

Geanta ei, talcioc curat. Odată i-a dispărut o pungă de cafea și a întors toate saloanele pe dos. A ajuns și aici, mi-a scotocit și mie toată noptiera și doar abia mi-o aranjase Mira! Am început să tremur și să întind mâna încercând s-o opresc,. dar vocea-i stridentă, cu inflexiuni tabagice, mi-a plesnit urechile, făcându-mă să tresar și să rămân cu degetele suspendate.

„Ei, gata, hai, liniștește-te că nu-ți iau nimic. Ce tot bâțâi degetele alea prin aer? Eu nu fur ca altele și nu ascund prin saloane, auzi? Mie nu-mi trebuie nimic de la nimeni pe degeaba. Eu muncesc cinstit, așa să știi, eu sunt sinceră și cinstită, da' lumea nu-mi apreciază cinstea. Numai eu știu cât tremur până vin aici!“

A ieșit trântind ușa. Se zice că până la urmă ar fi găsit punga tot în geanta ei, nu se știe cum, dar se pare că mai procedase așa.

Acum a intrat cu Safta. Stau amândouă la măsuța de lângă ușă și foarfecă pe unul, pe altul. Asta până se ivesc zorile că Elena își ia geanta și pornește prin saloane, iar Safta începe să șteargă pe jos.

Uite că am să-i duc lipsa; nu-i fată rea Safta, dar trebuie s-o lași doar pe ea să vorbească. Uneori nu știe ce să-ți mai facă, te-ntoarce, te schimbă, insistă să te ajute chiar dacă nu ai nevoie, alteori intră și, cu mâinile în șolduri, își rotește circumferința privindu-ne pe sub genele rimelate, aruncând un: „Hai, mâncați mai repede că trebuie să strâng. Acum îmi stă apa caldă!“

Da, le cunosc pe toate. Nu știu cum este orientată camera aceasta, dar se pare că-i mai retrasă, mai ascunsă și vin pe rând câte două, câte trei și tăifăsuind îmi alungă mie somnul. Mă văd că încerc să adorm puțin, dar au grijă de mine:

„Ce-ai făcut azi-noapte? Dacă ziua dormi, atunci noaptea ce faci?“

Dar ce știu ele ce fac eu noaptea? Uite, ca acum mai încerc să văd unde am greșit și să aflu câte sunt de fapt. Nu mă deranjează nici Elena, nici Safta, nici vecina mea de pat care a început să tușească mai tare. Eu am o ocupație noaptea, îmi place noaptea uneori nici nu o simt când trece, mai număr stelele ce se zăresc din poziția în care mă aflu eu, mă mai gândesc la Mira, la Andrei și Eugen, îi văd zâmbetul lui Mihai. Îmi mângâie ușor fruntea, iar degetele sale abia le simt atingându-mi pielea. Are mâini ușoare, fine, Mihai. Oare unde o fi lucrând? S-o fi căsătorit? Parcă îi zărisem într-o zi pe inelar verigheta, sau nu la el văzusem! N-am mai avut timp să-l întreb, totul m-a luat prin surprindere și vorba lui: „La început a fost cuvântul,“ dar eu nu-l mai am.

„Ce ...... a ...... mar ...... lama ......“ am încercat să-i spun Saftei odată să-mi dea lapte în loc de ceai, mi-l adusese Mira și-l pusese la fereastră, dar limba îmi umbla dezordonată și cuvintele se înghesuiseră astupându-mi gâtlejul. Am rămas doar cu mâna întinsă, iar ea, Safta, a crezut că n-am aer și a lăsat geamul deschis.

„Forțați-o să mănânce, văd că pe dumneavoastră vă ascultă, cu noi colaborează mai greu. Vedeți, altceva este un fiu.“ - îi spusese într-o zi Streza lui Mihai. Un fiu! De unde un fiu? Eram preocupată să văd pădurea, în anii aceia nu zărisem copacul deși era la doi pași de mine. Trecusem printr-o pădure în care verdele se cam dusese, ruginiul frunzelor mi se înfățișa în plinătatea lui și oare să nu fi văzut copacul? De când sunt aici, Dan a venit de două ori să mă vadă însă n-aș fi vrut să mă înfățișez astfel în fața lui. Oare cine îl chemase? Ultima oară îl văzusem la un simpozion de literatură unde prezentase o dizertație asupra pesimismului bacovian, apoi la o cafea, câteva impresii schimbate împreună și un bun rămas.

Acum, privirea-i mai mult decât compătimitoare, mă făcuse să închid ochii și să i-o ocolesc. Dacă ar fi insistat, dacă ar fi încercat atunci să mă facă să văd copacul! Oricum, pădurea are infinite căi. Chiar dacă e verde și n-o vezi, chiar dacă este uscată și totuși ai ochi s-o vezi, ieși până la urmă din ea. Copacul rămâne acolo și tu pleci. Verde sau uscat el rămâne acolo. L-ai văzut sau nu, tu pleci. De ce a trebuit că eu să-l văd pe cel uscat? Și el, de ce nu a insistat? De când mă știu am fost o sceptică, iar prisma prin care am privit eu, nu a avut laturile tocmai perfecte, mi-a deformat mult imaginea despre viață, m-a făcut să trăiesc anost și incert, inhibată că la orice pas mă așteaptă eșecul. Un psihic labil pe care incertitudinea realului l-a încrustat adânc, riduri care au schimbat cu 100% concepția despre lume s-au accentuat de-a lungul anilor.

Am încercat într-un fel să realizez ceva, dar ce? Cu asemenea gânduri greu să construiești ceva. Ca un edificiu, căruia luându-i baza, încerci să-l înalți la infinit. Dar eu nu trebuie să mă mai gâdesc la toate astea. Nici la casa mea pustie de atâția ani, nici la telefonul care, ca o simplă mobilă, rămâne mut săptămâni întregi. Da, îmi vor lipsi fetele acestea tinere și gălăgioase, îmi va lipsi și despletita asta care îmi fixează la două zile perfuzia. Mă crede inertă, vegetativă, dar eu nu pot să-i vorbesc doar, în schimb o privesc; am privit-o zile întregi și chipul ei strident machiat mi-a rămas întipărit. Eu pot s-o văd și acum, noaptea, când ea nu-i lângă mine și nu știu de ce figura ei îmi dă senzația că mă lovesc continuu. Privirea îmi este înțepată de formele-i ascuțite, parcă toată-i făcută din vârfuri și colțuri. De pe o frunte netedă, plată, asemeni unui perete abrupt, privirea îmi coboară în trepte pe întregul ei chip: arcadele proeminente ale sprâncenelor te ajută să nu te lovești brusc de pomeții prea ieșiți ai obrajilor, să nu te zgârâie un nas mai mult decât acvilin, să nu te dezechilibrezi de pe o bărbie terminată într-un V prea adânc. Privirea îmi coboară pe gâtul său lung, disproporționat în raport cu restul corpului minion. Mâinile sale subțiri, cu degete prelungi, filiforme, cu vene pro eminente, inestetice, nu se opresc o clipă. De altfel e harnică și pricepută, îl aud pe Streza pe sală strigând-o mereu, și uite că și ea o să-mi lipsească. M-am obișnuit cu toți în acest timp, copiii aceștia nu m-au lăsat o clipă singură; chiar și acum, în aceste clipe, Eugen picotește pe scaunul de lângă pat. Îl văd în întunericul salonului stând cu capul sprijinit de tăblia patului, iar o mână o ține pe picioarele mele, să mă simtă când mă întorc. Așa stă de atâtea nopți! Se pare că pentru el am rămas tot „Mama Boroteanu“, asta a apucat să-mi spună, asta mai țin eu minte din seara aceea. El mă numise primul așa și toată seria lui așa-mi spusese. Pentru el, un simplu cuvânt, sau totuși instinctul îl condusese? Era aproape de un an când îl aduseseră în casa lor și casa lor urma să fie și a lui. Își doriseră mult un copil, dar se pare că rămăsese singura soluție. Era norocul lui, fusese norocul lor. Scurt noroc însă. Boala incurabilă a mamei l-a făcut poate ca peste alți ani să rămână doar cu tatăl său, iar pe mine nu știu, nu știu ce-i venise să mă strige așa: „Mama Boroteanu!“

Acum îl văd stând cu capul plecat, cu umerii ușor îndoiți, cu palma lui mare, bărbătească, sigură, transformată din mânuța aceea firavă în care abia cuprindea creionul, ținând-o peste pătură, transmițându-mi ceva din căldura și tinerețea lui. S-a schimbat mult Eugen, și-a lăsat și barbă, dar ochii aceia albaștri au rămas la fel de vioi, trădează și acum copilul zburdalnic și neastâmpărat.

Aseară mi-a vorbit mai mult că altădată, parcă ar fi vrut să mă adoarmă, dar povestea lui a reușit să-l țină departe de mine pe Morfeu. Cine ar fi crezut? El și Mira? Se apucase să-mi facă puțină ordine printre lucruri.

„Asta este cheia de la dumneavoastră, unde s-o pun?“

Întinsesem mâina și apucasem portmoneul cel mare. I l-am întins.

„Nu avem nevoie de ea acum. Cine știe, altădată, mai târziu poate, dar nu acum.“

L-am privit întrebătoare, i-am prins mâna rugându-l din ochi să-mi spună când mă duce acasă. Am vrut să-i spun că vreau totuși acasă:

„Eu ... ve ... mar ... ar ... ac ...“

Este singurul care mă înțelege pe deplin, care îmi citește parcă și gândurile.

„Da, știu, poimâine mergem acasă. Acasă la mine și la Mira. V-am aranjat o cameră numai a dumneavoastră, v-am adus câteva cărți din biblioteca aceea mare pe care o aveți în sufragerie. Veți fi mereu cu noi, cu mine și cu Mira. Dar de ce plângeți? Nu vreți?“

Venise spre mine, se aplecase și-mi sărutase mâna, pe cea bolnavă o sărutase. M-am mulțumit doar să-i zâmbesc printre lacrimi și să-i ciufulesc părul cârlionțat.

Deci, mai am o noapte, o singură noapte și uite m-au acaparat iar gândurile, m-au întrerupt mereu și tot n-am aflat câte se văd de fapt prin dreptunghiul ferestrei pe care o am în fața patului. Știu doar că două dintre ele luminează mai intens, dar câte sunt de fapt? Oare de la Mira pot vedea stelele?

Da, mai am timp, până mâine mai am timp, ia să mai încerc. Deci așa: una, două și cu două mai jos patru și cu trei în dreapta șapte și cu două...

Magdalena ORGHIDAM

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Jean-Edern HALLIER

Mafia literară

Scrisoare deschisă directorului ziarului „Le Monde", Bruno Frappart

Jean-Edern Hallier e un furios şi un contestatar. Poate că nu întâmplător a fondat şi a condus o vreme revista *Tel Quel* sau, împreună cu Dominique de Roux, *Cahiers de l'Herne* . Oricum, în lumea literară franceză e cunoscut ca un cal breaz. De aceea, probabil, mulţi îl evită. Cu teamă şi cuvenit respect. De fapt, Jean-Edern Hallier e de mai mulţi ani într-un război declarat pe faţă lui Philippe Sollers şi unui sistem editorial ce i se pare nu numai comercializat excesiv, dar şi corupt până în ultima sa fibră. Acuzele lui Jean-Edern Hallier sunt grele şi infatigabile: juriile literare sunt arondate financiar, listele celor mai bine vândute sunt trucate, trei sferturi din apariţiile editoriale sunt scrise de negri, criticii de la mai marile cotidiane sunt stipendiaţi ilegal de edituri etc. În orice caz, scrisoarea sa deschisă către Bruno Frappat, directorul ziarului *Le Monde,* nu pare scrisă într-o pornire de moment. Hebdomadarul *L'Idiot international* i-a găzduit textul sub un titlu pe care ne sfiim să-l traducem: *La litterature au vomi.* Sigur că, pe alocuri, Hallier e pătimaş când ne îndeamnă patetic: „Să ne unim pentru a salva literatura", el trage în realitate un necesar şi înţelept semnal de alarmă. Pentru noi toţi, europeni făcuţi la normă sau nu.

Dragă Bruno Frappat,

Cum ziarul dumneavoastră nu încetează să dea lecţii de morală, de astă dată el va fi destinatarul (...) V-am scris această epistolă şi am trimis-o prin fax. Un fax este o scrisoare deschisă. Cine o va primi? Va trebui oare să aştept ani lumină pentru ca ea să ajungă la cine trebuie? Posteritatea aranjează în aşa fel lucrurile încât adeseori şterge numele destinatarului. Sunteţi prudent, Bruno Frappat. Nu riscaţi nimic tăcând. Nu trebuie să-mi întindeţi mâna când eu mă zbat în acest noroi care ne împroaşcă pe toţi. Aproape că nu trece o zi în care să nu asist la o nouă ofensă adusă spiritului. Doamne, câtă sărăcire a limbii franceze, ce atentat insistent la tot ce este onestitate intelectuală! Aceste pagini nu sunt doar polemice. Ele sunt un cântec de jale.

Un nod gordian al corupţiei

E de datoria mea să explic confuzia mizerabilă a valorilor în care trăim. Sistemul rezistă doar când îl ataci, nu şi când îl demontezi. Bazat pe secret, el devine inoperant de îndată ce îl arăţi aşa cum e. Despre presa literară am vorbit suficient în scrisoarea precedentă. De astă dată, mă voi ocupa de edituri şi editori, ticăloasa mea meserie. Este un fenomen media prin excelenţă, chiar dacă cifra de afaceri este infimă în comparaţie cu influenţa sa reală. Mă voi ocupa deci de editările literare prin care tranzitează pretinsa liberă circulaţie a ideilor. Este pasajul obligatoriu care triază politică. idei, cultură şi, mai ales, vanităţi individuale pe care democraţia aparenţelor le-au agravat. Acest nedemn nod gordian al corupţiei şi mediocrităţii trebuie tăiat. Editarea îndeplineşte funcţia socială a scriitorului public din Evul Mediu, din ţările subdezvoltate de azi. Aici scriitorul public nu se mulţumeşte să scrie pentru editorii francezi, dar îi mai şi publică. El este un negru universal, o oglindă pentru ciocârlii şi alte păsări cântătoare. Democratizarea culturii înseamnă că ea este accesibilă întâi de toate parveniţilor. Cartea a devenit un obiect, un fetiş colorat, un paşaport de respectabilitate. Editorul şi librarul au făcut posibil ca actul lecturii să devină o erezie. Cartea nu e făcută pentru a fi citită, ci cumpărată. Librarul editor de altădată a fost înlocuit. Este o invenţie tardivă care datează din secolul XIX, ca însuşi romanul care a cunoscut splendoarea sa înaintea foiletoanelor televizate şi care este azi condamnat să dispară, ca gen literar. Actul editării a intrat el însuşi în agonie. Va dispărea probabil o dată cu acest secol. Se va prăbuşi ca un castel de nisip şi minciuni, de burţi umflate, falşi gânditori şi mari scriitori-bidon. Se susţin unii pe alţii pentru a nu se prăbuşi.

Iniţial, actul editării era o pasiune a cunoaşterii, e descoperirii şi a difuzării culturii pentru un număr cât mai mare de oameni. De la Enciclopedişti la Camille Flammarion, aşa ceva reprezenta o meserie nobilă care, de-a lungul anilor, s-a transformat într-o banală prestare de servicii şi, finalmente, în parazitism. Editorul este căpuşa agăţată în blana câinelui. Acest parazit are însă proprii săi paraziţi - scriitorii curtezani. Între editură, presă, radio şi televiziune se joacă dialectica modernă a revizionismului, a reducţionismului intelectual pe care nu voi înceta să-l denunţ - plagă a corupţiei şi a culturii veroase de stânga care exercită dintotdeauna puterea sa secretă de intimidare.

Două mii de ani de literatură te contemplă, dragă Bruno Frappat. Jos cărţile! Trăiască literatura!

Veni , vidi, Vichy!

Unde sunt ediţiile rare, pe hârtie velină, japon, sau chiar marile ediţii populare? Negustorii supei editoriale au ticăloşit această meserie. Au tăiat găina care făcea ouă de aur! Defrişând pădurea Amazonului nostru cultural, aceşti negustori nu au lăsat în urma lor decât un deprimant deşert - Sahelul inteligenţei, barbaria mărfii ca marfă. După 30 de ani de expansiune economică, rezultatul nu e decât genocidul cultural al patrimoniului francez.

Dezastrul literaturii franceze nu este legat de dispariţia marilor scriitori, ci datorat nepriceperii şi tâmpeniei editorilor. Ei au renunţat la acţiunile pe termen lung. Decadenţa gândirii nu este decât un efect. Cauza o reprezintă chiar editurile. Cauza marii crize culturale moderne nu este nici criza societăţii spectacolului (această uriaşă şi minunată frescă de umbre chinezeşti), nici cea a subculturii jurnalistice care tot timpul a fost ceea ce este: nulă, adică. Când vorbim despre criza sistemului de editare, de ce nu vorbim de editori?

Nu vorbim niciodată despre ce se ascunde în spatele lor (...) Este omerta, legea tăcerii în serviciul unei mafii, a unor proşti infatuaţi. Cenzura editorilor este, de altfel, mult mai eficace decât cea a statului. Un telefon dat la tipografie sau la difuzare e suficient. Nevăzut-necunoscut. Este totalitarismul tâmpeniei. La asta trebuie să adăugăm câtimea intelectuală a unui Francis Esmenard de la Albin Michel . *Nu trebuie să ne mirăm. Sunt moştenitorii, potentaţii, degeneraţii atinşi de o imbecilitate congenitală - mica monarhie a băcanilor care comercializează dreptul divin!*

Prin ce îi recunoaştem pe aceşti editori? (...)

Primo : *sunt nişte fiinţe papivore. În orice caz, ei vor să lase această impresie. E fals, însă. Când pleacă în week-end prelungit cu 6-7 manuscrise sub braţ, o fac pentru a juca, cu o şi mai mare plăcere, golf sau tenis de câmp. Nici vorbă să citească. În primul rând, pentru că sunt incapabili de asta. Ei sunt asemeni horticultorilor care detestă florile. Ei nu ştiu decât preţul hârtiei. Ăştia nu sunt editori, ci mici industriaşi ai cartonului, angrosişti de imprimate. În rest, nu au nici un citeriu decât cel al notorietăţii urechiste. În atare condiţii, cine devin mari scriitori? Cel mai bine plasat este desigur Philippe Labro, director al* RTL! *Apoi Franz-Olivier Gisbert, director la* Figaro ! *Sau Jean Daniel, patronul lui* Nouvel Observateur *! (...) Ceilalţi? Nu sunt decât nişte funcţionari ai editării care îşi oferă privilegii lor înşişi. Mă gândesc la Bernard-Henri Lévy, Philippe Sollers, Jean-Marc Roberts etc. Nu rezultă decât o literatură de nomenclaturişti care se mulţumesc cu bacşişul oferit de cei care îi folosesc. Or, marea literatură a fost dintotdeauna apanajul claselor dezinteresate: aristocraţia, burghezia, diplomaţia sau armata. Gide, Claudel, Proust sau Montherlant nu aveau nevoie să trăiască din scrisul lor. Şi nici Céline, nici Genet n-au simţit nevoia să facă parte din comitetul de lectură de la* Gallimard *! Editorii tronează în mijlocul unui sistem m a f i o t i c , incomparabil mai corupt decât cel politic, pentru că aici nu e nici o sancţiune electorală.*

David Hockney — *Gravură*

Secundo : *Când ei au neşansa de a nu avea o autoritate de partea lor (Gallimard sau Flammarion), ei fac în aşa fel încât numele lor să apară pe copertă mai mare decât cel al autorului (câtă vanitate nemăsurată!): Bourgois, Ramsay, Fixot, Lattes etc. Dacă ar vinde tablouri, ar fi în stare să-şi pună numele lor sub un Vermeer sau un Leonardo da Vinci. Drept urmare, autorii devin o sub-marcă a editorului.*

Tertio : *Legea le permite să întârzie 5 ani publicarea. Vârâte în pivniţă, cărţile adevăraţilor scriitori sunt ca sticlele de vin lăsate să se învechească, rentabilitatea imediată îndemnându-i să publice vedetele zilei...*

Quatro : *Vulgaritatea gustului lor face casă bună doar cu lipsa curajului editorial (...)*

Ei sunt oportunişti şi colaboraţionişti prin vocaţie. Veni, vidi, Vichy! Nu trebuie să ne mire că Gallimard, Grasset sau Denoël au făcut în timpul ocupaţiei ochi dulci naziştilor. Sub comunişti, ar fi fost desigur comunişti. Sub aiatolah ar fi fost integrişti, aşa cum au pregătit din vreme publicarea unor prestigioşi autori, membrii RPR, simţind că socialiştii vor pierde alegerile.

Quinto : Tot ce n-am apucat să spun despre ei până acum voi spune în rândurile care urmează.

Cine a scris „Le bateau ivre" de Rimbaud ?

Sistemul editorial funcţionează bazându-se pe revizionism. În funcţie de mai marii zilei, editorii umblă la manualele de istorie, la dicţionare şi antologii. Revizioniştii noştri sunt mai răi decât cei ai stalinismului. Parabola din Biblie se repetă. Parabola cu paiul şi bârna din ochi. Ei urăsc memoria. Asta îi jenează, pentru că îi împiedică să treacă drept ceea ce nu sunt. Îşi inventează un trecut, ca noul Bernard-Henri Lévy sau Philippe Sollers, care se poartă ca nişte scriitori de curte. Nimic nu-i distinge de scriitorii medaliaţi de Brejnev, poate doar o anumită discreţie în afişarea decoraţiilor (...) Sigur că nu sunt nişte nulităţi. Ei trec chiar nişte persoane cultivate. Ei ne testează gentil cunoştiinţele noastre de cultură generală. Cine a scris „Le bateau ivre" de Rimbaud? Cine a pictat „La pomme" de Cézanne?(...) Şi-au inventat tehnica lor: cultura trivială. Când ei apără acţiunea sau subversiunea, o fac tocmai pentru a împiedica mai bine acţiunea sau subversiunea. După roşul şi negrul marilor ambiţii stendhaliene ale secolului trecut, am trecut la galbenul ouălor stricate ale culturii veroase de stânga. E tot ce ne-a mai rămas din intelighenţia gramscistă, care voia să folosească puterea culturală că o avangardă teroristă în vederea obţinerii puterii politice. Ei susţin editurile şi implicit presa, pe ei îi invită mass media. Rolul lor este de-a suspenda orice intermediere critică între producător (negustorul editor) şi consumator - lectorul cadid şi încrezător. Dacă literatura franceză este atât de slabă azi, este pentru că destinul ei a încăput pe mâinile unor editori lamentabili. Ca la seropozitivi, există o pierdere a imunităţii corpului cultural.

O cenzură inedită

Impostura s-a generalizat. Se fabrică legitimări posterioare ca în perioada Rezistenţei. Bernard-Henri Lévy a devenit un Jean Moulin al maoismului. Caracterul revizionismului este meschinăria (...) Am povestit cu altă ocazie cum Sollers a fondat revista Tel Quel , *reuşind să şteargă numele meu ca director. Eu nu figurez nici măcar în recensământul autorilor care au publicat în revista l'Infini , deşi nu cu mult timp în urmă ea apărea cu numele meu scris mare pe copertă pentru a atrage cititorii. Dacă aş avea timp de pierdut, aş demonstra cum funcţionează această formă de cenzură inedită, care este însăşi natura revizionismului: cenzura a posteriori, ca cenzura manualelor şcolare în epoca lui Stalin. Astfel, mai 1968 a devenit ceea ce socialiştii au dorit să fie — propriul lor panegiric. Este stupefiant să vezi cum omisiunea precedă mereu fabulaţia.*

Totalitarismul democratic literar

A separa critica de fundamentul său economic şi viziunea estetică de stil, asta relevă o pură necinste intelectuală sau, cum se întâmplă ades, o gravă imbecilitate sentimentală. Când o mafie totalitară este la putere, când e vorba de ceea ce eu numesc totalitarismul democratic, la ce bun să mai demontezi sistemul! Lumea se resemnează de la bun început. Chiar efortul meu nu ajută la nimic. Dimpotrivă, sistemul se închide ca o scoică. Sistemul este invulnerabil. Astfel, Michel Braudeau, foiletonist literar la Le Monde, *autor şi membru în comitetul de lectură la ed.* Seuil, *a consacrat, revenind din vacanţă, primul său articol unei cărţi de Bernard Visage, care tocmai publicase la* Seuil. *Jerôme Garcin, responsabil cu pagina literară la* Evenement du Jeudi, *a surprins această enormitate, dar protestul său a rămas literă moartă. A fost convocat Braudeau în biroul dvs, Bruno Frappat? Veţi proceda ca Claude Perdriel care s-a debarasat de Jean-Paul Enthoven, când a aflat că faimosul critic lucra şi la* Grasset *? Reputaţia ziarului* Le Monde *cu vechii săi directori, Hubert Beuve-Mery şi Jacques Fauvet, s-a bazat pe un puritanism mizantropic care îi permitea să dea lecţii de morală. Când corupţia devine arbitrul eleganţei, nimic nu mai merge în regatul Danemarcei.*

Sistemul e pe punctul de a se prăbuşi. E un castel de nisip. S-a făcut public faptul că Hector Biacontti, alt colaborator prestigios de la Le Monde des Livres, *este angajat în acelaşi timp la* Grasset? *Dar Sollers, salariat la* Gallimard *şi colaborator la ziarul* Le Monde des Livres, *care - întâmplător, desigur - face o întreagă hagiografie a ultimului său roman, „Le secret" (...) Mafia culturală nici măcar nu se mai oboseşte să se deghizeze. Ea îşi etalează jocurile fără jenă. Cine va protesta? Nimeni. Cum puteţi admite, domnule director, aceste articole publicitare pseudocritice? Suntem în drept să ne întrebăm dacă nu cumva Gallimard l-a cumpărat pe Josyane Savigneau sau a plătit direct administraţia ziarului* Le Monde . *Singura explicaţie posibilă este că a vrut să râdă de* Le Monde *! Iertăm un critic care se înşeală, nu şi pe cel ce înşeală conştient pe cititor. În atare situaţie, toată breasla are de suferit, chiar şi cei care îşi fac onest meseria, cum ar fi* Le Figaro...

Terorism intelectual

Se va zice că acestea sunt opiniile personale ale lui Jean-Edern Hallier. Dar dacă acelaşi lucru îl spune şi cinstitul Jerôme Garcin, ce veţi face? Nimic. Degeaba el se întreabă: „Cum ar fi ca un om politic să fie salariat şi la RPR şi la PS? la CDS sau şi PCF? Este inimaginabil în politică, dar posibil în literatură". O informaţie nu e credibilă dacă dezvăluie o oarece vasalitate financiară. Putem rămâne insensibili la o polemică, nu şi la o anchetă care dezvăluie fapte. Chiar vă este teamă de Savigneau, dle director? Miroase el atât de puternic de nu îndrăzniţi - chiar cu riscul de a vă ţine de nas - să-l invitaţi în birou pentru o discuţie sinceră despre libera circulaţie a ideilor? Ştiu - veţi zice. Nu-mi mai repetaţi ceea ce ştiu. Important e de a avea ochelarii pe nas când Savigneau se plimbă în libertate pe culoarele redacţiei (...) De ce vă faceţi urechea toacă, dragă Bruno Frappat? În 6 luni, Savigneau a publicat 10 cronici despre cărţile apărute la Gallimard *şi 4 despre cărţile unor amazoane literare. Lobby-ul său sexual este în creştere (...) Confuzia e totală. Putem, astfel, confunda Mc Donald cu Maxim's, aşa cum Sollers trece drept Joyce.*

Terorismul intelectual al stângii se manifestă mai ales prin reducţionism şi etichete (...) Heidegger sau Drieu La Rochelle nu sunt decât nazişti. Pound purtător de cuvânt al fascismului. Jean Genet un pederast palestinian sau Jean-Edern Hallier e pe rând: provocator, bufon sau pamfletar care se vâră în viaţa particulară a aristocraţilor. Este, de fapt, segregaţia artistică (...) Julien Gracq sau Cioran cunosc pe pielea lor elogiile fezandate ale reducţioniştilor.

Prezentare şi traducere
Alisa PREDA

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Jane SMILEY (S.U.A.)

Lily

Pe bancheta din spate a Ford-ului lui Lily se aflau Kevin și Nancy Humboldt. Din nou reușiseră, pentru a nu știu câta oară, să se certe și priveau, arătându-și ostilitatea, fiecare pe fereastra lui, la autostradă.

În timpul ăsta, Lily se străduia să apese cât mai tare pedala de accelerație. Privea prin parbriz concentrată, dornică de a ajunge cât mai iute la destinație. Nu se mai văzuse cu ei de doi ani, cam de când câștigase premiul acela literar extrem de prestigios, pentru poemele sale.

Lily era o femeie extraordinar de frumoasă, cu o piele aurie, mângâiată acum de lumina blândă a după-amiezii, cu mușchi delicați șerpuind de-a lungul unor oase prelungi și un bogat păr negru. Era atât de frumoasă încât oricine o vedea simțea nevoia să-i atribuie toate calitățile posibile. Dar pentru Lily frumusețea părea un lucru lipsit de sens, deoarece nu reușise să câștige de pe urma ei nimic în dragoste, prietenie, căldură umană. Acum se gândea, cu speranță, că poate-i va determina pe soții Humboldt să-i mărturisească ce nu-i în regulă cu ea. De fapt, de ce nimeni nu se putea îndrăgosti de ea.

Câteva minute mai târziu, parcă mașina lângă trotuar. Nancy începu să urce scările spre apartament, purtând darurile pentru ea - un borcan de murături cu mărar, pe care le făcuse cu mâna ei, fotografii ale unor prieteni comuni și o căciuliță de iarnă, în culori întunecate, de proveniență necunoscută, pe care eziți să le atingi. Începu să-și ceară scuze pentru lipsa de aer condiționat și zgomotul mașinilor, ce se auzea prin ferestrele deschise, apoi din nou pentru lipsa aerului condiționat... În cele din urmă trase adânc aer în piept și-și lăsă mâinile să cadă moi, între genunchi.

Nancy Humboldt remarcă gestul și-și aminti că Lily căpăta întotdeauna o notă tragică atunci când vorbea despre sine. Apoi, conversația începu să se anime. După o bucată de vreme se așezară la masă. Lily remarcă faptul că atunci când Kevin își apropie pieptul de Nancy, aceasta se retrase, de parcă ar fi vrut să evite atingerea. Dar poate i se păruse, bucătăria era, într-adevăr, foarte mică. Se spuseră multe bancuri, punctate cu hohote de râs. O oarecare căldură, reminiscență a vechii lor prietenii, începu să se insinueze treptat. Conversația începu să intre pe făgașul unor vechi ticuri verbale. Nancy continua să folosească expresia „m-a dat gata", „Filmul ăla, pur și simplu m-a dat gata!" „N-am să mă las dată gata așa ușor!", „Am fost foarte atentă și am reușit, până la urmă, să-l dau gata!". Kevin folosea la fel de des cuvântul „atent". „Cred că trebuie să fii foarte atentă când iei o decizie," „Cred c-am făcut greșeala aia pentru că n-am fost atent." Lily se mulțumi să-i asculte pe ei mai tot timpul, dar când discuția se încinse amândoi săriră pe ea, rugând-o să le

David Hockney — *Gravură*

vesele. Lily și-o puse imediat pe cap, în ciuda căldurii. Culorile vii pe care Nancy le alesese luminară chipul bronzat al lui Lily. Aproape involuntar, Nancy exclamă: „Arăți mai bine ca oricând!" Lily pufni în râs. „Dar uită-te la tine! Părul ți-a crescut până mai jos de șolduri!" Nancy făcu o piruetă, învolburându-și superbul păr și intră în apartament înainte ca să ajungă sus și Kevin. Și el arăta remarcabil, se gândi Lily. Cu pieptul său formidabil, de luptător, și statura sa impunătoare, de aproape un metru nouăzeci. Din cauza părului lui Nancy și a pieptului lui Kevin, Lily i-a prețuit întotdeauna mai mult decât pe alți prieteni. Kevin o sărută pe obraz pe Lily, dar în timpul ăsta încerca să-și imagineze unde dispăruse Nancy. Ochii îi alunecară instantaneu deasupra capului ei. O bătu de două ori pe umăr, apoi intră.

Trecuseră doi ani - doi ani! - care-i făcură să rămână stingheri în scaune, fără să găsească ceva de spus. Lily le oferi ceva de mâncare și de băut, dar ei refuzară, cu gândul la tot ceea ce mâncaseră pe drum (în fugă, înghițind prea repede, mușcând, nu mestecând). Lily nu insistă, presupunând că dacă doreau ceva, știau de unde să se servească. Curând, mâinile lui Kevin descoperiră un pahar, iar atmosfera se mai destinse puțin. Două zile! Într-adevăr, reușise să-i convingă să vină într-o vizită de două zile?

Chiar dacă apartamentul era curat și bine aerisit, covorul bine măturat, iar mobila lustruită, Lily își ceru scuze pentru un bol și o tavă nespălate, uitate în chiuvetă. De fapt, uneori se întreba dacă nu cumva curățenia îndepărtează dragostea. Ca mulți oameni meticuloși, avea senzația că viața adevărată poate fi găsită doar în murdărie și dezordine, în substanțe povestească despre volumul care luase acel premiu important, despre succesele ei, despre munca ei. Nancy își exprimă dorința de a o asculta recitând câteva poezii.

Lily era obișnuită cu asta. Sfârșind de citit al patrulea poem, începu să se întrebe, așa cum adesea o mai făcuse, de ce oamenii nu vin la ea, după ce-i ascultă versurile, să-i ofere dragostea lor sau, măcar, s-o pretindă pe-a ei? Câștigase un premiu. Cu ajutorul transfigurării artei, spusese lucruri pe care, în mod normal, nimeni nu le spune, își dezvăluise sufletul, care părea să fie un suflet absolut normal, ba chiar mai demn de-a fi iubit. Oamenilor le plăcuseră versurile ei. Se vânduseră mai multe exemplare din volumul ei decât din oricare altele publicate în acea colecție de editură, în treisprezece ani de existență. Dar niciodată n-a găsit în vreuna dintre scrisorile trimise de admiratori vreo fotografie sau un număr de telefon. Faptul că era o artistă consacrată făcea ca oamenii să o privească altfel?... În cele din urmă, Lily spuse: „Cred că v-ajunge. Uite, Kevin s-a plictisit."

„Nu-i adevărat. Din contră!"

„Sunt foarte frumoase", fu de părere și Nancy.

Acum venise momentul să atace și subiectul ei, se gândi Lily. Se știa cu soții Humboldt din facultate. Poate că remarcaseră ceva, sau vorbiseră între ei despre asta, poate descoperiseră ei unde era hiba. Lily strânse paginile cu poezii și le puse pe masă, într-un teanc ordonat. „Știți", zise ea cu o voioșie forțată, „n-am mai ieșit din casă de vreo lună și jumătate. Vreau să spun, îmi dau seama că e vară și că toată lumea e plecată, dar totuși... Iar ultimul tip cu care am ieșit era doar un prieten, nimic mai mult." Își trase răsuflarea și continuă: „În toți acei ani în care am fost cu Ken, nimeni nu mi-a făcut avansuri, nici măcar în stația de autobuz. Pe atunci n-am dat importanță acestor lucruri, dar acum am devenit de-a dreptul speriată."

Kevin Humboldt o privi drept în ochi, gândindu-se. Da, s-ar putea să fie din pricina ochilor. Erau imenși, cu gene lungi, întoarse. Erau, de departe, cel mai expresiv amănunt al înfățișării ei, sugerând lipsa de apărare și inocența. Tipii pe care-i cunoștea la colegiu o admiraseră de la distanță, apoi se legaseră de femei mult mai banale, dar cu o înfățișare mai puțin misterioasă.

„Ai mai primit vreo veste de la Ken?, întrebă Nancy.

„Mi-am schimbat numărul de telefon. Cred c-a priceput mesajul."

„N-o să înțeleg niciodată de ce ai prăpădit nouă ani..."

„Nouă ani încurcată cu un bărbat însurat, și așa mai departe... știu povestea!"

„Printre altele."

„Atunci când m-am despărțit de el am invocat o mulțime de motive, dar acum nu-mi amintesc decât de singurătatea de dinainte de a-l cunoaște. Sau de cea de acum."

Fălcile lui Kevin se căscară într-un gigantic rânjet. Lily sări în picioare, ca să caute șervețele curate, murmurând: „Nu vi se pare ciudat, totuși?"... Kevin plecă după aceea la toaletă, iar Nancy își duse valiza în cameră. Lily o urmă, spunându-i: „N-am cui să mă destăinui! Nu știu ce să mai cred...", apoi se opri și ieși din cameră, deoarece simțea că Nancy n-o asculta cu adevărat.

Dimineața, Nancy începu să-și perie părul, în timp ce Lily pregătea breakfastul. Kevin încă dormea. Din totdeauna, Nancy avusese un păr bogat și lung, dar Lily nu-și amintea să-i fi acordat atâta grijă ca acum, pieptănându-l, răsucindu-l și aranjându-l ca acum, cu mișcări aproape rituale. „Niciodată nu l-ai îngrijit astfel!", spuse Lily.

„Părul e mândria mea", răspunse Nancy, după care continuă să se pieptene. Era clar că nu glumește.

Când Kevin ieși, la rândul său, din dormitor, o oră mai târziu, Nancy plecase să facă o tură prin magazinele din împrejurimi. Kevin inspectă toate camerele în căutarea ei, apoi spuse: „Nancy nu-i pe-aici?"

„A plecat puțin la plimbare."

Kevin se prăbuși în scaunul său, la masă și-și luă capul în mâini. Câteva clipe mai târziu oftă din rărunchi. „Of, Doamne!"

Lui Lily îi plăcea mai mult cum arăta acum. Pieptul său uriaș părea să-și fi pierdut din agresivitate. Kevin nu mai arăta atât de sigur pe el și mândru, ca atunci când era vedeta echipei de fotbal american. Astfel, Lily avu mai curând o reacție de compasiune decât de uimire, atunci când băgă de seamă că plânge. El își șterse ochii cu marginea tricoului. „Vrea să mă părăsească! Când o să ne întoarcem la Vancouver, mă va părăsi pentru un alt tip!"

„Ți-a spus ea asta?"

„Nu, dar știu."

„Uite ce e, liniștește-te puțin și înghite bucata asta de pâine prăjită."

„Nu-i decât un cowboy tâmpit. Știu sigur că se culcă cu el."

Ea îi puse în față mâncarea, iar el începu să mănânce. După câteva înghițituri, împinse farfuria din față și-și luă din nou capul în mâini, mormăind ceva.

„Ce-ai spus?"

„Ea nu mai vrea să se culce cu mine. N-a mai făcut-o de la Thanksgiving. Nu-mi spune niciodată unde se duce sau când se întoarce. Și nu suportă să o verific."

„O verifici?"

„O mai sun uneori, la serviciu. Dar pentru că vreau să stau de vorbă cu ea. Pur și simplu... Însă ea niciodată nu vrea să vină la telefon."

„Roger și Fred ce zic de asta?" Roger și Fred erau alți prieteni din facultate, care locuiau și ei în Vancouver.

„Nici ei nu o înțeleg."

Lilly dădu din cap. Spre deosebire de Lily, Roger și Fred își micșoraseră simpatia față de Nancy. Într-adevăr, în anumite privințe ea se arăta destul de egoistă. Ea e convinsă că invitații trebuie să se așeze la masă exact când mâncarea este fierbinte, lăsând la o parte cutiile de bere abia deschise și țigările pe jumătate fumate. Uneori urlase, urlase cu adevărat, din pricina unor picioare tolănite pe colțul unei mese lustruite... Totuși, Lily și Kevin ajunseră la concluzia că Nancy avea, totuși, multe calități.

„O. K.", spuse Lily, „cine e cowboy-ul tâmpit?"

„Îl cheamă Hobbs Nolan. L-a cunoscut la un curs de ski, anul trecut. Dar tipul nu e un ins atletic sau sportiv. Doar poartă cizmele alea cu vârf ascuțit și cămăși în carouri. Pe la noi găsești tipi din ăștia cu zecile..."

„Tu-l cunoști?"

„L-am zărit. Avem niște prieteni comuni. Și ei sunt de părere că e un adevărat ticălos."

„Crezi că el e de vină pentru toată chestia asta?"

Kevin se holbă la ea, apoi spuse: „Nu".

Lily șopti apoi: „Ei, atunci..."

„Bine, acum mă duc să-mi fac jogging-ul, în ca soarele să ardă prea tare.", zise Kevin, încep să-și caute ciorapii și bascheții. Dar tocmai c ajunse în dreptul ușii, își făcu apariția Nan Veselă, începu să înșire pachetele. „Am prin ieftinire la un magazin. Ia uite ce tricou frumos p-luat!" Și scoase dintr-o pungă un exemplar tricourile pe care Lily le văzuse pe toată lum întreaga vară. Pe el scria: „Dacă duci o v virtuoasă, te duci la biserică și te rogi, după ce-a mori, Dumnezeu te va trimite în OHIO." Lily zâ iar Nancy întinse tricoul pe pieptul lui Ke spunând: „Măsura cea mai mare. Sunt sigură c-o ți vină."

El îl luă și spuse morocănos: „Mulțumesc".

„Acum te duci să alergi?"

„Mda."

După ce Kevin închise ușa, Nancy se uită fereastră până când îl văzu apărând în stradă. A oftă, cu neașteptată ușurare: „Dumnezeule!"

„Nu pare prea fericit."

„Știi bine că întotdeauna i-a plăcut să pozez victimă. Pe mine nu mă mai impresionează de mul"

Lily începu să se gândească cum o să reușeasc se descurce cu ei în continuare. Nancy se întoa spre ea.

„N-ar fi trebuit să te las să vorbești cu toți băr ăia, înainte ca s-o fac eu."

„Ce bărbați?"

„Kevin, Roger, Fred."

„N-am mai vorbit cu Roger sau Fred de ia trecută, cel puțin!"

„Toți sunt de părere c-ar trebui să fiu împușc Știi ce înseamnă să fii vecin de palier cu Rog Tipul are cele mai ciudate obiceiuri posibile. Nu stare să meargă nicăieri fără mașină. Nici până magazinul din capătul blocului nu pleacă fără maș Iar când îi vine rândul să spele vasele, întotdea sparge câte ceva primit cadou de nuntă. Și, deasupra, refuză să plătească obiectul, spunând oricum, l-ai primit pe gratis!"

„Fred spunea întotdeauna că, dacă poți fi prie cu Roger, poți fi cu oricine."

„Cu Fred mă mai înțeleg, deși uneori se comp de parcă l-aș fi șocat atât de tare încât nici nu poate să se uite la mine."

„Și chiar l-ai șocat?"

„Kevin nu ți-a spus nimic de Hobbs Nolan?"

„Da, parcă a amintit ceva de el."

„Dar Hobbs nu e problema cea mai mare, în ce ce mă privește. Bărbații cred întotdeauna că un bărbat e hiba."

„Și care-i adevărata problemă?"

„Păi, unul dintre lucrurile pe care nu le suport dau raportul de fiecare dată când merg undeva. Vr să spun că, de pildă, dacă plec la băcănie și pe dr îmi vine ideea să dau o raită și pe la supermagazin consideră că trebuie să-i telefonez. Sau dacă am lucru o oră în plus, ori dacă fata cu care lucrez invită la o bere după program. Urăsc lucrul ăsta."

„Știi, Kevin suferă cel mai tare pentru că nu vrei să te culci cu el."

„Ei..."

„Nu prea văd ce motiv poți să invoci, ca s interzici asta."

„Nici el nu vede vreunul."

„Atunci?"

„Ție nu ți se pare că arată ciudat? Și tot ceea face în pat pur și simplu mă sperie. N-am ce fa Niciodată nu realizează cât e de mare și de puterni că întotdeauna mă lovește. Când îl simt mișcând pe lângă mine, mă crispez. Știu că mai devreme mai târziu o să calce pe mine, sau o să-mi tragă cot, ori o să mă împingă."

„Păi, ar trebui să vă duceți la un doctor. Sau m să-l convingi că nu te culci cu celălalt tip."

„Am fost la doctor, dar Kevin a devenit și m nervos după aceea. Iar în ceea ce-l privește pe Hobb bineînțeles că mă culc cu el."

„Nancy!"

„Văd că pari surprinsă. De ce un astfel de lu poate fi un motiv de surpriză? Am și eu nevoile m sexuale, nu? Încă îmi place să fiu măritată cu Kev dar cu toții ar trebui să fim conștienți că nu e neap nevoie ca persoana cu care ești măritată să fie și cu care-ți place cel mai mult să faci dragost Aruncă o privire pe fereastră. „Vine!"

Traducere și adaptare de Radu BĂIEȘ după „Lily", ed. „Doubleday & C

JANE SMILEY s-a născut în Los Angeles, dar a studi University of Yowa, unde și-a luat diploma doctor în filologie. Actualmente predă la ace universitate. A mai publicat trei romane: „B Blind", „At Paradise Gate" și „Duplicate Keys" prezent lucrează la un roman a cărui acțiune petrece în Groenlanda medievală.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro